

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

Matěj Žáček

Hranice svobody umělecké tvorby v české společnosti
Limitations to freedom of artistic work in Czech society

Diplomová práce

Vedoucí: JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D.

Katedra politologie a sociologie

Datum vypracování práce:

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Autor diplomové práce

Poděkování patří zejména vedoucímu mé práce JUDr. Mgr. Michalu Urbanovi, Ph.D. a celé katedře Politologie a sociologie, kteří se nezalekli obsažených kontroverzních témat a schválením mé individuální žádosti mi tak poskytli prostor pro realizaci. Dále bych chtěl poděkovat Ing. Martinu Pohlovi, doc. JUDr. Bc. Vladimíru Pelcovi, Ph.D., MgA. Petru Dubovi, Ph.D. a všem účastníkům vědeckého semináře katedry Politologie a sociologie za poskytnutí důležitých materiálů a podnětů, bez kterých by tato práce nemohla být řádně dokončena.

ÚVOD	6
<u>1 K POJMU SVOBODY UMĚLECKÉ TVORBY</u>	7
1.1 POJEM UMĚNÍ, UMĚLECKÉHO DÍLA A UMĚLECKÉ TVORBY	8
1.1.1 VÝVOJ NAHLÍŽENÍ NA POJEM UMĚNÍ DO POLOVINY 20. STOLETÍ	9
1.1.2 POJEM UMĚNÍ OD 50. LET 20. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI	11
1.2 POJEM SVOBODY PROJEVU V TEORII PRÁVA	14
1.2.1 HLAVNÍ DOKTRINÁLNÍ PŘÍSTUPY KE SVOBODĚ PROJEVU	16
1.2.2 ARGUMENT HLEDÁNÍ PRAVDY	18
1.2.3 ARGUMENTY SEBEREALIZACE A AUTONOMIE JEDINCE	21
1.2.4 ARGUMENT DEMOKRACIE	22
<u>2 PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ SVOBODY UMĚLECKÉ TVORBY</u>	23
2.1 SVOBODA UMĚLECKÉ TVORBY V EVROPSKÉM PRÁVU	24
2.1.1 EVROPSKÁ ÚMLUVA O LIDSKÝCH PRÁVECH	25
A/ KONFLIKT UMĚNÍ A MORÁLKY	27
B/ KONFLIKT UMĚNÍ S OCHRANOU PRÁV JINÝCH	28
C/ KONFLIKT UMĚNÍ S OCHRANOU POVĚSTI	29
D/ KONFLIKT UMĚNÍ S VEŘEJNOU BEZPEČNOSTÍ	29
2.1.2 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD EVROPSKÉ UNIE	30
2.2 SVOBODA UMĚLECKÉ TVORBY V ČESKÉM ÚSTAVNÍM POŘÁDKU	32
2.2.1 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD V ČESKÉM ÚSTAVNÍM POŘÁDKU	32
2.2.2 JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY	35
A/ SVOBODA PROJEVU A DIFAMACE	36
B/ SVOBODA PROJEVU A OCHRANA VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI A POŘÁDKU	37
C/ SVOBODA PROJEVU A OCHRANA MRAVNOSTI ČI ZDRAVÍ	37
D/ SVOBODA PROJEVU A SOUDNÍ MOC	38
<u>3 VYBRANÉ HRANIČNÍ PŘÍPADY SVOBODY UMĚLECKÉ TVORBY V ČESKÉ ROZHODOVACÍ PRAXI</u>	40
3.1 KOMIKS A KARIKATURA V. OPRÁVNĚNÁ KRITIKA A DIFAMACE	41
3.1.1 RINGIER ČR, A.S. V. BŘEZINA	42
A/ ŘÍZENÍ U SOUDU PRVNÍHO STUPNĚ	42
B/ ŘÍZENÍ U ODVOLACÍHO SOUDU	43
C/ ŘÍZENÍ U DOVOLACÍHO SOUDU	44

D/ ÚSTAVNÍ STÍŽNOST	44
3.1.2 PAROUBKOVÁ V. RINGIER ČR, A.S.	46
A/ ŘÍZENÍ VEDENÉ PŘED OBECNÝMI SOUDY	47
B/ ÚSTAVNÍ STÍŽNOST	48
3.1.3 SHRNUÍ A SROVNÁNÍ	50
3.2 NADSÁZKA A EXTREMISMUS V HUDEBNÍCH TEXTECH	54
3.2.1 HORRORCORE A „KONEČNÝ ŘEŠENÍ“	55
3.2.2 ŘEZNÍK, ORTEL A ČESKÝ SLAVÍK MATTONI	57
3.2.3 SHRNUÍ A SROVNÁNÍ	62
3.3 PERFORMANCE ART A VEŘEJNÝ POŘÁDEK	67
3.3.1 ATOMOVÝ VÝBUCH V POŘADU PANORAMA	68
A/ ŘÍZENÍ U TRESTNÍHO SOUDU	68
B/ SPRÁVNÍ ŽALOBA	70
3.3.2 RUDÉ TRENÝRKY NAD PRAŽSKÝM HRADEM	72
A/ ŘÍZENÍ U TRESTNÍHO SOUDU PRVNÍHO STUPNĚ	74
B/ ŘÍZENÍ U TRESTNÍHO SOUDU DRUHÉHO STUPNĚ	76
C/ ŘÍZENÍ U TRESTNÍHO SOUDU PRVNÍHO STUPNĚ PO ZRUŠENÍ ROZSUDKU	78
3.3.3 SHRNUÍ A SROVNÁNÍ	80
<u>ZÁVĚR</u>	<u>85</u>
<u>SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK</u>	<u>88</u>
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ</u>	<u>92</u>
<u>ABSTRAKT</u>	<u>101</u>
<u>ABSTRACT</u>	<u>102</u>
<u>KLÍČOVÁ SLOVA</u>	<u>103</u>
<u>KEY WORDS</u>	<u>104</u>
<u>PŘÍLOHY</u>	<u>105</u>

Úvod

Ve své diplomové práci se zabývám vybranými střety svobody umělecké tvorby s normami české společnosti. Téma hranic svobody umělecké tvorby v české společnosti je mi blízké z důvodu neustálé medializace značně kontroverzních jednání, které jsou za uměleckou tvorbu označovány, ačkoliv naplňují formální znaky skutkových podstat různých trestných činů a přestupků. Zejména skutečnost, že se takovým mediálně známým případům kontroverzních uměleckých projevů dostává pozornosti českých soudů, má na formování povědomí o umění v očích veřejnosti velký vliv.

První dvě části práce tvoří teoretický rozbor pro lepší pochopení pojmu svobody umělecké tvorby. Pomocí rozdílných právních i mimoprávních disciplín je pojem rozčleněn na několik částí, díky kterým je možné lépe rozebrat a pojmenovat jeho klíčové aspekty, jako je umělecká tvorba v estetickém slova smyslu a svoboda projevu jako pojem teorie práva. V druhé části práce se zabývám zakotvením a popsáním klíčového institutu svobody projevu v mezinárodních i vnitrostátních dokumentech, jejich vzájemnými vztahy v systému práva a na ně navazující rozhodovací praxí.

Obsahové jádro třetí části této práce pojmám kazuisticky, kdy si rozebráním mediálně známých výstupů tuzemské rozhodovací praxe v oblasti svobody umělecké tvorby. Srovnáním jejich závěrů z pohledu Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie plánuji ověřit svou hypotézu, že svobody umělecké tvorby bývá zneužíváno ve prospěch aktů, které se za umění vydávají, ale jinak si svou povahou tuto ochranu nezaslouží. Cílem této části práce je analyzovat vliv těchto mediálně známých kauz diskutovaných před orgány veřejné moci, a posoudit, jak jsou způsobila vnímání hranic umění v očích společnosti jako celku formovat.

Tato diplomová práce jako celek si tak klade za cíl v teoretické rovině sledovat styčnou linii svobody umělecké tvorby se souborem veřejnoprávních, soukromoprávních a jiných společenských vztahů a následně zhodnotit její vliv na postoj české společnosti k hraničním formám vybraných uměleckých projevů.

1 K pojmu svobody umělecké tvorby

Nejprve je pro účely této práce nutné se zabývat obsahem pojmu svobody umělecké tvorby, který tvoří páteř celého zpracovávaného tématu. Pojem svobody umělecké tvorby se skládá z několika dílčích prvků, které je pro jeho co nejpřesnější výklad nutné zkoumat pomocí více společenskovedních oborů. Základním nosným prvkem jakéhokoliv oprávnění k jakékoliv činnosti je pojem svoboda. Onu potřebnou svobodu právní teorie definuje jako „*možnost volního rozhodnutí, volního jednání člověka. Primárně je člověk svobodný, možná jsou jeho omezení.*“¹

Je však nutné si položit základní a klíčovou otázku, o jaká omezení se tedy může jednat? Aleš Gerloch ve své učebnici teorie práva obecně limity svobody rozlišuje na objektivní a normativní. Pod objektivními limity si lze představit zejména neovlivnitelné biologické a fyzikální faktory, případně již učiněná rozhodnutí zavazující do budoucnosti. Co se normativních limitů týče, vycházejí zejména z potřeb sociálního uskupení, tedy společnosti. Prvním z nich je zájem společnosti na ochranu jejich slabších jedinců, který se projevuje nalézáním hranic svobodného výkonu práv jedince ve svobodě jedince druhého. Druhým normativním limitem, jehož předmětem je ochrana společnosti jako celku, je omezení svobody z důvodů veřejného zájmu.²

Pro rozebrání myšlenek vyjádřených výše je názorné přirovnání k hrázi zadržující vodu. Teoretickou definici svobody jako společenskou normou zaručenou možnost chovat se podle svého vlastního přesvědčení si lze představit jako obrovskou masu vody sloužící k prospěšným účelům, jako je výroba elektrické energie, ale zároveň schopnou způsobit společnosti velké škody při povodni. Oproti tomu normativní limit touto společností zaručené možnosti chování, kdy svoboda jednoho je omezena svobodou ostatních jedinců, je možné interpretovat jako pomyslnou kamennou hráz, která průtok vody v zájmu společnosti reguluje.

¹ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1. s. 250.

² GERLOCH, s. 281.

Svobodu umělecké tvorby můžeme tedy v souladu s výše uvedeným podřazovat jako jednu z mnoha svobod v obecném slova smyslu. Rozdělíme-li její dílčí aspekty na větší významové celky, získáme dva vzájemně se doplňující komponenty. Prvním z nich je umělecká tvorba, jako pojem filozofie umění, pod kterým si můžeme představit proces, při kterém umělec na základě uměleckého tvůrčího záměru s pomocí vyjadřovacích prostředků a v kontextu kulturních tradic vytváří umělecké dílo.³ Druhým ze zmíněných významových celků je právní pojem svobody projevu, který nalezneme v mnoha pramenech různé právní síly, od mezinárodních smluv po vnitrostátní zákony a mimo to v bohaté rozhodovací praxi mezinárodních i vnitrostátních soudů. Jedná se tedy o dva navzájem provázané instituty, kdy svobodný projev je třeba naplnit obsahem, a umění ke své aktivní i pasivní prezentaci potřebuje nástroje projevu.

1.1 Pojem umění, uměleckého díla a umělecké tvorby

Otázkou uchopení pojmu umění, uměleckého díla a umělecké tvorby se zabývalo velké množství autorů ještě před vznikem estetiky jako samostatné filozofické disciplíny. Jisté však je, že se z výstupů této teoretické diskuze doposud nepodařilo definitivně určit obsah pojmu umění a nelze ani vyloučit, že se určení jeho obsahu nikdy nepovede. Jsme však schopni pomocí různých nástrojů a vzájemně se vylučujících či doplňujících myšlenkových směrů sestavit metodiky pro jeho co možná nejdokonalejší poznání v místě a čase. Pro účely této práce je nutné si položit otázku, zda označení umělecké dílo je označením deskriptivním, či hodnotícím a jaký je vztah jeho estetické a umělecké hodnoty.

Právě z těchto důvodů je v této kapitole k tématu přistupováno pomocí nástrojů filozofie umění, jejíž obecný cíl je určení, co umění je a co sleduje. Oproti tomu teorie umění se zabývá tím, proč určité umělecké dílo má, případně proč nemá materiální či uměleckou hodnotu.⁴ V dnešní době je základní zkoumanou otázkou každého díla střet prvků umělecké a estetické hodnoty, kdy umělecká hodnota je považována jako *„obecný přínos inovace daného díla pro „svět umění“ a její potenciál pro další*

³ HENCKMANN, Wolfhart., LOTTER, Konrad. Estetický slovník. Praha: Svoboda, 1995. Členská knižnice. ISBN 80-205-0478-8. s. 112 a s. 150.

⁴ GRAHAM, Gordon. Filosofie umění. Brno: Barrister & Principal, 2000. Studium. ISBN 80-85947-53-6. s. 201.

*esteticko-umělecké využití*⁵ a estetická hodnota je založena na vizuálních vlastnostech díla. Nejedná se však o prvky kumulativní, jelikož lze dílo i přes nevalnou estetiku považovat pro vysokou uměleckou hodnotu jako umělecké, nelze v opačném případě plně vyloučit vysoce estetické dílo s nižší mírou prvku uměleckého. V ideálním případě má však dílo kombinovat oba prvky, tedy estetičnost jako výsledek aplikace prvku inovativně – uměleckého.⁶

Přiřazování těchto prvků jednotlivým dílům je výsledkem velmi obtížně zobecnitelného a vysoce subjektivního hodnotícího procesu, který probíhá odlišně u osob uměním se hlouběji nezabývajících a u těch, kteří se ve světě umělců a umění pohybují. Příkladem děl, jejichž estetično zcela výrazně převažuje uměleckou hodnotu, je dle autora této diplomové práce spotřební umění produkované masově za účelem prodeje v nábytkářských řetězcích. Existují však i umělci, jejichž nejvýznamnějším tuzemským soudobým představitelem je Zdeněk Řanda, jež působí pod pseudonymem Pasta Oner, který i v dnešní době vydává svá díla povahou spíše spotřební za umění, ačkoliv jsou odbornou veřejností pro vyčerpání svého žánru odmítány.

Z kategorie děl, jejichž umělecký charakter převyšuje estetickou stránku lze jmenovat „růžový tank“ Davida Černého či případ „BunkerCut“ Ondřeje Bělíci. Obě díla spočívají v provokativní, až vandalistické modifikaci veřejně přístupné věci. V případě Davida Černého šlo o nabarvení vystaveného tanku č. 23, který byl v 50. letech 20. století prohlášen národní kulturní památkou, na růžovo. Ondřej Bělíca zašel ještě dál a jeho dílo spočívá v rozříznutí a sochařské instalaci objektu historického opevnění poblíž Vratěnína na Znojemsku.

1.1.1 Vývoj nahlížení na pojem umění do poloviny 20. století

Pohled na zkoumané otázky se v průběhu času vyvíjel a značně měnil, neboť již starověký řecký pojem „*techné*“, představující klasický pojem umění, byl v pozdní antice již jako latinský pojem „*ars*“ dělen na svobodná umění označovaná pojmem

⁵ KULKA, Tomáš. Umění a kýč. Vyd. 3. Praha: Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-477-7. s. 77.

⁶ KULKA, s. 77.

„*artes liberales*“ a umění služebná, označovaná jako „*artes vulgares*“. Rozlišení spočívalo v předpokladu, že umění služebná vyžadovala určitou fyzickou práci při zpracování materiálu a umění svobodná byla založena na určitém intelektuálním výkonu. Při změně náhledu na problematiku při nástupu renesance došlo k rozlišení činností, jejichž produktem byly hmatatelné věci, tedy produktivní činnosti zvané „*technitai*“ a nápodobné činnostmi, jejichž výsledky byly reprezentace věcí, zvané „*mimesthai*“. Došlo tedy k rozdělení v prvním případě zmíněných činností řemeslníků a činností umělců (hudba, literatura, výtvarná umění atd.), což oproti předchozímu přístupu propojilo pohled na intelektuální a manuální činnosti. Velkým krokem kupředu směrem k dnešnímu vnímání byl koncept Batteuxeho krásného umění, který na základě prvku estetiky sdružil hudbu, poezii, výtvarná umění a tanec, a zcela odlišil umění mechanická, tedy povahou řemeslná a jako krajní označil dnes již zažitě jako je divadlo, rétorika a architektura.⁷

S příchodem průmyslové revoluce a nových uměleckých žánrů jako fotografie, film, reklama a grafika, došlo ke krizi Batteuxeho konceptu, kdy krásná a dokonalá nápodoba přírody již nebyla stabilním principem definujícím obsah pojmu umění. Nápodoba přírody byla nahrazena moderním expresivismem, formalismem a teorií estetického prožitku, tedy koncepcí moderní estetické teorie.⁸ Na přelomu 19. a 20. století se začaly progresivně rozšiřovat směry umělecké moderny, které doposud přežívající koncept krásného umění a nápodoby přírody zcela nahradily a svět se ocitl před něčím, co bylo autory a částí odborné veřejnosti označováno za umění, ale s doposud opěvovanou krásou, realitou nebo nápodobou nemělo mnoho společného.

Zpočátku přelomového období byla filozofickým řešením nových moderních směrů formalistická teorie estetiky Cliva Bella, později rozvinutá důvěrníkem jeho ženy, Rogerem Fryem. Jejich formalismus spočíval v tvrzení, že předpokladem označení díla za umělecké není jeho námět, ale způsob zpracování jeho námětu. Odpovědí na jejich formalistickou koncepci byl expresivismus, nebo také emocionalismus

⁷ CIPORANOV, Denis. Definice pojmu umění a analytická estetika. In Co je umění? Texty angloamerické estetiky 20. století. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5. s. 20 - 24.

⁸ CIPORANOV, s. 27.

Lva Nikolajeviče Tolstoj a Curta Johna Ducasse. Expresivismus zdůrazňoval obsah sdělení a expresi emocí autora, které následně vyvolávají emoce u diváka. Novinkou estetiky byl i institucionalismus Bernadetta Groceho, zastávající názor, že uměním je vše, s čím jako s uměním nakládáme. Z myšlenkových směrů první poloviny 20. století nelze opominout ani čistě estetický přístup zastávající požadavek určité estetické kvality, či estetického prožitku.⁹ Ačkoliv z výše uvedeného na první pohled plyne, že se jednalo o několik samostatných a navzájem si odporujících myšlenkových směrů, je namístě podotknout, že všechny tyto směry se prolínaly a jako celek se ve svých slabých místech doplňovaly. Je také nutné zdůraznit, že se všechny teorie pohybovaly uvnitř stejných vzájemných vztahů tvůrce díla a jeho vnímatele, a tudíž od sebe i přes své odlišné závěry nebyly nikterak dalece vzdáleny.¹⁰

1.1.2 Pojem umění od 50. let 20. století do současnosti

V polovině 20. století však došlo ze strany analytických filozofů ke kritice teorie umění jako vědecké disciplíny, zejména pro její letitou snahu nalézt identifikovatelné prvky vlastní všem uměleckým dílům, tzv. esence. Podle názoru tzv. antiesencialistů se teorie umění v průběhu věků svou snahou dopracovat se k jakémusi telefonnímu seznamu podmínek, které umožňují, aby konkrétní projev byl uměním, proměnila v pouhou slepou uličku. K této snaze se antiesencialisté vyjadřovali v tom smyslu, že od hledání definice umění by se mělo ustoupit. K uvedenému argumentují, že takto zkoumaná podstata umění nejen, že neexistuje, ale navíc úsilí vynaložené teorií umění k jejímu nalezení je způsobilé negativně ovlivnit rozvoj umění samotného,¹¹ jelikož je tato rigidní definice způsobilá připravit umění o jeho živelnost, potenciál dynamického vývoje, možnosti sebereflexe a nadhledu. Ani texty analytické filozofie spočívající v upozorňování na fakt, že způsobem, jakým přemýšlíme o věcech, si můžeme nevědomky stanovit, a tím i omezit možnosti toho, co jsme schopni pochopit, vymyslet a vytvořit, nezůstaly zcela bez reakce dalších teoretických autorů.

⁹ WEITZ, Morris. Role teorie v estetice. In Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5. s.53-55. Původně otištěno pod názvem The Role of Theory in Aesthetics v Journal of Aesthetics and Art Criticism 15, 1956, s. 27 - 35.

¹⁰ CIPORANOV, s. 33 a s. 34.

¹¹ CIPORANOV, s. 35 a s. 36.

Proti analytikům se tedy velmi brzo vymezil Maurice Mandelbaum ve svém souboru esejů *Estetika a jazyk*, kde umění z jeho pohledu nemá žádnou esenciální vlastnost, která by ho činila uměním (*viz výše*), ale dle jeho názoru je umění definováno charakterem svého vztahu k lidskému jednání a myšlení a ke společenské struktuře, institucím a historii oboru. Tím definoval, že existují společné zájmy, na jejichž základě umělecká díla vznikají (a které uspokojují) a určitá společná kritéria hodnocení děl, která se označují jako umění. Těmito texty došlo k nástupu institucionálních a kontextuálních přístupů, které byly dále rozpracovány Arthurem Dantem a Georgem Dickiem.¹² Další zastánce těchto směrů byl Terry Diffey, který do teoretického systému institucionalismu a kontextualismu zakomponoval doposud chybějící původní intence tvůrce a obsah samotného díla. Diffey dospěl k závěru, že sice má v určitých případech smysl hledat význam slova umění, ale je nutné vzít v potaz jeho proměnlivost v čase.¹³

V poslední čtvrtině 20. století již nedošlo k formulaci samostatných inovativních teorií. Prvním estetikem, který se s problémem vypořádal po svém, byl David Novitz, jež k problému přistoupil zcela neotřele a domníval se, že za střety ohledně definice pojmu stojí rozdílné hodnotové kontexty lidí vedoucích konkrétní spory. Dle jeho názoru k umění přistupujeme s očekáváním, že naplní nějaké námi představované funkce a ke kvalifikačním přím tedy dochází z důvodu zklamání z jejich nenaplnění.¹⁴ Zcela jednoduše tedy formuloval problém obsahující rozdílné hodnotové a jiné kontexty všech zúčastněných kritiků, kteří na základě rozdílných očekávání logicky došli k jejich jiným naplněním, a tudíž zastávají jiné kvalifikační názory.

V českém prostředí se problematikou zabývá Tomáš Kulka, který se věnuje otázce vzájemných vztahů estetická a umělecké hodnoty, viz výše na začátku této kapitoly. Kulka se přiklání k dnes již spíše menšinovému názoru, že by určitá estetická hodnota objektů měla být podmínkou možnosti nazvat konkrétní objekt uměním. I Kulka

¹² MANDELBAUM, Maurice. Rodové podobnosti a zobecňování v umění. In *Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5. s. 65. Původně otištěno pod názvem *Family Rembrances and Generalization Concerning the Arts* v *American Philosophical Quarterly* 2, 1965. s. 219 - 228.

¹³ CIPORANOV, Denis. *Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5. s. 165 a s. 166.

¹⁴ *Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století*, s. 346.

připouští, že pouze esteticky nevystihuje umění zcela a zejména konceptuální umění (umění tvoří intelektuální konstrukci, propagováno Josephem Kosuthem), či ready made (tvorba z již vyrobených věcí běžné spotřeby, propagovaná Marcellem Duchampem) se této definici zdařile vymyká. Aby bylo v souladu s Kulkovou teorií něco možno nazvat uměleckým dílem, měl by být mimo estetickosti zastoupen i prvek uměleckosti, tedy jakési mimoestetickosti vyjádřené v jakékoliv formě.¹⁵

Z výše uvedeného historického exkurzu je patrné, že není a ani nemůže být úkolem práva umění přesně definovat. Jak však řešit situace, kdy se i přesto musí soudy při své rozhodovací činnosti uměním zabývat? Je cestou striktní esenciální vymezení umění, viz judikatura¹⁶ německého ústavního soudu z druhé poloviny 20. století, slepé institucionální pojetí, či ad hoc posuzování konkrétních mezních případů dle poměru estetická a umělecké hodnoty?

Velké množství zainteresovaných akademiků je však v souladu s výše uvedeným vývojem filozoficko - uměleckého vnímání umění toho názoru, že paušalizovat náhled na umění pro soudní praxi není možné a má tak být posuzováno v každém případě samostatně na základě znaleckého zkoumání.¹⁷ K této problematice uvádí i Herczeg, že „*Uznání určitého díla jako vědeckého či uměleckého nemůže záviset na posouzení jeho stylu, úrovně či obsahu státními orgány, ani na posuzování jeho účinků na případné čtenáře*“¹⁸ Pro právní posouzení je významné i to, že definice potřebné při jeho soudní aplikaci mohou vyžadovat po určitém čase revizi a zahrnutí nových skutečností, tak jako se to velmi často děje v rámci definic filozofie umění. Uvedená problematika se však zabývá pouze deskriptivním a hodnotícím přístupem a zcela opomíjí možný střet s jinými právy, o kterých je pojednáváno v následující kapitole.

¹⁵ KULKA, s. 76 - 80.

¹⁶ BVerfGE 30, 173, Mephisto, ze dne 24.02.1971, BVerfGE 67, 213 1 BvR 816/82, Anachronistischer Zug, ze dne 17.07. 1984.

¹⁷ KEARNS, Paul. The Judicial Nemesis: Artistic Freedom and the European Court of Human Rights. In Irish Law Journal, vol. 1, 2012. s. 56 - 92.

¹⁸ HERCZEG, Jiří. Meze svobody projevu. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-94-0. s. 17.

Autor této diplomové práce si tedy pro své účely vytváří určitou pojmovou zkratku, která vychází z institucionálního pojetí umění a tudíž z opatrnosti za něj bez ohledu na možnou kýčovitost považuje vše, co autor díla nebo kdokoliv jiný za umění označil. Nadále je tedy kladen důraz spíše na působení umění navenek vůči jiným společenským fenoménům a k vnitřnímu zkoumání umění co se jeho kýčovitosti týče není v takovém rozsahu přihlíženo.

1.2 Pojem svobody projevu v teorii práva

Omezení obecných základních práv a svobod, mezi které právo na svobodu projevu patří, je obecně možné pouze zákonem nebo v důsledku střetu dvou základních práv či svobod. Dojde-li ke střetu dvou základních práv a svobod, je nutné dát jednomu z nich přednost, což je úkolem nestranného a nezávislého soudu, jakožto nedílného prvku právního státu.¹⁹ Rozhodnutí takového soudu vychází ze zásady proporcionality, musí tak být vyvážené a do ústavně zaručeného práva na svobodu projevu zasahovat, jen je-li to skutečně nezbytné.²⁰ Na začátek této kapitoly je nutné si položit otázky, jak stanovit ony hranice svobodného projevu a má-li vůbec smysl tuto svobodu chránit, případně konstruktivně omezovat.

Vycházíme-li z výše rozvedených filozofických teorií snažících se definovat pojem umění, dojdeme k závěru, že i určení hranice individuálních svobod jedince velmi záleží na jednotlivých místních poměrech a dobovém kontextu, tedy na subjektivních faktorech. Existuje velké množství teoretických prací argumentujících ve prospěch absolutní svobody projevu a obdobné množství teorií, které přinášejí validní argumenty pro omezování této svobody. Tímto tématem se zabývalo velké množství právních myslitelů a lze s jistotou říci, že je stejně jako u přesného vymezení pojmu umění, je značně obtížné vytvořit jedinou obdobnou všeobecně platnou argumentaci ve prospěch svobody projevu.

¹⁹ BARTOŇ, Michal. Svoboda projevu a její meze v právu ČR. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-367-X. s. 28.

²⁰ Nález ÚS K poměru mezi právem na ochranu osobnosti a právem na šíření informací z 9.2.1998, sp. zn. IV.ÚS 154/97, N 17/10 SbNU 113.

Vnímání vhodnosti jednotlivých veřejně projevených myšlenek, včetně jejich formy je pro rozličné jednotlivce, společnosti, státní útvary a právní kultury rozdílné. Z tohoto důvodu druhá část této práce spočívající v rozboru vybraných výstupů tuzemské rozhodovací praxe vychází z definice obsažené v pracích Michala Bartoně, tedy: „*Svoboda projevu je založena na interakci jednotlivců, na dobovém kontextu i dobovém významu slov a jejich interpretaci.*“²¹

Základní teoretické práce se odlišují zejména svými pohledy na jednotlivé přínosy z institutu svobodou projevu, kdy lze vysledovat podstatný rozdíl mezi právní kulturou Spojených států amerických (dále jen jako „USA“) a kontinentální právní kulturou. Obě koncepce mají obecně svá pozitiva i negativa, která vycházejí již ze samotné podstaty obou právních systémů, kdy kontinentální právo poskytuje svou psanou formou vyšší míru právní jistoty. Stát v kontinentálním právním systému stojí jako nadřazený subjekt a normotvůrce, a tedy ne vždy reflektuje dynamiku společnosti a může tak dojít ke značné rigidizaci práva. Na druhé straně stojí právní systém položený na základě normotvorné rozhodovací praxe, tudíž lze předpokládat nižší míru právní jistoty. Tento systém však může těžit z individuálního přístupu soudu, který není zcela svázán zákonnou úpravou. Spolu s rozvojem moderního a značně globalizovaného práva po celém západním světě se však tyto abstraktní teoretické rozdíly pomalu zahlazují, zejména v souvislosti s vyšší mírou kodifikace *common law*²² a vysoké míry argumentační váhy sjednocující judikatury národních i evropských soudů, které z hlediska kontinentální právní teorie sice nejsou pramenem práva, ale jejich subsidiární povaha stále roste na významu.²³ Obecně kontinentální právní úpravy při zakotvení svobody projevu spíše tíhnou ke stanovení limitů této svobody *ex ante*, zatímco právní systém USA stanovení těchto limitů nechává na výkladové činnosti soudů, tedy *ex post*.

²¹ BARTOŇ, Michal. Svoboda projevu: principy, garance, meze. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-42-4. s. 25.

²² FUNKEN, Katja. "The Best of Both Worlds" - The Trend Towards Convergence of the Civil Law and the Common Law System. www.jurawelt.com: LA732 Comparative Legal Essay. [online]. [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://www.jurawelt.com/sunrise/media/mediafiles/13598/convergence.pdf>.

²³ KÜHN, Zdeněk., BOBEK, Michal., POLČÁK, Radim (eds.). Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou. Praha: Auditorium, 2006. ISBN 80-903786-0-9. s.41.

Tyto odlišné aspekty obou právních systémů jsou v kontextu jejich doktrinálního přístupu ke svobodě projevu rozvedeny níže i spolu s jednotlivými teoretickými argumenty, na kterých ony ucelené doktrinální přístupy stojí.

1.2.1 Hlavní doktrinální přístupy ke svobodě projevu

Herczeg ve svých publikacích doktrinální přístupy USA a kontinentálních systémů rozlišuje právě optikou jejich přístupu k ochraně a k omezování svobody projevu, kdy dle jeho názoru pojetí právního systému USA je značně minimalistické a vyjadřuje pouze negativně, co veřejná moc omezit nemůže, zatímco Evropská doktrína aktivní intolerance se dle jeho názoru značně přiklání ke konceptu obranyschopné demokracie, která závadné myšlenky z legitimních důvodů potírá.²⁴

Americký přístup shrnují slova Václava Bělohradského: „*Demokracii ale neohrožuje svoboda všech říci nebezpečná slova, šířit nebezpečné texty a obrazy. Ohrožují ji naopak ti, kdo chtějí dnes zakázat nebezpečná slova a nebezpečné obrazy, aby zítra mohli zakázat slova a obrazy, které je obviňují a usvědčují.*“²⁵

K výkladu následujících pojmů je nutné podotknout, že přístup USA operuje s termínem „svoboda slova a tisku“, který vychází z prvního dodatku Ústavy USA a Evropská doktrína aktivní intolerance založená na terminologii Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen jako „Úmluva“) pracuje s již širším termínem svoboda projevu. Na základě výše uvedeného citátu lze tedy říci, že daleko větší nebezpečí pro demokracii spočívá v omezování svobody slova než potencionálně závadném projevu samotném. Při posouzení míry závadnosti je Nejvyšším soudem USA používán tzv. *clear – and – present – danger – test*, který rozlišuje situace, kdy dochází k pouhému svobodnému projevu propagujícímu závadnou myšlenkou a situace, kdy tento svobodný projev k násilí nebo porušení práva podněcuje a tento stav bezprostředně hrozí. Praktická aplikace výše uvedeného soudního testu je patrná v argumentaci rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci lokálního setkání Ku – Klux –

²⁴ HERCZEG, Jiří. Extremismus a hranice svobody projevu na internetu. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2008, 2008(4). ISSN 0323-0619. s. 45 - 48.

²⁵ BĚLOHRADSKÝ, Václav: Je u nás dost svobody? Právo, 29. 12. 2001. s. 7.

Klanu, kdy státním soudem byl propagátor násilných rasově zaměřených úroků odsouzen k 10 letému trestu odnětí svobody a po přezkumu případu Nejvyšším soudem USA bylo původní rozhodnutí zrušeno pro jeho neústavnost.²⁶ Důvodem této tvrzené neústavnosti rozhodnutí bylo dle Nejvyššího soudu USA porušení zásady *ne bis in idem*, ke kterému by při výkladu nenávisti jako okolnosti podmiňující uložení vyšší trestní sazby u obecných deliktů došlo. Dle Nejvyššího soudu USA by tedy nastal nepřipustný základní postih obecného deliktu a zvláštní postih za společností odsuzované nenávistného chování. Proto jsou v právním systému USA rozlišovány speciální nenávistné delikty, které postihují pouze ony společností odsuzované nenávistné myšlenky.²⁷

Opačným přístupem je Evropská doktrína intolerance, která sama aktivně vystupuje proti netolerantním projevům a staví je tak mimo zákon. Oproti výše rozvedenému rozlišování povoleného šíření nenávistných myšlenek a zakázaného podněcování k nenávisti Nejvyšším soudem USA zabraňuje Evropská doktrína jejich šíření a realizaci již v zárodku. Koncept obranyschopné demokracie je však založen na několika atributech, mezi které patří přiměřenost sledovaného účelu, odpovídající naléhavost dané společenské potřeby, dostatečné a relevantní důvody.²⁸ Doktrína dle Evropského soudu pro lidská práva (dále jen jako „ESLP“) vychází z premisy, že rasismus je nedemokratický již ze své podstaty, jelikož odpírá jiným základní práva a svobody. Právo nebýt diskriminován z rasových důvodů a právo na ochranu před projevy rasové nenávisti tak podle evropské doktríny patří k základním lidským právům.²⁹ I aplikační praxe evropských soudů je velmi odlišná, zejména co se vypořádání s otázkou nacismu a holocaustu týče, kdy příkladem mohou být pánové Witzsch³⁰ a Remer³¹, kteří byli za své nenávistné či nenávist bagatelizující projevy trestně stíháni a pravomocně odsouzeni. Kde je tedy ona hranice svobody projevu pro

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 9.6.1969, 395 U.S.444 (1969), ve věci *Brandenburg v. Ohio*.

²⁷ HERCZEG, Jiří. Tolerance intolerantních - svoboda projevu versus rasismus. *Justičná revue*. 1047, 63(8). ISSN 1335-6461. s. 1033.

²⁸ HERCZEG, Jiří. Tolerance intolerantních - svoboda projevu versus rasismus. *Justičná revue*. 1047, 63(8). ISSN 1335-6461. s. 1039.

²⁹ REPÍK, Bohumil. Svoboda projevu versus rasismus ve štrasburské judikatuře. *Trestněprávní revue*. 2004, 3(2). ISSN 1213-5313. s. 52.

³⁰ Rozhodnutí senátu ESLP ze dne 13.12.2005 ve věci *Witzsch v. Německo*, stížnost č. 41448/98.

³¹ Rozhodnutí Komise ze dne 6.9.1995 ve věci *Remer v Německo*.

ty, kteří ostatní svobody nerespektují? Máme se snad řídit výrokem francouzského revolucionáře Louise de Sain – Justeho nebo-li: „*Žádnou svobodu nepřátelům svobody!*“³²?

Je tedy bezpochyby, že obě koncepce mají své znatelné slabiny, které spočívají například v přílišné benevolentnosti a minimální regulaci zejména rasových nenávistných projevů v právním systému USA a v nastavení kritéria závadnosti u evropské doktríny, kdy takto může být potencionálně postiženo i konstruktivní vyvracení dogmatických historických nepřesností, poukazování na korupci systému a krajním případě i legitimní výkon práva na odpor.

Účelem výše generalizovaných teorií popisujících základní principy institutu svobody projevu je vymezení argumentů pro nezbytnost jeho ochrany z různých pohledů demokratické společnosti. Mezi tyto argumenty patří níže rozvedené argumenty hledání pravdy pomocí svobodného trhu myšlenek, tedy plnění zájmu po vyšší dobru společnosti, dále argument seberealizace a autonomie jednotlivce jako zájem na maximální možnou svobodu jednotlivce a argument demokracie cílící na utopický ideál společnosti založené na demokratickém principu rozhodování společných záležitostí.

1.2.2 Argument hledání pravdy

Argument hledání pravdy spočívá v přesvědčení, že zajištěná svoboda projevu má sloužit k jakémusi vyššímu společenskému cíli, pro dosažení lepší společnosti, pokroku ve veřejném zájmu. Argument je založen na předpokladu, že neexistující či minimální zásahy veřejné moci do veřejného diskuze povedou k širšímu spektru názorů, které poslouží k efektivnějšímu hledání správných řešení týkajících se jakékoliv otázky veřejného zájmu.³³

³² ČERNÝ, Petr. Je svoboda projevu opravdu pro všechny? Právní rozhledy. 2009, 17(5). ISSN 1210-6410. s. 176.

³³ BARTOŇ, s. 14.

S ohledem na výše rozvedené doktrinní přístupy k ochraně a potírání svobody projevu lze s jistotou říci, že argument hledání pravdy převažuje spíše v americkém přístupu k ochraně svobody slova.

Argument je založen na teorii svobodného trhu myšlenek, který představuje určitou analogii ke svobodnému trhu v ekonomickém slova smyslu, tedy že obdobně jako služby a zboží, si každá svobodně projevená myšlenka, tedy nabídka, najde své uplatnění podle poptávky na trhu. Čím více rozdílných názorů v diskuzích bez omezení zazní, tím lépe bude možné najít tu, po které je největší poptávka. Teorie je založena na myšlenkách publikovaných v eseji O svobodě od Johna Stuarta Milla, který se argumentem pravdy zabýval v dobovém kontextu druhé poloviny 19. století, tedy v době vymezování se vůči liturgickým dogmatům zejména vědeckými důkazy a disentanými filozofickými naukami. Millovo učení o pravdě spočívalo v přesvědčení, že na státní úrovni nelze určovat, který subjektivní názor je správný a naopak, který správný není, zejména že i názor potlačovaný mocí státní může být názorem správným.³⁴

Podle Herczega³⁵ byl poprvé koncept svobodného trhu myšlenek vyjádřen soudcem Nejvyššího soudu USA Oliverem Wendellem Holmesem v rozhodnutí *Whitney vs. Kalifornie*, kde zazněla následující právní věta: *„Dovodíme-li v diskusi odlišný názor, může se zdát, že tím považujeme slovo za nedůležité, nebo že nám na výsledku příliš nezáleží, nebo že pochybujeme o vlastní síle nebo o síle svých argumentů. Když ale lidé pochopili, že čas ztratil mnoho bojovných názorů, mohli dojít k tomu, že ještě více, než vlastním názorům věří, že nejvyššího dobra se dosáhne nejlépe svobodnou výměnou myšlenek. Nejlepším testem pravdy je jejich schopnost prosadit se v soutěži na trhu myšlenek.“*³⁶

S výše uvedeným tvrzením je však nutné částečně nesouhlasit, jelikož Holmes koncept svobodného trhu myšlenek prosazoval již dříve ve svém disentaním stanovisku

³⁴ MILL, J. S., O svobodě (přeložil K. Radil), vlastním nákladem vydal J. Otto, Praha, 1907, s.30.

³⁵ HERCZEG, Jiří. Tolerance intolantních - svoboda projevu versus rasismus. Justičná revue. 1047, 63(8). ISSN 1335-6461. s.1032 - 1033.

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 16.5. 1927, 274 U.S.357 (1927), ve věci *Whitney v. People of State of California*.

k rozhodnutí *Abrams vs. United States*,³⁷ které bývá označováno za nejvýznamnější dissent v celém právním systému USA. V tomto sporu bylo obžalováno několik ruských židů, kdy někteří byli odsouzeni až k dvacetiletým trestům odnětí svobody, neboť na počátku roku 1918 vyhodili z okna anarchistické letáky vymezující se proti vstupu armády USA do sporu s tehdejší Ruskem. Toto jednání bylo většinou soudců kvalifikováno jako v rozporu se zákonem proti špionáži z roku 1917.

Holmes ve svém disentaním stanovisku nejdříve demonstrativně na věc nahlédl optikou státu, jako suveréna. Z takového pohledu dovedl, že je logické, aby kdokoli, kdo je o své pravdě a své moci přesvědčen z celého svého srdce toto promítnul do zákona, a tím odmítnul jakoukoliv opozici, které by mohla jeho suverénní postavení ohrozit. Vzápětí se však proti tomuto přístupu vymezil a odkazem na výše uvedenou esej, tedy že: „*nejvyšší požadované dobro (ultimated good desired) je lépe dosahovat svobodnou výměnou myšlenek – nejlepší zkouškou pravdy je síla myšlenky, která se prosadí v konkurenci tohoto trhu*“³⁸, a tím označil svobodnou výměnu názorů za nejlepší způsob ověření pravdivosti a tedy i přípustnosti.

Pomineme-li výše uvedené případy z rozhodovací praxe, je i při výkladu argumentu hledání pravdy pomocí ekonomické analogie ke svobodnému trhu nutné přihlédnout k nástrojům regulace, které jsou zřízeny pro případy tržního selhání. Mezi tato selhání přirozeně patří názory krajně radikální, extremistické, zejména vyzývající k rasové, náboženské a jiné netoleranci či popírající principy demokratického zřízení.

Zde dochází ke klasickému střetu liberálních a autoritářských přístupů, kdy největším rizikem liberálních přístupů v každé oblasti je rozšíření neudržitelné nekázně, v tomto případě tedy společensky závadných myšlenek. Opačným problémem je možnost zneužití regulačních nástrojů paternalistického přístupu pod iluzí neomylnosti státní moci k potlačení svobodného projevu.

³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 10.11.1919, 250 U.S.616 (1919), ve věci *Abrams v. United States*.

³⁸ BARTOŇ, s. 14.

Z výše uvedených důvodů je velmi zajímavá otázka, zda je vhodné umožnit i oběh myšlenek hlásajících odstranění samotného volného trhu myšlenek, tedy zda mají být demokratickým právním státem chráněny nedemokratické a diskriminační myšlenky? Millova teoretická koncepce tvrdí, že tyto závadné myšlenky volný trh myšlenek a demokratické zřízení nutně neoslabí, jelikož soustavná diskuze nad problematickými tématy tento systém posílí.³⁹ Díky tomuto a dalším aspektům této teorie bývá koncept volného trhu myšlenek často konstruktivně kritizován, zejména kvůli nerovnoměrnému zastoupení různých názorových proudů, síle sdělovacích prostředků atd.

Autor této diplomové práce se domnívá, že prosazování argumentu pravdy v jeho nejčistší podobě, tedy bez normativního omezení ze strany práva, není ve většině soudobých světových společností možné. Argument hledání pravdy a střet myšlenek ve svobodné diskuzi vyžaduje velkou míru společenského uvědomění a empatie. Z historické zkušenosti však víme, že určitý systém brzd a protivah je i v případech atraktivních liberálních teorémů potřebný.

1.2.3 Argumenty seberealizace a autonomie jedince

Argument seberealizace spolu s argumentem autonomie jedince svým účelem míří na jiné hodnoty, než výše rozvedený argument pravdy. Tyto argumenty, jejichž účelem není nalézání jakéhosi ideálního řešení ve veřejném zájmu, naopak podporují maximální možnosti realizace jednotlivce, a to bez ohledu na kolektiv.

Potřebnost argumentu seberealizace z globálního hlediska spočívá zejména v ochraně nepopulárních či okrajových názorů, které mohou být většinovou společností zavrhnuty, případně postihovány pro jejich nepotřebnost či nehodnotnost. Pro praktické příklady nemusíme zacházet příliš daleko, jelikož mezi notoricky známé restrikce minulého režimu patřila selekce umělecky hodnotné, vhodné a nezávadné tvorby.⁴⁰ Je sice pravdou, že argument pravdy je zde významně zeslaben na úkor individuality, ale

³⁹ BARTOŇ, s.16 a s. 17.

⁴⁰ BARTOŇ, s. 22.

zejména pro zachování možnosti osobnostního růstu jedince jak v oblasti intelektuální, tak osobnostní, je taktéž v zájmu otevřené demokratické společnosti.⁴¹

I pro tento argument je nutné zmínit problematiku jeho regulace, zejména situace, kdy důsledkem procesu seberealizace budou projevy extrémní, nenávistné či jiné projevy zasahující do práv třetích osob. Pro shrnutí této problematiky lze říci, že: „*Omezení jedince v jeho právu na svobodu projevu tak z hlediska argumentu seberealizace nelze zdůvodnit pouze tím, že jeho projev nemá žádnou hodnotu či společenskou užitečnost, nýbrž kolizí s právy jiných či důležitým veřejným zájmem.*“⁴²

Argumenty seberealizace a autonomie jedince se prolínají v obou výše rozvedených doktrinárních přístupech, kdy v tom aplikovaném v USA je mimo výjimek podněcování k nenávisti upřednostňován, zatímco v tom evropském je za splnění určitých podmínek chráněn.⁴³

1.2.4 Argument demokracie

Svoboda projevu je klíčovým prvkem pro fungování demokratického právního státu, ať už z pohledu voleného zástupce a jeho politicky motivovaných projevů (z kterých tento institut historicky vznikl), tak z pohledu občana svobodně se vyjadřujícího k věcem veřejným (zejména kriticky k voleným zástupcům). Argument demokracie tedy cílí na podobné hodnoty jako argument hledání pravdy, ale k dosažení podobných cílů využívá odlišné nástroje. Argument demokracie obsahuje oproti argumentu pravdy a seberealizace užší spektrum svobody projevu, jelikož některé typy projevů se správou věcí veřejných vůbec netýkají a není tedy důvod je v zájmu pluralitní demokratické společnosti ochraňovat.

Vycházíme-li z principu suverenity lidu, je naprosto nezbytné zakotvení možnosti voličů vyjadřovat se k fungování volených zástupců. „*Pro [dopl.] demokracii, chápanou jako vládu lidu, lidem a pro lid, je životní nutností šíření informací, myšlenek*

⁴¹ Nález ÚS K mezím práva na ochranu osobnosti politiků a jiných veřejně činných osob z 4.4.2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04, N 71/37 SbNU 9.

⁴² BARTOŇ, s. 23.

⁴³ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 23.9.1994 ve věci Jersild v. Dánsko, stížnost č. 5890/89.

a názorů, ať už pochvalných, či kritických, proto aby byla veřejnost zásobena všemi dostupnými fakty nezbytnými pro vyvolání kvalitní debaty ve věcech celospolečenského zájmu a následného utváření názoru jednotlivců či dosažení konsenzu o řízení a obstarávání věcí celospolečenského zájmu.“⁴⁴

Na základě výše uvedených problémů argumentu pravdy je nutné přistupovat i k argumentu demokracie, kde můžeme rozlišit dva základní přístupy. Lze říci, že argument demokracie je možno+ vykládat dle teorie volného trhu myšlenek a připouštět tak projevy všech politických názorů, bez ohledu na jejich škodlivost a zároveň tak spoléhat, že v konkurenci jiných politických názorů u voličů nezvítězí. Argument demokracie je bezesporu spolu s argumenty seberealizace a autonomie nejvíce zastoupen v přístupu evropské doktríny aktivní intolerance, zejména v kontextu omezování svobody projevu ve veřejném zájmu.

2 Právní zakotvení svobody umělecké tvorby

Právo na svobodu projevu má mimo ústavního zakotvení v dnešních demokratických právních státech i značně rozvětvenou mezinárodněprávní rovinu. Poprvé se základní lidská práva a svobody objevují v dynamickém ústavně-právním vývoji na konci 18. století, kdy se první náznaky svobody projevu objevily ve francouzském Prohlášení práv člověka a občana z roku 1789, které následovala již zmíněná Ústava USA ve znění jejích dodatků z roce 1791. Dále až do poloviny 20. století byla základní lidská práva a svobody v různém rozsahu upraveny na ústavní úrovni jednotlivých států. Další vývojová etapa katalogů lidských práv započala po bezprecedentních událostech druhé světové války, kdy byla na půdě Valného shromáždění OSN dne 10. 12. 1948 schválena Všeobecná deklarace lidských práv, která se jako nezávazný mezinárodněprávní dokument stala prvním katalogem lidských práv a předlohou pro pozdější detailněji zpracované mezinárodní lidskoprávní dokumenty. Pro význam a univerzalitu hodnot v ní obsažených však bývá některými mezinárodněprávními teoretiky považována i za právní obyčej, tedy za nepsaný pramen mezinárodního práva.

⁴⁴ Nález ÚS K mezím práva na ochranu osobnosti politiků a jiných veřejně činných osob z 4.4.2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04, N 71/37 SbNU 9.

Pro svobodu projevu je důležitý zejména její čl. 19, který zní:

„Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“

V roce 1966 byl opět na půdě OSN přijat Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který přímo navazuje na výše zmíněnou Všeobecnou deklaraci lidských práv a svobod, kdy ve svém čl. 19 detailněji rozvádí obsah svobody projevu zejména o získávání, zpracovávání a dalšího šíření informací. Přímo v tomto ustanovení stanovuje i limity této svobody, kterými je respektování práv a pověstí jiných, ochrana národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky.

Svým rozsahem pravděpodobně nejvýznamnější etapa katalogizace základních lidských práv a svobod proběhla v druhé polovině 20. století spolu se stále se prohlubující evropskou integrací, kdy se z původně ekonomického uskupení postupem času a prostřednictvím různých institucí vyvinul doposud nejobsáhlejší systém lidskoprávní ochrany.

2.1 Svoboda umělecké tvorby v evropském právu

V evropském právu je nejdříve nutné rozlišit systém ochrany základních lidských práv a svobod založený na platformě Rady Evropy, zaštiťující vymahatelnost výše zmíněné Úmluvy z roku 1950 prostřednictvím výše zmíněného ESLP zřízeného v roce 1959, a postupně se vyvíjející lidskoprávní systém Evropských společenství (dále jen jako „ES“), dnes Evropské unie (dále jen jako „EU“). Zatímco ochrana lidských práv patří k základním cílům Rady Evropy, cesta dnešní EU jako tehdy výhradně ekonomického uskupení vedla skrze jí zřízenou instituci, tedy Evropský soudní dvůr (dále jen jako „ESD“), dnes nazýván jako Soudní dvůr Evropské unie (dále jen jako „SDEU“).

Je zajímavé, že ESD v roce 1969 ve svém rozhodnutí v případě Stauder⁴⁵ judikoval, že základní lidská práva je nutné považovat jako obecný princip komunitárního práva, tedy i přes zjevnou absenci zakotvení těchto principů v primárním právu tehdejšího ES. Zde je nutné podotknout, že ESD neměl na rozdíl od ESLP vůbec působnost k výkladu práv obsažených v Úmluvě. Smluvní strany ES Úmluvu do pramenů komunitárního práva, z kterých ESD vychází, nezařadily, navíc ne všichni tehdejší členové ES byli smluvními stranami Úmluvy. Z těchto důvodů nemohl ESD ve své rozhodovací praxi na Úmluvu přímo odkazovat ani čerpat z jejího obsahu. Ve svém rozhodnutí *Internationale Handelsgesellschaft*⁴⁶, které na rozhodnutí ve výše zmíněné věci Stauder navazovalo, apeloval ESD při aplikaci na ústavní tradice členských států ekvivalentní právům v Úmluvě obsažených, čímž se nepřipustnému přímému odkazu vyhnul. V roce 1975 však ESD na Úmluvu, konkrétně její čl. 2 protokolu č. 4, přímo odkázal ve svém rozhodnutí ve věci *Rutili*⁴⁷.

2.1.1 Evropská úmluva o lidských právech

Již několikrát výše zmíněná Úmluva obsahuje pro zkoumaný fenomén svobody umělecké tvorby dva zásadní články, konkrétně čl. 9, který zní:

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

⁴⁵ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 12.11.1969, Stauder, C-29/69, EU:C:1969:57.

⁴⁶ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 17.12.1970, Internationale Handelsgesellschaft, C-11/70, EU:C: 1970:114.

⁴⁷ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 28.10.1975, Rutili, C-36/75, EU:C:1975:137.

a čl. 10, který zní:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společností.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Úmluva tedy ve svých člancích přímo nezmiňuje umělecký projev, ale je patrné, že lze jeho zařazení pod její obsah dovodit, k čemuž došlo i v rozhodovací praxi na základě Úmluvy založeného ESLP, konkrétně v rozhodnutí Müller proti Švýcarsku⁴⁸, které bude rozvedeno dále. V čl. 10 odst. 1. Úmluvy se mísí výše rozvedené argumenty hledání pravdy, seberealizace a autonomie a v čl. 2. odstavci převažuje argument demokracie. Zejména limitace práva obsažená v čl. 10 odst. 2 nechává národním soudům i ESLP poměrně velký prostor k interpretaci. Jedná se totiž o jediné právo obsažené v Úmluvě, které zároveň přináší povinnosti a odpovědnost. Velmi široké je i vymezené práv smluvních stran Úmluvy k udělování licencí rozhlasovým, televizním a filmovým společností. Je nutné podotknout, že ne všechny uvedené limitace dopadají na svobodu uměleckého projevu ve stejné míře, jako na svobodu projevu v obecném slova smyslu. Další důvody k omezení jsou obsaženy v čl. 15, který v případě války či jiného veřejného ohrožení státní existence lze od závazku dle čl. 10 Úmluvy odstoupit. Mimo jiné lze i na základě čl. 16 omezit svobodu projevu související s politickou činností cizinců a na základě čl. 17 omezit svobodu projevu v případě zneužití tohoto práva.

⁴⁸ Rozsudek senátu ESLP ze dne 24.5.1988 ve věci Müller a ostatní v. Švýcarsko, stížnost č. 10737/84.

Nejčastěji však bývá svoboda projevu omezována na základě limitační klauzule obsažené v čl. 10 odst. 2 Úmluvy.⁴⁹

V rozhodovací praxi ESLP se však evropská doktrína aktivní intolerance s jednotlivými argumenty vyrovnává nestabilně. V judikatuře ESLP se setkáme s rozdělením projevů na politické, projevy týkající se veřejného zájmu, umělecké projevy a projevy komerční.⁵⁰ Těmto projevům se však nedostává stejné ochrany, kdy např. politické a komerční projevy se těší vyšší míře ochrany než umělecké projevy a na pomyslném chvostu zůstávají projevy novinářů.⁵¹ Dále lze ve střetech umění a dalších práv a svobod vysledovat několik dlouhodobějších trendů, především jeho konflikty s mravností, ochranou práv jiných, s ochranou dobré pověsti a zejména konflikty s veřejnou bezpečností.

A/ Konflikt umění a morálky

Co se konfliktu umění a morálky týče, je na místě rozvést výše zmíněné rozhodnutí ESLP ve věci Müller proti Švýcarsku⁵², kde soud poprvé podřadil umělecký projev pod čl. 10 Úmluvy. Ke konfliktu došlo na veřejně a zdarma přístupné výstavě, kde Josef Felix Müller umístil své malby zobrazující pohlavní styk několika lidí se zvířaty, čímž se cítila otřesena nezletilá dívka, načež byl umělec trestně stíhán a obrazy mu byly na více než 7 let zabaveny. Klíčovým sdělením je, že ESLP dovedl podřazenost umělce pod limity obsažené v čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Soud zde argumentoval určitou hodnotou vlivu uměleckých projevů na společnost, zejména v souvislosti s jeho nezbytností pro pluralitní demokracii. Zajímavé je, že podstata díla, tedy aspekty seberealizace a autonomie umělce či rozvoj kultury nebyly pro jeho rozhodování podstatné. Závěrem bylo, že ESLP co se určení hranic mravnosti odkázal na své předchozí rozhodnutí ve věci Handyside proti Spojenému království⁵³, tedy že určení atributů mravnosti v různém čase a různém místě přísluší státním autoritám.

⁴⁹ TYMOFEYEVA, Alla. Omezení práva na svobodu projevu na základě článku 17 Evropské úmluvy o lidských právech. Mezinárodněprávní aspekty ochrany lidských práv. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. 79-88. ISBN 978-80-87146-97-2. s. 79.

⁵⁰ BARTOŇ, s. 87 - 89.

⁵¹ BARTOŇ, s. 86 - 98.

⁵² Rozsudek senátu ESLP ze dne 24.5.1988 ve věci Müller a ostatní v. Švýcarsko, stížnost č. 10737/84.

⁵³ Rozsudek senátu ESLP ze dne 7.12.1976 ve věci Handyside v. Spojené království, stížnost č. 5493/72.

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.2 této práce, pro vnímání vhodnosti projevených myšlenek je důležitý dobový a místní kontext. ESLP takto tedy vyjádřil, že hranice mravnosti mohou být pro různé státy jiné a jeho role spočívá pouze v možnosti posouzení, zda jsou následná opatření přiměřená.

B/ Konflikt umění s ochranou práv jiných

Umění v konfliktu s ochranou práv jiných spočívá zejména ve střetu s právy obsaženými v článku 9 Úmluvy, tedy difamace a blasfemie. Zde je evidentní doktrinální rozdíl mezi přístupem právního systému USA, který protináboženské projevy označil za protiústavní a evropské doktríny, kdy podle ESLP sankcionování protináboženských projevů na státní úrovni není porušením Úmluvy.⁵⁴ Zde je zajímavé, že i velmi liberální USA postupují vůči protináboženským projevům tvrději, než jinak přísnější evropská doktrína. Autor této diplomové práce se domnívá, že tento fakt souvisí se silnou křesťanskou tradicí v USA a silícím trendem ateismu v Evropě.

Nikoliv prvním, ale nejvýznamnějším rozhodnutím zabývajícím se střetem umění a náboženské morálky byl případ *Otto- Preminger - Institut proti Rakousku*⁵⁵. V případě šlo o promítání filmu kriticky zaměřenému proti katolické církvi, která se v Tyrolsku, kde měl být film promítán, těší velké podpoře. Soud po zdůraznění významu římskokatolické církve v regionu uvedl, že zabavením obscénního a k církvi kritického filmu zabránil konfliktům a ochránil tak náboženský smír, jelikož vulgární kritikou došlo k porušení práva na respektování náboženského vyznání jiného. ESLP nepovažoval za nejvíce problematický samotný film, ale zejména fakt, jakým bylo promítání filmu předem inzerováno. Proto zdůraznil, že v případě klubového promítání bez veřejného lákání na lynč církve, by film jistě závadný nebyl. Zmínil však, že zastánci víry nemohou důvodně očekávat ochranu proti veškeré kritice jejich náboženské víry, v tomto případě byla však forma této kritiky s ohledem na limity obsažené v čl. 10 odst. 2 Úmluvy v kompetenci postihu státních soudů a nedošlo k jejímu porušení.

⁵⁴ HERCZEG, Jiří. Tolerance intolerantních: svoboda projevu versus blasfemie. *Justičná revue : časopis pre právnú praxi*. 2015. ISSN 1335-6461. s. 437 - 447.

⁵⁵ Rozsudek senátu ESLP ze dne 20.9.1994 ve věci *Otto – Preminger – Institut v. Rakousko*, stížnost č. 13470/87.

C/ Konflikt umění s ochranou pověsti

Ochrana pověsti odvozená z práva na soukromí obsaženého v čl. 8 Úmluvy, kdy ESLP potencionálně porušující projevy rozlišuje do tří skupin na skutkové výroky, hodnotové soudy s přihlédnutím na dané okolnosti případu a přiměřenost udělené sankce. Je tedy posuzováno, zda projev pouze něco konstatuje, případně zda na základě něčeho vyvozuje nějaký závěr, dále je posuzováno kdo, v jaké situaci a jakým způsobem výrok pronesl a zda je udělená sankce míře konfliktu práv přiměřená.⁵⁶ V případě ochrany pověsti je rozhodovací praxe ESLP velmi rozdílná a těžko paušalizovatelná. Za zmínku však stojí případ zařazení satirického komiksu pod hodnotící výroky pomocí určitých myšlenkových zkratk a umělecké licence.⁵⁷

D/ Konflikt umění s veřejnou bezpečností

Konflikt s veřejnou bezpečností patří k nejrozšířenějším střetům práv obsažených v čl. 10 Úmluvy. Pod abstraktním pojmem veřejná bezpečnost se skrývají další pojmy jako je ochrana národní bezpečnosti, územní celistvosti, veřejné bezpečnosti, pořádku a předcházení zločinnosti.⁵⁸ Nejplodnější judikatura plyne ze stížností občanů Turecka, při řešení otázek kurdské menšiny, kdy prvním takto zkoumaným uměleckým dílem byla na řešení kurdské otázky kriticky zaměřená kniha v případě Arslan proti Turecku⁵⁹, kde bylo porušení čl. 10 Úmluvy spatřeno jak v samotném postihu tak i v jeho nepřiměřenosti. Dalším případem byla básnická sbírka pojmenovaná po oblasti, kde docházelo ke krvavým střetnutím státních ozbrojených složek (Dersim – píseň vzpoury), ve věci Karatas proti Turecku⁶⁰. Zde ESLP usoudil, že převažuje umělecký projev, který vyjadřuje osobní postoje autora k situaci a pro případ, že by chtěl podněcovat separatismus a krveprolití ozbrojených složek, zvolil by pravděpodobně jednodušší způsob sdělení.

⁵⁶ KOSAŘ, David. Svoboda projevu (čl. 10 EÚLP). in KMEC, Jiří et al.: Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, Velké komentáře. s. 1074.

⁵⁷ Rozsudek senátu ESLP ze dne 6.10.2009 ve věci Kuliš a Rózycki v. Polsko, stížnost č. 27209/03.

⁵⁸ ČAPEK, Jan. Svoboda projevu a její trestněprávní limity ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Trestní právo. 2010, 14(2). ISSN 1214-3758. s. 21.

⁵⁹ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 24.5.1988 ve věci Arslan v. Turecko, stížnost č. 23462/94.

⁶⁰ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8.7.1999 ve věci Karatas v. Turecko, stížnost č. 23168/94.

2.1.2 Listina základních práv a svobod Evropské unie

Vývoj komunitárního práva zejména s ohledem na fungování všech jeho orgánů, zejména harmonizace judikatury ESLP a ESD vyžadoval komplexnější úpravu, co se lidskoprávní oblasti týče. Na Listinu základních práv Evropské unie (dále jen jako „LZPEU“) lze sice pohlížet jako na nový právní dokument, ale fakticky se již od počátku jednalo o podrobnější kodifikaci již do značné míry stávajícího právního stavu.⁶¹ Již před svým přijetím musela být z důvodu odporu některých členských států (včetně České republiky) formálně vyčleněna z materie Lisabonské smlouvy a je na ni odkazováno v čl. 6 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii (stejně jako na výše rozvedenou Úmluvu stojící mimo systém EU, národní ústavní tradice a dokumenty usnadňující její interpretaci, viz Vysvětlení⁶² k LZPEU). Tímto inkorporačním odkazem se LZPEU dostává na úroveň primárního práva, tedy má pro orgány a instituce EU stejnou právní závaznost jako zakládající smlouvy.

Vztah LZPEU a Úmluvy je klíčový, jelikož se velké množství jejich obsahu shoduje. LZPEU tento vztah řeší ve svých člancích 52 odst. 3, 52 odst. 7 a 53, kde stanovuje, že smysl a rozsah těchto práv je stejný, jako jim přikládá uvedená Úmluva. Tento odkaz byl velmi často diskutovaný a nepanuje absolutní shoda o jeho významu, je však obecně uznáváno, že pokud LZPEU obsahuje ochranu stejných práv jako Úmluva (kdy tato shodující se práva jsou taxativně vyčtena ve vysvětleních), pak mají být tato shodná práva vykládána v rozsahu garantovaném Úmluvou, ačkoliv LZPEU počítá obecně s širší ochranou lidských práv a Úmluvu považuje za jakýsi minimální standard.⁶³

Z hlediska práva velmi zajímavé jsou v Protokolu č. 30 sjednané výjimky Polska a Spojeného království a posléze i České republiky. Dodnes zůstává sporné, zda lze tyto výjimkou považovat jako celkové vyjmutí Polska a Spojeného království z okruhu působnosti LZPEU, případně vyjmutí jen z okruhů situací, kde by došlo k výlučné aplikaci práv obsažených v LZPEU nebo pouze jako interpretační vodítko. Co se

⁶¹ PÍTROVÁ, Lenka. Listina základních práv Evropské unie. Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století : v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-23-0. s. 427.

⁶² PÍTROVÁ, s. 438.

⁶³ PÍTROVÁ, s. 436.

sjednané výjimky České republiky týče, nejedná se o výjimku či *opt – out* v pravém slova smyslu, nýbrž o *soft law* příslib o možnosti přistoupení k tomuto protokolu v případě, že budou práva obsažená v LZPEU vykládána příliš extenzivně a ohrozila by tím retroaktivně platnost kontroverzních Benešových dekretů.⁶⁴

Je přirozené, že výše uvedené články 52 odst. 3, 52 odst. 7 a 53 LZPEU odkazují i na bohatou judikaturu ESLP (mezi lety 1959 – 2016 rozhodoval v 19 570 případech, o svobodě projevu 656 krát)⁶⁵, ke které se ESD jak již bylo výše zmíněno, přihlásil již v roce 1970⁶⁶. Dle názoru Malenovského se přijetím Úmluvy za svou ESD vyhnul jistému konfliktu s ústavními soudy jednotlivých členských států a zároveň se vyhnul střetu s ESLP. V dřívější rozhodovací praxi jak ESLP, tak ESD či SDEU lze dohledat vzájemné napětí zejména v případech, kdy SDEU nenalezl v rozhodovací praxi ESLP vhodný výklad otázky, aniž by tak dříve judikoval sám.⁶⁷

Svoboda umělecké tvorby je v LZPEU zakotvena ve dvou člancích, konkrétně v čl. 11, který zní:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.

2. Svoboda a pluralita sdělovacích prostředků musí být respektována.“

a v čl. 13, který zní:

„Umělecká tvorba a vědecké bádání nesmějí být omezovány. Akademická svoboda musí být respektována.“

⁶⁴ PÍTROVÁ, s. 439 - 440 a s.448.

⁶⁵ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Violation by Article and by States (1959-2016): Statistical Reports. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2016_ENG.pdf

⁶⁶ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 17.12.1970, Internationale Handelsgesellschaft, C-11/70, EU:C: 1970:114.

⁶⁷ KRÁLOVÁ, Jana. Důsledky přistoupení Evropské unie k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod pro vztah mezi Soudním dvorem EU a Evropským soudem pro lidská práva. Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století : v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-23-0. s.454-455.

Nedostatečná četnost judikatury ESD, později SDEU ke svobodě umělecké tvorby je daná zejména původně hospodářským účelem ES, přičemž je částečně kompenzována četnými odkazy na judikaturu ESLP. Zejména nekritické přijetí judikatury ESLP (tedy judikatury týkající se minimálního standardu ochrany lidských práv) lze vnímat negativně z toho důvodu, že se SDEU vzdal ambice vytvořit pro konflikty umění s jinými svobodami obsahujícími evropský prvek vlastní rozhodovací praxi reflektující dlouhodobou integrační tendenci EU.

2.2 Svoboda umělecké tvorby v českém ústavním pořádku

Ústavněprávní garance základních práv a svobod, mezi které lze svobodu umělecké tvorby podřadit, je v dnešní době nedílnou součástí ústavy každého demokratického právního státu. Až do poloviny 20. století byla dle názoru Františka Weyra tato ústavní práva pouhým ideovým prohlášením zákonodárce bez možnosti jejich přímé vymahatelnosti.⁶⁸ V dnešní době však katalogy základních práv a svobod zakotvují tzv. veřejná subjektivní práva jednotlivců, která upravují vertikální vztah státu a jednotlivce a jsou vůči veřejné moci vymahatelná.⁶⁹

Obecně lze k právní úpravě svobody projevu obsažené v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, konstatovat „*že si každý může povídat co chce, a nikdo mu v tom nesmí bránit, ledaže by mu v tom bránit směl.*“⁷⁰ Z výše uvedených argumentů svobody projevu se v českém právním řádu ovlivněného evropské doktríně intolerance nejvíce projevují argumenty demokracie spolu s prvky argumentů seberealizace a autonomie jedince.

2.2.1 Listina základních práv a svobod v českém ústavním pořádku

Právo na svobodu umělecké tvorby je po vzoru výše rozvedených mezinárodních úmluv, primárního práva EU, ale i na začátku této práce rozvedeného teoretického členění složeno z několika dílčích základních práv a svobod. Samotný institut svobody

⁶⁸ WEYR, František. Československé právo ústavní. Praha: Melantrich, 1937. Vysokoškolské rukověti. Řada spisů právnických a hospodářských. s.68.

⁶⁹ BARTON, s. 30.

⁷⁰ KNAPP, Viktor.: Antinomie a iluze svobody projevu; in: „Tolerance svobody projevu a její meze“, sborník z vědecké konference, AUC Iuridica 1-2/1996, Praha: Univerzita Karlova, 1996, s. 89.

projevu je zakotven v čl. 17 Listiny základních práv a svobod (dále jen jako „LZPS“), kde je zejména kvůli jeho důležitosti pro fungování demokratického právního státu zařazen do oddílu práv politických (viz argument demokracie výše) a zní:

„(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřípustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon. “

Pro komplexní pojetí institutu svobody projevu je však nutné přejít o dva články LZPS výše, do oddílu základních lidských práv, kde je jako druhá složka svobody umělecké tvorby v čl. 15 zakotvena svoboda myšlení (viz. argument seberealizace a autonomie jedince výše), která spolu s čl. 17 tvoří nedílný funkční celek.⁷¹ Tento čl. 15 zní:

„(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

(2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.

(3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon. “

Komentář k LZPS k obsahu tohoto článku uvádí, že: „Ustanovení zaručuje absolutní nedotknutelnosti duchovní a duševní autonomie jedince, plynoucí z podstaty lidské

⁷¹ LICHOVNÍK, Tomáš. *Soudce*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, 18(5), ISSN 1211–5347. s. 15.

důstojnosti, a to zvláště ve věcech morálních, etických a náboženských.“⁷² Komentář k tomuto ustanovení také uvádí, že: „*Jeho součástí je dále ochrana vůči zásahům veřejné moci i do specifických intelektuálních lidských činností, kterými jsou vědecké a umělecké působení.*“⁷³

Pro účely této práce je nutné se více zaměřit na institut svobody myšlení, svědomí a speciálně vyjádřených složek svobody myšlení, tedy svobody vědeckého bádání a zejména pro tuto práci důležitou svobodu umělecké tvorby, kdy „*Myšlením lze rozumět nejširší spektrum rozumových a poznávacích činností člověka, zvláště pak zpracování poznatků o vnějším světě. Svědomím je možno rozumět schopnost poměrování lidského jednání nejen s náboženskými, ale i s obecnějšími etickými a morálními pravidly a hodnotami, které probíhá v konkrétní situaci se zcela individuálním výsledkem.*“⁷⁴ Jde tedy o vyjádření negativního práva jedince, aby do jeho interního procesu představujícího myšlení nemohlo být jakkoliv zasahováno.

Je zajímavé se pozastavit nad rozdělením práva na svobodu projevu a zaručení vědeckého bádání a umělecké tvorby do dvou článků v rozdílných oddílech LZPS. Zde lze dovodit, že jakékoliv výše zmíněné limity tvorby nelze aplikovat na samotný vnitřní tvůrčí proces, tedy nelze postihnout umělce za jeho práci (jelikož čl. 15 LZPS na rozdíl od čl. 17 LZPS neobsahuje výslovnou možnost omezení tohoto práva), ale ve chvíli, kdy se tato osoba rozhodne svou práci jako plod svého vnitřního tvůrčího procesu zveřejnit, dojde k aplikaci práva na svobodu projevu, které chrání externí proces šíření informací. Následně je tedy nutné počítat s výše zmíněnými limity této svobody, které jsou mimo limitační klauzule čl. 17 LZPS obsaženy v čl. 10 LZPS, který každému zaručuje právo na zachování jeho lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jeho jména. Dále má dle tohoto článku každý právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

⁷² Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6. s. 370.

⁷³ Listina základních práv a svobod: komentář. s. 370.

⁷⁴ Listina základních práv a svobod: komentář. s. 373.

Svoboda projevu, tedy možnost veřejné formulace těchto interních procesů označených jako myšlení, je zakotvena v čl. 17 LZPS, který obsahuje soubor práv na svobodný projev a práv na informace. „*Právě skrze tento odstavec lze dovodit ústavní ochranu, kterou požívá sdělování faktů, tj. informace.*“⁷⁵

2.2.2 Judikatura Ústavního soudu České republiky

V judikatuře ÚS jsou mezi návrhy na zrušení zákona, návrhy na zrušení obecně závazné vyhlášky či návrhy na zrušení podzákonného předpisu nejpočetněji zastoupeny ústavní stížnosti samotných účastníků řízení pro porušení jejich veřejného subjektivního práva plynoucího z čl. 17 LZPS, kdy čl. 15 LZPS je zmiňován pouze subsidiárně.

Z hlediska přístupnosti k ÚS je nutné rozlišit spory vedené před civilními soudy zabývající se střetem umělecké tvorby s právem na ochranu osobnosti a trestními soudy, kde dochází ke zjištění, zda umělcův projev nezasáhl do objektů taxativně vyjmenovaných trestných činů a není tak společensky škodlivý. Je tedy logické, že při sporu dvou nositelů veřejných subjektivních práv vedeném u civilního soudu, je v případě jakéhokoliv výsledku řízení podání ústavní stížnosti daleko větší pravděpodobnost, než u řízení trestního, kde i v případě neopodstatněného rozhodnutí ve prospěch obžalovaného nemá státní zástupce, jako představitel státu aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti.⁷⁶ Tuto hypotézu sice není možné ve vztahu ke svobodě uměleckého projevu přesně ověřit, ale lze subsidiárně použít celkový počet civilních a trestních nápadů ÚS, kdy trestních nápadů mezi lety 2004-2016 bylo pouze 9 998 a po vyloučení obchodních sporů bylo čistě občanskoprávních nápadů celkem 28 555.⁷⁷

Máme-li v rozhodovací praxi ÚS vysledovat určité trendy, musíme odlišit jednotlivé zájmy, proti kterým může svoboda umělecké tvorby, potažmo svoboda projevu mířit.

⁷⁵ Listina základních práv a svobod: komentář. s. 430.

⁷⁶ BARTOŇ, s. 343.

⁷⁷ ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY. Roční statistické analýzy 2016. Statistika. Dostupné z: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Statistika/Rocni_statisticke_analyzy_2016.pdf.

Bartoň takto rozlišuje kategorie svobody projevu a difamace, ochrany veřejné bezpečnosti a pořádku, ochrany mravnosti či zdraví a jako zvláštní kategorii označuje svobodu projevu a soudní moc.⁷⁸

A/ Svoboda projevu a difamace

Co se difamace týče, jedná se v souvislosti s právem na ochranu osobnosti o nejčastější nápad ÚS. V přístupu ÚS lze nalézt celkem 11 postupů,⁷⁹ kdy nejdříve dochází k rozlišení veřejně známých a veřejně činných osob od osob soukromých, které disponují jinou mírou ochrany proti zásahům do osobnostních práv.⁸⁰ Zohledňována je také povaha informace, kdy v souladu s výše rozvedeným argumentem demokracie dochází k vyšší míře ochrany diskuse o věcech veřejných a zároveň je rozlišován status důvěryhodnosti osoby autora difamujícího výroku, zejména s ohledem na stanovení míry dopadu tohoto výroku, což vyplývá ze známého sporu mezi Milošem Zemanem a defamovaným novinářem Ivanem Březinou, kde se ÚS vyjádřil i k zohlednění motivu autora výroku, k možnosti a vůli autora difamujícího výroku si jeho pravdivost ověřit a k presumpci ústavnosti dovolené kritiky v souvislosti s ochranou hodnotových soudů.⁸¹ S uvedeným jsou zohledněny i předpokládané nedostatky denního tisku, kdy dle názoru ÚS nelze požadovat absolutní přesnost všech informací, ale pouze celkové sdělení odpovídající pravdě. K dalším rozlišením patří skutková tvrzení a hodnotové soudy, které jako výsledek vnitřního procesu myšlení požívají v souladu s judikaturou ESLP vyšší míru ochrany.⁸²

Mimo jiné je přihlíženo k potřebě věcného základu kritiky,⁸³ ke srovnání poměru formy a cíle kritiky,⁸⁴ a k odpovědnosti vydavatele za citace třetích osob⁸⁵.

⁷⁸ BARTOŇ, Svoboda projevu a její meze v právu ČR, s. 356.

⁷⁹ BARTOŇ, Svoboda projevu a její meze v právu ČR, s. 356 - 359.

⁸⁰ Nález ÚS Svoboda projevu versus právo na ochranu osobnosti - Rejžek v. Vondráčková z 15.3.2005, sp. zn. I. ÚS 367/03, N 57/36 SbNU 605.

⁸¹ Nález ÚS K právu na ochranu osobnosti z 11.11.2005, sp. zn. I. ÚS 453/03, N 209/39 SbNU 215.

⁸² Nález ÚS Ke střetu práva na svobodu projevu a informace a práva na ochranu osobnosti z 8.2.2000, sp. zn. I. ÚS 156/99, N 19/17 SbNU 133.

⁸³ Nález ÚS K ochraně práva na zveřejnění informací o činnosti soudců jako osob působících ve veřejném životě z 17.7.2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05, N 111/46 SbNU 41.

⁸⁴ Nález ÚS K nepřipustnosti dovolávat se ústavní ochrany svobody projevu. K trestnosti. K vyčerpání procesních prostředků ochrany práv z 10.7.1997, sp. zn. III.ÚS 359/96, N 95/8 SbNU 367.

B/ Svoboda projevu a ochrana veřejné bezpečnosti a pořádku

Oblast ochrany veřejné bezpečnosti a pořádku se v rozhodovací praxi ÚS objevuje v souvislosti s problematikou extremismu. „*Od extremismu je třeba odlišovat kriminalitu s extremistickým podtextem, kterou se rozumí protiprávní jednání páchané v souvislosti s extremismem, působením sekt nebo diváckým násilím, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku.*“⁸⁶

Prvním ze dvou nálezů ÚS v oblasti stíhání extremismu či kriminality s extremistickým podtextem je ještě případ projednávaný před vznikem České republiky,⁸⁷ který se zabýval ústavností regulace extremistických hnutí. Tehdejší ÚS dospěl k závěru, že regulace extrémních názorů je v souladu s judikaturou ESLP, ale nelze kazuisticky v zákoně vyjmenovávat nežádaná hnutí, což je názorný příklad evropské doktríny aktivní intolerance.

Druhý a podstatně novější náleží⁸⁸ zabývající se extremistickými útoky na společnost se sice vymezil proti absolutnímu potlačování extremismu jako takového, ale zároveň se v souladu s argumentem demokracie přiklonil ke konceptu bránící se demokracie a ústavní stížnost zamítl s odůvodněním, že demokratický právní stát musí chránit základní práva a svobody všech, s čímž bylo projevování extremistických názorů v konfliktu.

C/ Svoboda projevu a ochrana mravnosti či zdraví

Jak již bylo výše uvedeno, na základě konstantní judikatury ESLP spočívá právo na určení hranice mravnosti státním soudům. V české ústavní soudní praxi nebylo doposud

⁸⁵ Nález ÚS Odpovědnost vydavatele za publikování citace z 17.2.2004, sp. zn. II.ÚS 73/02, N 21/32 SbNU 193.

⁸⁶ HERCZEG, Jiří. Extremismus a hranice svobody projevu na internetu. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2008, 2008(4). ISSN 0323-0619. s. 35.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ČSFR ze dne 4. září 1992 sp. zn. Pl. ÚS 5/92 (publikovaný ve Sb. n. a u. ÚS pod č. 25).

⁸⁸ Nález ÚS K trestnému činu propagace neonacismu (extremistického hnutí Národní odpor) z 28. 11. 2011, sp. zn. IV.ÚS 2011/10, N 201/63 SbNU 339.

formou nálezu definováno, co lze za nemravné považovat, ačkoliv by přicházela v úvahu obscénní díla a propagace zdraví škodlivých činností.⁸⁹

Bylo by jistě zajímavé sledovat, jak by se ÚS argumentačně vypořádal s testem pornografické povahy díla aplikovaným Nejvyšším soudem České republiky (dále jen jako „NSČR“), který sám řešil pouze částečně v odmítavém usnesení, kterým však bývá hojně argumentováno, zejména v případech uvedených ve třetí části této diplomové práce.⁹⁰ Dle názoru NSČR nelze za pornografii považovat předměty určené k vědeckým, uměleckým či osvětovým cílům a v případě uměleckých děl je nelze za pornografii považovat, ani kdyby dané dílo zobrazoval nejintimnější chvíle lidí, případně i vyvolávalo sexuální vzrušení či vzbuzovalo pocit studu nebo ošklivosti.⁹¹ Zajímavé by bylo zejména vypracování metodiky, jak postupovat, když je nejasné, že se opravdu jedná o umělecké dílo a jak se k takovému zjištění dopracovat. Zaslouží si stále se opakující pornografické motivy vytvořené pouze za účelem sexuálního vzrušení stejnou ochranu, jaká je poskytnuta např. olejomalbě aktů? Má ji být poskytnuta ochrana nižší než dílům, ve kterých je erotika užívána k jiným, než výhradně sexuálním účelům? V každém případě si musíme na výklad ze strany ÚS počkat a obezřetně pracovat s již existujícím testem pornografické povahy NSČR.

D/ Svoboda projevu a soudní moc

Zajímavá je i otázka střetu svobody projevu s nestranností soudu, kdy se s ohledem na tuto potencionálně nebezpečnou záležitost v judikatuře ÚS objevilo několik nálezů týkající se ochrany osobnosti soudce a možnosti omezení projevu soudce. Již v roce 1993 došlo k události, kdy redaktoři týdeníku Reflex k otištěné reportáži z hlavního líčení trestního řízení pod titulek „Nejlepší lék na vraždu je oxasepam“ a text „Opilý násilník brutálně umlátil svou milenkou“ přiložili osobní fotografii soudce. Žalobou na ochranu osobnosti se dotýčný soudce domohl náhrady nemajetkové újmy, proti čemuž vydavatel týdeníku podal ústavní stížnost. ÚS nálezem ústavní stížnost zamítl

⁸⁹ BARTOŇ, Svoboda projevu a její meze v právu ČR, s. 361.

⁹⁰ Usnesení ÚS Svoboda projevu a svoboda umělecké tvorby. Trestný čin ohrožování mravnosti z 19.4.2004, sp. zn. IV.ÚS 606/03, U 23/33 SbNU 453.

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel., PÚRY, František., RIZMAN, Stanislav. Trestní zákon: komentář. Díl II, (§ 91 až § 301). 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Beck, 2004. Komentované zákony. ISBN 80-7179-896-7. s. 1228.

a argumentoval, že v případě střetu svobody projevu a práva na ochranu osobnosti musí být upřednostněno právo na ochranu osobnosti soudce i v případě, že se objeví jakákoliv kritika (zejména difamující fotografie) nesouvisející s jeho rozhodovací činností.⁹² Výjimku z uvedené ochrany ovšem tvoří také výše zmíněné kritérium věcného základu kritiky (tedy v případě, že by ke kritickému textu byla přiložena fotografie osoby soudce při hlavním líčení v taláru, bylo by vše v pořádku), i co se minulosti soudce týče.⁹³

Svoboda projevu a její omezení u samotných soudců je samostatnou otázkou, kterou se ÚS zabýval v případě vyloučení soudce po vznesení námitky podjatosti. Co se profesně korektního vyjádření soudce k projednávané kauze týče, je nesporné, že před ukončením věci není vhodné případ nikterak komentovat. Jiná situace nastává po právní moci rozhodnutí, kdy je naopak žádoucí, aby soudce v zájmu lepší percepce spravedlnosti své postoje k případu obhájil.⁹⁴

Obecně lze k judikatuře ÚS říci, že nálezy rozhodující ve věci samé problematiku svobody umělecké tvorby příliš neřeší, stanovují však spolu s odkazy na judikaturu ESLP určité mantinely přípustné míry kritičnosti dané konfrontace a určité názorové konstrukty, o které mohou být při posuzování difamace, ochrany veřejné bezpečnosti, mravnosti či zdraví a nestrannosti soudu potencionální budoucí nálezy opřeny. Existuje však velké množství nemeritorních usnesení ÚS, stejně tak rozhodnutí obecných soudů, které mají na vnímání hranic umělecké tvorby v očích běžných členů české společnosti velký faktický vliv a z kterých pro účely dalších kapitol této práce autor vybral a rozvedl ty, které ho jako člena české společnosti ovlivnili nejvíce a které vzhledem k jejich dosahu považuje za nejzásadnější.

⁹² Nález ÚS K poměru mezi právem na ochranu osobnosti a právem na šíření informací z 9.2.1998, sp. zn. IV.ÚS 154/97, N 17/10 SbNU 113.

⁹³ Nález ÚS K ochraně práva na zveřejnění informací o činnosti soudců jako osob působících ve veřejném životě z 17.7.2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05, N 111/46 SbNU 41.

⁹⁴ Nález ÚS K rozhodování o podjatosti soudce z 7.3.2007, sp. zn. I.ÚS 722/05, N 42/44 SbNU 533.

3 Vybrané hraniční případy svobody umělecké tvorby v české rozhodovací praxi

Jak již bylo dříve v této práci několikrát uvedeno, velké množství mediálně známých kauz střetu různých forem umělecké tvorby s dalšími právy, které byly způsobitelné určitým způsobem ovlivnit vnímání umělecké tvorby společností, se nedočkalo svého zvěčnění formou meritorního nálezu ÚS. Existuje tak mnoho případů, které byly pravomocně rozhodnuty obecnými civilními a trestními soudy, popřípadě různými správními orgány, ačkoliv zejména jejich mediální dopad na společnost nelze popřít a dodnes budí značné kontroverze. Proto si autor této práce v následujících kapitolách položil za cíl rozebrat kauzy, které jeho vnímání umění a práva ovlivnily, zejména co se skutkového stavu týče, analyzovat a zhodnotit *de lege ferenda* argumenty rozhodujících orgánů veřejné moci a pomocí vlastních i převzatých průzkumů veřejného mínění a analýz mediálního dopadu určit, jaký vliv měly na českou společnost, případně zda mohly ovlivnit vnímání daných uměleckých žánrů v očích společnosti.

Pro ověření hypotéz si autor zvolil vzorek 100 náhodných respondentů v okruhu jeho známých, z nichž 68 % činily respondenti ve věku mezi 18 - 24 lety, 24 % mezi 25 - 34 lety, 4 % mezi 45 - 54 lety, 3 % mezi 35 - 44 lety a pouze jediný respondent mladší 18ti let. Ze vzorku bylo 55 % respondentů stále studujících, 23 % s již dokončeným vysokoškolským vzděláním, 17 % s dokončeným středoškolským vzděláním bez aktivního navazujícího studia, 4 % s dokončeným učňovským vzděláním a pouze jediný respondent s pouze základním vzděláním. Dotazník čítající celkem 22 věcných otázek byl podle tematických okruhů rozdělen dle následujících kapitol, tedy na okruh týkající se komiksové tvorby, hudební tvorby a performance art skupiny ZTOHOVEN. U každého okruhu byly přiloženy ukázky jednotlivých děl pro lepší ilustraci tématu.⁹⁵

Autor této práce si je plně vědom, že vzorek 100 lidí z omezeného sociálního okruhu není pro celou společnost vypovídající. Jsou zde však zastoupeny téměř všechny věkové skupiny do 54 let věku a v určité míře i všech možných stupňů dosaženého vzdělání.

⁹⁵ ŽÁČEK, Matěj. Hranice svobody umělecké tvorby (výsledky průzkumu), 2017. Dostupné online na <https://hranice-svobody-umelecke-tvo.vyplnto.cz>.

Někteří respondenti si zároveň stěžovali na nedostatečnou kvalitu ukázek komiksové tvorby, která je způsobena faktickou nemožností originály kreseb získat (v době sběru dat a sepisování těchto kapitol práce autor této práce aktivně jednal s autorským kolektivem komiksu o jejich poskytnutí). Tento problém však dle názoru autora této práce není způsobilý výsledky dotazníku zkreslit, jelikož primární záměr otázek byl zkoumat dopad veřejně projednávaných kauz na společnost, potažmo na zkoumaný vzorek. Je vysoce pravděpodobné, že pouze minimální část společnosti byla při projednávání jednotlivých kauz před soudem detailně s předmětným dílem seznámena a vycházela pouze z úryvků volně putujících po internetu, které byly v anketě pro ilustraci využity. Proto i přes své nedostatky je dle názoru autora možné výsledky dotazníku využít jako podpůrný prostředek pro ověření některých hypotéz.

3.1 Komiks a karikatura v. oprávněná kritika a difamace

Zejména po uvolnění poměrů po Sametové revoluci v roce 1989 došlo k obrovskému rozmachu žánru karikatury v komiksové tvorbě, která byla doposud vnímána spíše jako druhořadé médium, určené zejména pro mládež. Na prvorepublikovou tradici satirického týdeníku Dikobraz, který se následně po událostech na jaře roku 1948 nedokázal vymanit z ideologického vlivu tehdejší KSČ a byl využíván spíše pro boj proti třídnímu nepříteli, navázal ostrý komiks Zelený Raoul, který jakožto nedílná součást týdeníku Reflex poskytoval satirizovaný pohled na aktuální společenské dění prostřednictvím „nezaujatého“ pohledu mimozemšťana.⁹⁶ Zelený Raoul je satirický seriálový komiks, který svým rozsahem povětšinou nepřesahuje velikost jedné strany ve formátu A4 tištěného týdeníku a který od svého prvního dílu z roku 1995 vstoupil do obecného podvědomí čtenářů jako nový symbol politické satiry. Nejenže prorazil s do té doby v Česku nevídaným stylem pichlavého humoru, ale zvolil i velmi kontroverzní náměty plné vulgarit. Jaká je však únosná hranice karikatury ztvárněné v typických obrázkových sekvencích? Není možné, že vulgární Zelený Raoul může svým žánrem ovlivnit vnímání komiksu jako celého média? Je vůbec před divokou satirickou představivostí kreslířů možná nějaká obrana?

⁹⁶ HOLUBOVÁ, Eliška. Nesnesitelná lehkost karikatury aneb výbušné obrázky pod soudcovskou lupou. IUS et SOCIETAS. roč. 3, 2009/2010. s. 14. Dostupné z: http://www.iusetocietas.cz/fileadmin/user_upload/Vitezne_prace/Holubova.pdf.

V níže rozebraných případech došlo k vyobrazení konkrétních veřejně známých osob při pohlavním styku, což bylo do té doby, minimálně co se oficiálních tištěných médií týče, velkou novinkou.

3.1.1 RINGIER ČR, a.s. v. Březina

Pravděpodobně nejznámější kauzou vyvolanou satirickým Zeleným Raoulem byl díl č. 329 otištěný v časopisu Reflex č. 18 z roku 2001, jehož objektem se stal tehdejší ministr bez portfeje Karel Březina, který dne 21. 6. 2001 žalobu na ochranu osobnosti k Městskému soudu v Praze proti společnosti RINGIER ČR a.s., jako vydavateli týdeníku. V tomto případě tedy došlo k názorné ukázce střetu argumentu seberealizace a autonomie částečně ve spojení s argumentem demokracie na straně jedné a právy druhé osoby, čímž došlo ke konfliktu umění s morálkou, konfliktu s ochranou práv jiných a ochrany pověsti dle judikatury ESLP. V české rozhodovací praxi ÚS se jednalo o jeden z řady střetů svobody projevu a difamace.

A/ Řízení u soudu prvního stupně

Důvodem podání žaloby byl dle Březiny: „*zneuctvující charakter karikatur, nevkusné pozice provázené vulgárními nápisy vztahujícími se k jeho osobě a nevhodné výroky, které mu byly v těchto situacích připisovány. Vedlejší účastník (v první instanci žalobce, tedy Březina) [dopl.] v tom spatřoval neoprávněný zásah do svých osobnostních práv, jelikož karikatury překročily obecně uznávané zásady slušnosti a vkusu, neoprávněně hrubým způsobem zasáhly jeho čest, důstojnost, jméno a soukromí. Uveřejněné karikatury v Reflexu byly objektivně způsobitelné znevážit u části čtenářské veřejnosti jeho dobrou pověst, vážnost a postavení jako občana i ministra. Tento zásah považoval ve vztahu ke své osobě za překročení přípustné společenské i právní míry.*“⁹⁷

Městský soud v Praze se jako soud prvního stupně zaměřil zejména na vymezení vzájemných vztahů komiksu a karikatury. Karikatura je dle jeho názoru uměleckým výtvarným dílem, jejíž esenciální vlastností je kritika. Přestože se soud ztotožnil s názorem, že v případě karikatury se vyšší míra kritiky předpokládá, tak naopak

⁹⁷ Usnesení ÚS z 25.11.2010, sp.zn. II.ÚS 468/03. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

konstatoval, že i tato kritika musí mít své meze. Jejím cílem by mělo být hledání či popis příčiny, nikoliv omluvitelné užívání neopodstatněných hrubých urážek způsobilé ponížit. Kdyby se dle názoru soudu jakýkoliv politik dopustil pochybení v souvislosti s výkonem funkce, byla by míra přípustné kritiky vyšší než v tomto případě, kdy karikatura vycházela pouze z toho, že je o politikovi známa jeho promiskuita. Soud vycházel z dokazování, ze kterého vyplynulo, že články týkající se žalobce se sice v určité míře objevovaly v bulvárním tisku již před publikací komiksu, ale teprve po ní se jejich intenzita zvýšila. Omezil tedy přítomnost argumentu demokracie tím, že ke kritice nedošlo pro výkon politické funkce a dále pracoval pouze s argumentem seberealizace a autonomie vydavatele satirického komiksu.

Soud, co se samotného díla týče, nehodnotil míru vkusu, ale pouze míru přiměřené kritiky, jako esenciální vlastnosti karikatury. K zásahu do osobnosti žalobce dle soudu došlo spojením několika faktorů, tedy vulgárních kreseb Štěpána Mareše a nepravdivého textu Dana Hrubého, Milana Tesaře a Tomáše Baldýnského (kteří vystupují pod pseudonymem HRUTEBA) společně s publikováním v jinak seriózním společenském týdeníku s velkou čteností. Soud první instance Březinovi částečně vyhověl a nařídil vydavateli týdeníku uveřejnit omluvu.

B/ Řízení u odvolacího soudu

Proti rozsudku Městského soudu v Praze se vydavatel odvolal s tvrzením, že: „*kreslený příběh vyprávěný mimozemšťanem nasvědčuje tomu, že ho průměrný čtenář bude považovat za smyšlený, a tudíž není objektivně způsobilý znevážit u čtenářské veřejnosti dobrou pověst, vážnosti a postavení žalobce jako občana a politika.*“⁹⁸ Mimo jiné poukazoval i na to, že pověst žalobce jako známého proutníka nemůže být touto karikaturou poškozena. Podle odvolacího soudu šíření umělecké tvorby nesmí překročit hranice vymezené zájmy společnosti a hodnotami promítnutými ve zvláštní části trestního zákona či uměleckou licenci omezenou občanským zákoníkem ve prospěch oprávněných zájmů fyzické osoby. Odvolací soud tedy konstatoval, že předmětem sporu není svoboda umělecké tvorby, ale ochrana osobnosti žalobce. V odůvodnění dal

⁹⁸ ÚS Březina.

vydavatel sice za pravdu, že nikdo nemůže obsah předmětného satirického komiksu považovat za skutečný, ale z objektivního hlediska vykazuje dílo charakteristické znaky pornografie, které už způsobí k zásahu do osobnostních práv žalobce jsou, jelikož překročí meze uznávaných pravidel slušnosti, čímž vyloučil ochranu předmětného uměleckého projevu argumentem seberealizace a autonomie a v rámci konfliktu umění a morálky spolu s ochranou práv jiných dal přednost ochraně osobnosti politika, vůči němuž došlo k satirickému excesu.

C/ Řízení u dovolacího soudu

Žalovaný vydavatel se následně podaným dovoláním snažil vyvrátit, že by dílo vykazovalo znaky pornografie. Test pornografických znaků aplikovaný NSČR, který je již zmíněn v podkapitole 2.2.2. písm. D/ této práce, považuje za pornografické to dílo, jehož jediným účelem je vyvolat (zvyšovat) sexuální vzrušení. Samotné zobrazení lidského těla tedy dle testu NSČR není pornografie a je třeba sledovat charakter celého díla. Vydavatel v dovolání namítal, že: „*použití sexuálních prvků nebylo samoučelné, jelikož předmětem parodie je politikova veřejná prezentace sexuality. Ústavně zaručená svoboda projevu se vztahuje i na myšlenky či informace zraňující, šokující či znepokojivé.*“⁹⁹

Dovolací soud neshledal, že by právní otázka týkající se omezení umělecké licence oprávněnými zájmy fyzické osoby byla soudy první ani druhé instance řešena v rozporu s hmotným právem. Uvedl také, že neoprávněný zásah může mimo rozšiřování nepravdivých zpráv spočívat i ve zveřejňování pravdivých zpráv z intimního a rodinného života proti vůli fyzické osoby, a to nad rámec přesahující obsahem, formou i cílem objektivní kritiku. Dovolání bylo pro uvedené důvody NSČR odmítnuto jako nepřípustné.

D/ Ústavní stížnost

Vydavatel se posléze obrátil na ÚS prostřednictvím ústavní stížnosti ze dne 29. 9. 2003 pro jím tvrzené porušení práv obsažených v čl. 15 odst. 2 a čl. 17 LZPS.

⁹⁹ ÚS Březina.

Předmětem řízení o ústavní stížnosti bylo posouzení, zda v řízení před obecnými soudy nedošlo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelky (tedy vydavatele týdeníku), a to ve vztahu k právům vedlejšího účastníka (Karla Březiny) zaručeným v čl. 10 Listiny.

ÚS soud konstatoval, že svoboda projevu zahrnuje též svobodu uměleckého vyjádření a v souvislosti s tím také potvrdil, že umělci a ti, kdo s dílem nakládají, mají právo i na ochranu i v případech, které šokují, urážejí, pohoršují či rozrušují stát či jakoukoliv část populace a odkázal na již v podkapitole 2.2.2 písm. C/ zmíněné rozhodnutí ze dne 19. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 606/03 věnující se pornografickým vlastnostem díla.

Se skutečností, že Březina jako osoba veřejného zájmu požívá nižší míru ochrany osobnosti proti zásahům,¹⁰⁰ se ÚS vypořádal konstatováním, že: *„zásah státu do svobody projevu by měl přijít tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak, např. užitím přípustných možností k oponování kontroverzním a zavádějícím názorům. To platí zvláště pro politiky a osobnosti veřejně známé, které mají obecně snazší přístup k médiím a tím také snadnější možnost vyvrátit to, co považují za smyšlenky.“*¹⁰¹

Při přezkumu ústavnosti ÚS soud dospěl k závěru, že se obecné soudy zabývaly posuzovanou problematikou v celém rozsahu naznačeném judikaturou ÚS, a to jak kritériem přiměřenosti kritiky a karikatury, tak kritériem osoby, vůči níž kritický projev směřoval, tedy osobě veřejného zájmu, která sama určité stránky svého soukromého života veřejně prezentovala. Z odůvodnění všech napadených rozhodnutí je zřejmé, že si obecné soudy při posuzování věci byly vědomy konfliktu ústavně zaručených práv, a tudíž se možným omezením těchto práv zabývaly. ÚS v odůvodnění podotýká, že nesdílí všechna jednotlivá východiska napadených rozhodnutí, ale zároveň připomíná, že vzhledem k jeho zvláštní pozici mimo soustavu obecných soudů není mimo přezkum ústavnosti rozhodnutí povolán posuzovat jejich správnost. K tomuto konstatuje, že celá věc by musela být posuzována jinak, pokud by byl satirický komiks s identickým obsahem a formou publikován v časopisech, ve kterých je tento způsob projevu běžný

¹⁰⁰ ÚS Rejžek vs Vondráčková.

¹⁰¹ ÚS Březina.

a přiklonil se tak k názorům prezentovaným v judikatuře ESLP při konfliktu umění s ochranou pověsti.

Ústavní soud projednávanou věc uzavírá tím, že obecné soudy při interpretaci mezi přiměřené kritiky nedaly neoprávněně přednost ochraně osobnostních práv před ochranou práva na svobodu projevu, a proto ústavní stížnost po více než 7 letech od jejího podání odmítá a potvrzuje tím závěr obecných soudů, že v daném případě právo Vydavatele na svobodu projevu porušeno nebylo, a v případě, že by chtěl v takové tvorbě pokračovat, je nutné výrazovou formu upravit či takto obscénní satiry (které tedy samy o sobě jsou podle ÚS v pořádku a jejich nevhodnost spočívá pouze v kontextu jejich vydání) nepřikládat k jinak respektovanému týdeníku. Právo na svobodu projevu by bylo v plné míře v souladu s argumentem seberealizace a autonomie zachováno v případě, že by byla satira otištěna v periodiku, u kterého se tato ostřejší forma projevu předpokládá. Autor této práce sice respektuje argumentační váhu ÚS a chápe, že jedinci, kteří si nepřejí takováto díla vidět, si periodikum známé touto formou projevu nepřečtou, a že nelze předpokládat, aby např. v dětské knížce takovéto ilustrace byly, ale zejména v kontextu následujícího případu, kdy forma byla i přes obsah sdělení upravena, mu toto rozhodnutí ve spojení s následujícím rozvedeným případem nepřijde příliš rozumné s ohledem na běžné chápání spravedlnosti.

3.1.2 Paroubková v. RINGIER ČR, a.s.

V druhém případě, kdy ostrá karikatura kreslířů Zeleného Raoula skončila u ÚS dokonce dvakrát, byl díl č. 739 otištěný v časopisu Reflex č. 20 z roku 2009, jehož předmětem bylo vyobrazení okolnosti, při které bylo počato dítě žalobkyně a jejího manžela.

V komiksu je nejdříve vyobrazen Jiří Paroubek, manžel žalobkyně Petry Paroubkové, tehdy předseda významné politické strany v zemi, po návratu z poslanecké sněmovny polonahý a v dobrém rozpoložení, neboť právě svrhnul vládu (narážka na 24. 3. 2009, kdy strana Jiřího Paroubka vyvolala úspěšné hlasování o vyslovení nedůvěry vládě). Petra Paroubková ho vzápětí pochvalně označuje slovy: „pašák, šikula, krasavec, úplný Delon“, a vyzývá jej (pravděpodobně při pohlavním styku), aby myslel na něco

erotického. Je nutné podotknout, že na žádné části komiksu nejsou manželé Paroubkovi zobrazení nazí, pohlavní styk není explicitně zobrazen spíše a spíše pracuje s fantazií čtenáře. Jiří Paroubek si nejdříve představuje své spolustraníky, tedy Bohuslava Sobotku a Vítězslava Jandáka, posléze Davida Ratha křičícího: „zrušíme poplatky, to budou preference!“. Následuje tmavá scéna s citoslovci: „HRK, HRK, HRK“, dotaz Petry Paroubkové: „na jakou chuťárnu“ Jiří Paroubek myslel a konstatování tvůrců komiksu: „to byl dne, kdy vznikl nový Paroubek!“ Tvůrci komiksu se tedy v tomto případě poučili z argumentace ÚS a zvolili pro svůj projev méně obscénní formu, ale satirou útočili proti společenskému zájmu, který je dle autora této práce daleko citlivější, a tudíž si zaslouží vyšší míru ochrany z hlediska práva.

A/ Řízení vedené před obecnými soudy

Petra Paroubková se s žalobou na ochranu osobnosti proti vydavateli týdeníku Reflex, společnosti RINGIER a.s., obrátila na Městský soud v Praze, který po porovnání obrázků a textu dospěl k závěru, že karikatura podle soudu nepřekročila hranice přiměřenosti a v daném případě se tedy nejedná o hrubě pornografickou karikaturu. Soud v odůvodnění konstatoval, že se jedná o parodii zaměřenou na manžela stěžovatelky, kterému v karikatuře k erotickému vzrušení pomáhají věci, týkající se politiky a žalobu dne 14. 12. 2009 zamítl.¹⁰² V konfliktu umění s morálkou a ochranou práv jiných tedy upřednostnil argument seberealizace a autonomie vydavatele satirického komiksu.

Žalobkyně podala proti rozsudku soudu prvního stupně odvolání, přičemž se odvolací soud ztotožnil se závěry soudu prvního stupně a při považování práv obsažených v čl. 15 odst. 2 a čl. 17 LZPS se přiklonil k tomu, že Petru Paroubkovou jako manželku předsedy významné politické strany bylo v době tvrzeného neoprávněného zásahu možné považovat za osobu veřejného zájmu a rozhodnutí soudu prvního stupně dne 20. 7. 2010 potvrdil.¹⁰³

¹⁰² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14.12.2009, č.j. 32 C 44/2009-42.

¹⁰³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 7. 2010, č. j. 1 Co 83/2010-70.

Žalobkyně souběžně s dovoláním podala dne 21. 10. 2010 i ústavní stížnost. K tomuto procesnímu postupu však nebyl žádný důvod, jelikož by lhůta k podání ústavní stížnosti byla zachována i v případě, kdy by dovolací soud odmítl dovolání jako nepřípustné (k čemuž nakonec i došlo). Pokud by NSČR dovolání vyhověl, došlo by ke zrušení ústavní stížností napadených rozhodnutí, přičemž řízení by dál probíhalo před obecnými soudy. Z procesních důvodů byla tedy takto podaná ústavní stížnost odmítnuta pro nepřípustnost.¹⁰⁴

B/ Ústavní stížnost

Jak již bylo v předchozím odstavci naznačeno, NSČR dne 14. 3. 2012 odmítl dovolání stěžovatelky s odkazem na svoji judikaturu v obdobných věcech, tudíž byly splněny procesní náležitosti pro podání nové ústavní stížnosti. V tomto případě po přezkoumání napadených rozhodnutí a průběhu řízení jim předcházejícím dospěl ÚS k závěru, že postup obecných soudů z ústavněprávního hlediska obstál, tudíž není důvod zasahovat a ústavní stížnost odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

ÚS však v odůvodnění uznal, že karikatura opravdu není vůči manželům Paroubkovým příliš „laskavá“ a vzápětí si položil otázku, zda vůbec je něco takového, jako „laskavá politická karikatura“ vůbec způsobilé existence. Dále se ve své argumentaci přiklonil stejně jako obecné soudy k názoru, že předmětem karikatury je primárně mocí posedlý manžel stěžovatelky a jak již bylo výše zmíněno, toho času také předseda jedné z nejsilnějších politických stran. K tomuto se ÚS připojil, že: *„V České republice žijeme nyní v době, vzdálené teprve jednu generaci od pádu zločinného, totalitního komunistického režimu, kdy absolutní mocenský monopol jedné strany a vlády vytvářel prostředí, kdy jakákoli kritika tohoto režimu a jeho představitelů byla v zárodku potlačována a mnohdy brutálně trestána.“*¹⁰⁵ Přiklonil se tak v souladu s argumentem seberealizace a autonomie a argumentem demokracie k názoru, že je v zájmu rozvoje svobodné demokratické společnosti nutné předcházet možné sekundární autocenzuře, která je zejména pro novinářinu a umění osudová a k tomu opětovně uvedl že: *„každý názor, stanovisko, nebo kritika, vyjádřené jakoukoli,*

¹⁰⁴ Usnesení ÚS z 13.12.2010, sp.zn. II.ÚS 3018/10. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

¹⁰⁵ ÚS Paroubková.

i symbolickou formou, jsou vzhledem k významu svobody projevu v demokratickém právním státě zásadně přípustné a jakékoli omezení této svobody je proto výjimkou, kterou je nutno interpretovat přísně restriktivně a lze ji ospravedlnit jen zvláště kvalifikovanými okolnostmi.“¹⁰⁶

S těhotenstvím stěžovatelky se vypořádal tak, že předmětnou karikaturu nelze jako zesměšnění počátku jejího těhotenství považovat z toho důvodu, že těhotenství jako takové nezobrazuje a zároveň uvedl: „Bylo by absurdní, kdyby v dnešní době, kdy si lze veřejně a legálně zakoupit množství tiskovin, nebo na internetu vyhledat nepřeborné množství nesrovnatelně drsnějších či vulgárnějších materiálů, týkajících se známých osob z celého světa, by se za předmětné kresby jejich autor, resp. vydavatel měli omlouvat.“¹⁰⁷

Je však patrné, že ÚS nebral těhotenství stěžovatelky na lehkou váhu a uvedl, že: „respektuje subjektivní pocity ženy v pro ni tak důležitém období, jakým je těhotenství, jakož i zvýšenou citlivost, která může vést k tomu, že čemu by se jindy třeba zasmála, za dané situace pociťuje úkorně.“¹⁰⁸

Postavení těhotné veřejně známé ženy ve společnosti posléze označil za otázku všeobecného slušného vychování, mezilidské korektnosti a gentlemanství, které si dle jeho názoru nelze vynutit prostřednictvím orgánu veřejné moci. Dále argumentoval, že všichni populární muži a ženy se mohou cítit veřejně zesměšnění zrovna v souvislosti s citlivou, tragickou nebo nepříjemnou osobní událostí, ale zároveň dodal, že žádná tato okolnost nesmí být předem vyňata z veřejného diskursu, zejména dle názoru ÚS natolik člověku přirozená okolnost, jakou je těhotenství. Hranice jsou dle argumentace ÚS způsobilé tvořit pouze rasistické výpady nebo podněcování k hrubému násilí, a to pouze v kontextu každého jednotlivého případu.

Autora této diplomové práce v odůvodnění předmětného rozhodnutí ÚS zaujala především v následující podkapitole rozvedená glosa: „Lidověji vyjádřeno, může se

¹⁰⁶ ÚS Paroubková.

¹⁰⁷ Usnesení ÚS z 17.4.2014, sp.zn. I. ÚS 2246/12. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

¹⁰⁸ ÚS Paroubková.

nám stýskat po dobách obřadní galantnosti a decentního humoru zobrazovaného např. ve filmech pro pamětníky, je však obecně známo, že ani takové poselství minulých mravů nezobrazovalo zcela věrně tehdejší realitu.“¹⁰⁹, která na orgán veřejné moci poměrně vtipným, ale zároveň i zarážejícím způsobem reflektuje skutečný stav ve společnosti.

3.1.3 Shrnutí a srovnání

Bez důkladného prostudování argumentace jednotlivých obecných soudů a následného právního názoru ÚS se tedy dle mínění autora této práce může zdát, že kontroverzní a promiskuitní politik se zastání ze strany soudů po deseti letech soudních sporů dočkal, zatímco těhotná manželka bývalého vrcholového politika nikoliv.

Zarážející je však výrok, že ÚS: *„respektuje subjektivní pocity ženy v pro ni tak důležitém období, jakým je těhotenství, jakož i zvýšenou citlivost, která může vést k tomu, že čemu by se jindy třeba zasmála, za dané situace pociťuje úkorně.*“¹¹⁰ kterým přisuzuje pobouření stěžovatelky Petry Paroubkové její přecitlivělosti v těhotenství, a zároveň její rozhořčení bagatelizuje. Dále je zarážející také již výše uvedený výrok ÚS: *„Lidověji vyjádřeno, může se nám stýskat po dobách obřadní galantnosti a decentního humoru zobrazovaného např. ve filmech pro pamětníky, je však obecně známo, že ani takové poselství minulých mravů nezobrazovalo zcela věrně tehdejší realitu.*“¹¹¹ ve spojení s jím projeveným názorem, že ochranu osobnosti těhotné matky přisuzuje otázce všeobecného slušného vychování, mezilidské korektnosti a gentlemanství, které si dle jeho názoru nelze vynutit prostřednictvím orgánu veřejné moci.

Jsou tedy tyto výroky spravedlivé vůči nastávající matce, která se i přes běžný zvýšený mediální zájem musí potýkat s vyobrazením jeho početí a obavou, že dítě samotné bude kauzou do budoucna stigmatizováno?

¹⁰⁹ ÚS Paroubková.

¹¹⁰ ÚS Paroubková.

¹¹¹ ÚS Paroubková.

Z dotazovaného vzorku respondentů čte komiksy pravidelně pouze 4 % dotazovaných, občasně 41 % dotazovaných, 32 % respondentů komiksy spíše nečte a 23 % respondentů se o komiksy nezajímá vůbec. 45 % tedy tvoří lidé, kteří se s komiksovou tvorbou setkávají a 55 % lidé, kteří se s ní pravděpodobně již někdy setkali, ale jinak je nezajímá.¹¹²

Na otázku, zda do komiksu patří politická satira, odpovědělo 90 % respondentů že ano, z toho přesně polovina si byla naprosto jistá a odpověděla, že určitě ano a druhá polovina byla mírnější a uvedla, že spíše ano. Pouhá 3 % respondentů uvedla, že do komiksu politická satira spíše nepatří, zatímco 7 % si s odpovědí nebylo jisto a nikdo neoznačil odpověď, že politická satira do komiksu určitě nepatří.¹¹³ Vzorek se tedy přiklonil k názoru autora této práce, který politickou satiru v komiksu považuje za tradiční projev moderní demokratické společnosti

V souvislosti s tímto odpovědělo na otázku, zda je v pořádku zesměšňovat člena vlády pro výkon jeho veřejné funkce 34 % respondentů, že spíše ano a 30 % že určitě ano, zatímco 26 % bylo toho názoru, že spíše ne a 5 % respondentů že určitě ne. 5 % respondentů nevědělo, jak na otázku odpovědět.¹¹⁴

Na otázku spojenou s ukázkou (kritizovanou respondenty pro nedostatečnou kvalitu), zda je v pořádku zesměšňovat člena vlády v komiksu detailním vykreslením jeho domnělého promiskuitního života neměla většina respondentů vyhraněný názor. 40 % se domnívalo, že takovéto jednání je spíše v pořádku, 32 % naopak mínilo, že spíše ne. Naopak respondenti s vyhraněným názorem, kteří se domnívali, že takovéto jednání je určitě v pořádku nebo naopak v pořádku určitě není, měli každý po 13 %. I přes relativně nízký počet respondentů tak lze říci, že výsledky značí poměrně obdobnou názorovou rozpolcenost, jelikož pouze 2 % nevěděla, jak na otázku odpovědět.¹¹⁵

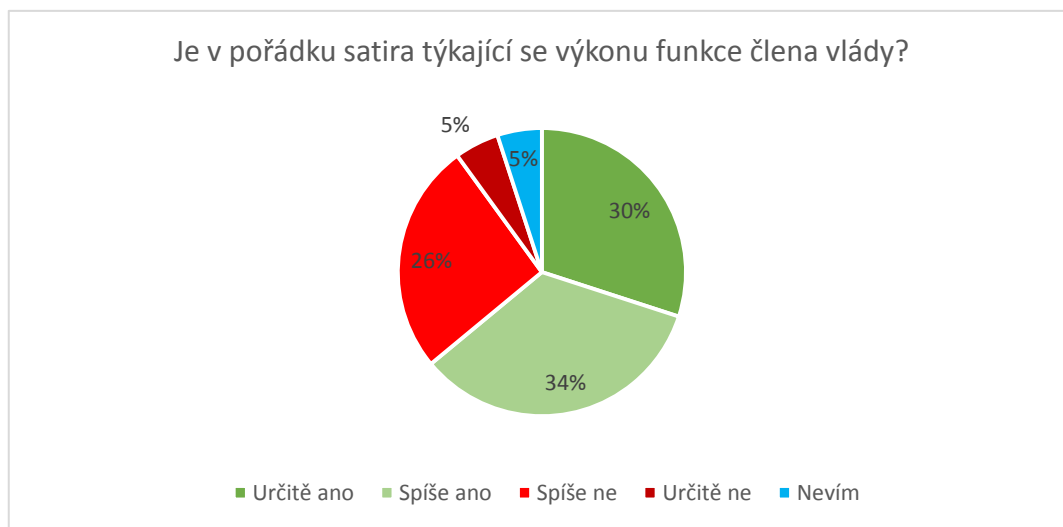
¹¹² ŽÁČEK, Matěj. Hranice svobody umělecké tvorby (výsledky průzkumu), 2017. Dostupné online na <https://hranice-svobody-umelecke-tvo.vyplnto.cz>.

¹¹³ Vlastní výzkum.

¹¹⁴ Vlastní výzkum.

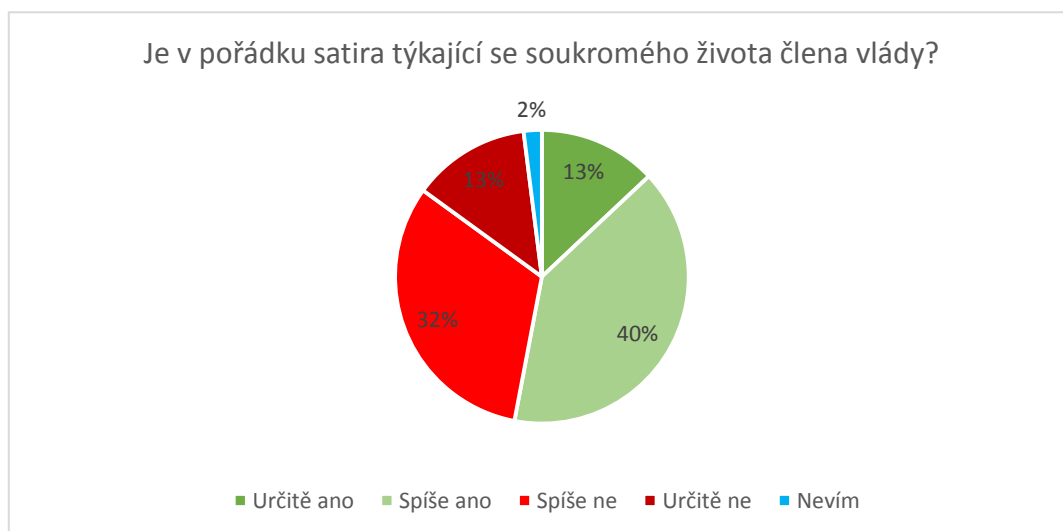
¹¹⁵ Vlastní výzkum.

Příloha č. 1

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 2

Zdroj: Vlastní výzkum

Z tohoto srovnání je tedy patrné, že ohledně první otázky týkající se přípustnosti jakékoliv satiry politiků v komiksu nebylo sporu, jelikož 90 % respondentů odpovědělo ano. Zajímavé však je, že pouze 64 % kladných odpovědí získala dle názoru autora této práce zcela pochopitelná politická satira týkající se výkonu veřejné funkce, zatímco nadpolovičních 53 % kladných odpovědí (kdy se oproti předchozí otázce snížil poměr odpovědí určitě ano a zvýšil poměr určitě ne) získala satira týkající se soukromého

života člena vlády, kdy u této otázky byla i míra nerozhodných respondentů oproti předchozí otázce nižší. Názor autora této práce se přiklání spíše k ochraně soukromého života osob veřejného zájmu, ale v případě, že je tento soukromý život zcela dobrovolně dáván na odiv jako ve výše rozvedeném případě Karla Březiny v této karikatuře nevidí rozdíl.

S otázkou, zda do komiksu patří vulgární, pornografické či jiné obscénní prvky si nebyla většina respondentů jistá, jelikož 42 % odpovědělo, že spíše ano a 27 % že spíše ne. Pouze 16 % respondentů si bylo jisto, že tyto prvky do komiksu patří, zatímco 6 % si bylo jisto, že určitě ne. 9 % respondentů nevědělo, jak na otázku odpovědět.¹¹⁶ Autor této práce se domnívá, že tyto samotné prvky zcela v souladu s argumenty obsaženými v judikatuře ESLP ve věcech konfliktů s ochranou pověsti v komiksu nevdí v případě, že jsou zahrnuty v publikacích vydávaných zvláště a kde je lze předpokládat, tedy rozhodně ne v komiksové příloze renomovaného týdeníku.

U ukázky komiksu zobrazujícího manžele Paroubkovi odpovídali respondenti na dotaz, zda satira míří proti Jiřímu Paroubkovi pro výkon jeho dřívější funkce premiéra, či proti Petře Paroubkové, která byl po veřejném oznámení vztahu s Jiřím Paroubkem nařknuta, že se chce pouze zviditelnit. 46 % respondentů bylo toho názoru, že satira míří podobnou měrou proti oběma manželům, 33 % se domnívalo, že satira míří spíše proti Jiřímu Paroubkovi. Pouze 4 % respondentů se domnívala, že satira míří spíše proti Petře Paroubkové. 17 % respondentů, tedy poměrně velké množství, nevědělo, jak na otázku odpovědět. Na související otázku, zda by mělo početí dítěte být před satirou chráněno v zájmu ochrany matky, byly odpovědi také poměrně vyrovnané. 34 % respondentů bylo toho názoru, že spíše ne. 30 % respondentů se domnívalo, že spíše ano, zatímco odpovědi určitě ano a určitě ne označili respondenti po 10 % pro každou otázku. Na otázku neumělo odpovědět 16 % respondentů.¹¹⁷ Autor této práce se však domnívá, že ačkoliv mířila karikatura pravděpodobně nejvíce vůči Jiřímu Paroubkovi, byla jí podstatnou měrou stížena i jeho manželka, ač to původně nemusel být záměr.

¹¹⁶ Vlastní výzkum.

¹¹⁷ Vlastní výzkum.

Prezentací statistických dat z vybraného vzorku respondentů došel autor této práce k závěru, že více jak polovina respondentů se o komiksy nezajímá, ale drtivá většina se domnívá, že mohou k politické karikatuře sloužit. Nadpoloviční počet respondentů zařadil karikaturu politikova soukromí jako přípustnou, zatímco pouze o 11 % více respondentů považovalo za přípustnou jinak pochopitelnou satiru týkající se výkonu veřejné funkce, což bylo pro autora této práce zarážející. Dále je zajímavé, že se nadpoloviční většina respondentů domnívala, že vulgární a pornografické prvky do komiksu patří, jelikož ani toto autor této práce předem neočekával a nejvíce překvapivé byly odpovědi týkající se manželů Paroubkových, kde se nejvíce respondentů domnívalo, že karikatura míří proti oběma manželům podobnou měrou a až druhé největší množství označilo za předmět karikatury Jiřího Paroubka, což minimálně ve zkoumaném vzorku naznačuje negativní vnímání obou manželů.

Osobní názor autora této práce a hypotéza, že se ÚS nepřiměřeně zastal známého politika Karla Březiny, a naopak zcela ignoroval argumenty těhotné Petry Paroubkové argumentace ÚS ho sice zcela nepřesvědčila o opaku, ale dovedla ho k jinému pohledu na věc, který více reflektuje soudy uvedené okolnosti, jako je opravdu silně obscénní zobrazení politikova osobního života, který nemá s jeho politickou funkcí nic společného a naopak zcela dobrovolná sebe prezentace Petry Paroubkové v bulvárních „lifestylových“ médiích, kde svůj vztah s Jiřím Paroubkem a její těhotenství dávala na odív.

3.2 Nadsázka a extremismus v hudebních textech

Výrazová síla správně formulovaného a předneseného slova je stejně jako jiné umělecké projevy bezesporu způsobila spolu s vhodným hudebním doprovodem oslovit masu lidí a vyvolat velké množství pozitivních, negativních i rozporuplných emocí. Zejména však v české kultuře je tradice písničkářů nastavujících zrcadlo společnosti velmi silná a není běžné, že by texty písní byly důvodem pro občanskoprávní žaloby na ochranu osobnosti. Stává se však, že jsou některé texty pro svůj extremistický obsah předmětem vyšetřování orgánů činných v trestním řízení.

Podle veřejně dostupných informací poskytovaných Ministerstvem vnitra České republiky došlo v roce 2016 poprvé od roku 2009 k vyššímu počtu utajených koncertů tzv. *White Power Music*, určené pro příznivce neonacistických hnutí.¹¹⁸ Zajímavý je zejména fakt, že kapely popírající základní hodnoty demokratického právního státu tíhnoucí k extrémní pravici i levici, se stále častěji dostávají do veřejného prostoru a získávají širší oblibu. Zarážející je i fakt, že bývalý člen neonacistické kapely Conflict 88 (která se mimo jiné také objevila ve zprávách Ministerstva vnitra o extremismu), dnes frontman xenofobní kapely Ortel, obsadil v roce 2016 druhé místo v populární anketě Český Slavík Mattoni, zatímco kontroverzní rapper Řezník byl po získání nejvyššího počtu hlasů v roce 2013 z ankety diskvalifikován.

3.2.1 Horrorcore a „Konečný řešení“

Trio průkopníků českého horrorcore rapu působící pod pseudonymy Řezník, Hrobka a Pitva (vlastními jmény Martin Pohl, Pavel Kopřiva a Petr Kopřiva) vešlo do širšího povědomí veřejnosti v roce 2011, kdy byl medializovaný trestní proces týkající se jejich skladby „Konečný řešení“, jejímž složením se dle obžaloby ve spolupachatelství dopustili trestného činu násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci dle § 196 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona ve znění pozdějších předpisů (dále v práci odkazováno jen jako STZ). Samotný Martin Pohl, alias Řezník byl obviněn i z trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo omezování jejich práva a svobod podle § 198a odstavců 1 a 3 písm. a) STZ, který měl spáchat tím, že videoklip předmětné písně uveřejnil na svých internetových stránkách a na CD, odkud unikl na server YouTube.¹¹⁹

Na tomto případě konfliktu umění s veřejnou bezpečností je nejvíce zajímavý fakt, že byl podle obžaloby trestný čin spáchán už samotným složením písně, a ne jejím šířením (tedy mimo skutek, ze kterého byl obviněn pouze Martin Pohl nad rámec spolupachatelství a který byl kvalifikován jako jiný trestný čin), kterým mohlo dojít k vyhrožování usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého

¹¹⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Čtvrtletní zpráva o extremismu Odboru bezpečnostní politiky MV: Extremismus Souhrnná situační zpráva 4. čtvrtletí roku 2016. Dostupné také z: <http://www.mvcr.cz/soubor/souhrnna-situacni-zprava-za-4-ctvrtleti-roku-2016.aspx>.

¹¹⁹ Rozsudek obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 29.11.2009, č.j. 19 T 117/2011.

rozsahu pro jejich politické přesvědčení, národnost, příslušnost k etnické skupině, rasu, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání.

Obžaloba uvedla, že: *„text negativně hodnotí bezdomovce, pouliční žebráky, Ukrajince a osoby ruské národnosti, drogově závislé osoby, Romy a homosexuály, oslavuje násilí na těchto osobách včetně násilí vražedného, kdy tento text je způsobilý vyvolat a povzbudit zvýšenou nevoli až zášť vůči těmto údajně nepřizpůsobivým osobám, kdy text obsahuje návrhy, aby na somráky z Karláku spadlo lešení, na Ukrajince že čeká hromadné oběšení, nechat je v klidu žít by bylo hřešení, za vraždu Ukrajince dostaneš 3 mince, za upálení feťáka dostaneš „čubku na ptáka“, že na odstranění homelessse nikdo vinu nenese, že si někdo nechá vytetovat hákový kříž a spálil by je všechny a udělal z nich uherský salám, atd.“*

Proti usnesení o zahájení trestního stíhání byla obviněnými podána stížnost s odkazem na předchozí recesistickou tvorbu známou ze zahraničí pod názvem „*horrorcore*“ (i samotný název je jistou parodií na běžné označení tvrdší muziky jako „*hardcore*“), tedy s nadsázkou zpracovaná naturalistická hororová témata typu vražd, obscénního sexuálního násilí, černého humoru, a to formou rapu. Státní zástupce ke stížnosti uvedl následující: *„obhajobu ve smyslu recese a parodie nelze vůbec přijmout, neboť se jedná o na tolik citlivé záležitosti, že nemohou být ani náhodou předmětem recese či parodie. Jakékoliv znevažování zmíněných skupin a podněcování k násilí vůči nim nelze tolerovat a nelze tolerovat ani jakékoliv vtipkování na takováto témata.“*¹²⁰

Soud následně toto odůvodnění označil za chybné, jelikož dle jeho názoru nemá jakýkoliv zákaz vtipkování ve svobodné společnosti ovládané zásadami demokratického právního státu své místo.

Dále k výhrůžkám v textu argumentoval, že pohrůžka usmrcení, ublížení na zdraví nebo způsobení škody nemusí být nutně bezprostřední a může směřovat i do budoucnosti. Dodal však, že tato výhrůžka musí být objektivně způsobilá vyvolat obavu z toho, čím se hrozí. Proto v souvislosti ke způsobilosti písně vyvolat obavu uvedl, že

¹²⁰ Rozsudek Rezník, Hrobka, Pitva.

adresát výhrůžky nemusí být nutně vyhrožování přítomen, ale je nutné, aby se o ní mohl alespoň dozvědět.

K prvnímu bodu obžaloby, kterým byli obviněni všichni tři autoři ze složení písně, soud konstatoval, že: „*pokud jsou podanou obžalobou všichni tři obžalovaní obžalováni z toho, že pouze složili text písně, která má určitým způsobem vyvolat a povzbudit zvýšenou nevoli vůči nepřizpůsobivým osobám ve společnosti nemůže takovýmto skutkem být objektivně vyhrožováno a v tomto smyslu není naplněna objektivní stránka trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci. Samotné složení písně bez jakékoliv její další prezentace nemůže být trestným činem.*“¹²¹

V případě obou skutků v obžalobě dospěl soud k závěru, že se sice staly, ale nejsou vzhledem k evidentní nadsázce a parodii trestnými činy, jelikož je soud přesvědčen, že v demokratické společnosti takováto umělecká díla zcela obstojí a s ohledem na rozhodnutí ÚS z 19.4.2004, sp.zn. IV. ÚS 606/2004, které bylo již zmíněné v podkapitolách 2.2.2. písm. C/ a 3.1.1. písm. D/, všechny obžalované zprostil obžaloby. Autor této práce se domnívá, že klip je nutné brát jako podmět k předpokládané diskusi ohledně prezentovaných problematických témat a je nutné ho brát jako projev argumentu hledání pravdy a argumentu seberealizace a autonomie.

3.2.2 Řezník, Ortel a Český Slavík Mattoni

Zajímavým společenským paradoxem je účast výše zmíněného rappera Řezníka a zpěváka Tomáše Ortela (původně Hnídka) s jeho kapelou Ortel ve známé anketě Český Slavík Mattoni, kde o umístění hudebníků rozhodují hlasy příznivců ze strany široké veřejnosti. Účast obou zmíněných hudebníků vyvolala napříč společností v průběhu let bouřlivé diskuze o tom, zda je správné, aby se autor textů a videoklipů s takovýmto záměrně šokujícím obsahem mohl populární ankety účastnit. Zazněly však i názory, které zcela oprávněně zpochybňují legitimitu celé ankety, jelikož pořadatelé již předem obsah tvorby rappera Řezníka znali a z ankety ho na přání generálního

¹²¹ Rozsudek Řezník, Hrobka, Pitva.

partnera ankety diskvalifikovali až zpětně poté, co v kategorii „Hvězda internetu“ pro rok 2013 s přehledem zvítězil. Samotný rapper Řezník se k situaci vyjádřil takto:

„Je možný, že to Johnny Macheta vyhrál poctivě, ale spíš mi to zavání snahou dát do televize někoho přijatelného a né mě, kterej vystupuje v masce a rapuje o vraždách, znásilnění a všemožnejch hnusnech (...).“¹²²

K situaci se vyjádřil i Tomáš Synek, jako zástupce generálního sponzora ankety, společnosti Karlovarské minerální vody a.s., která produkuje minerální vodu Mattoni:

„Interpret vystupující pod jménem Řezník, byl ze soutěže Český slavík Mattoni Hvězda internetu 2013 vyloučen. Důvodem pro vyloučení tohoto interpreta je obsah textů písní a ztvárnění videoklipů, které jsou umísťovány na webové stránky. Interpret vystupující pod jménem Řezník byl ze soutěže vyloučen, neboť se v textech svých písní vulgárním způsobem vyjadřuje na adresu vybraných skupin obyvatel, explicitně zobrazuje násilí a užívání návykových látek. V tomto spatřujeme závadné jednání, které je v rozporu s principy soutěže. Respektujeme svobodu projevu, nicméně současně nechceme, aby soutěž byla spojována s osobami otevřeně zobrazujícími násilí ve společnosti a užívání návykových látek.“¹²³

Situace tedy spočívala v kontroverzním zásahu organizátora proti fanoušky oblíbenému interpretovi, kterému tito fanoušci sami svobodným projevem vůle věnovali v anketě svůj hlas. O to více je zarážející, že od roku 2013 postupně stoupala podpora kapely Ortel v kategorii „Skupiny“, která je známá svými homofobními a xenofobními texty a která okolo sebe koncentruje příznivce s obdobnými krajními názory, aniž by bylo ze strany organizátora jakkoliv obdobně zasaženo. Je sice pravdou, že samotná prezentace rasistů a xenofobů v televizním vysílání není v rozporu se zákonem, jelikož tím by dle konstantní rozhodovací praxe Rady pro rozhlasové a televizní vysílání bylo až samotné propagování těchto myšlenek, ale podle pravomocného rozsudku je

¹²² MARKETHING.CZ: Řezník vs. Mattoni aneb nezastavitelná síla Internetu. 2013 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://markething.cz/reznik-vs-mattoni-aneb-nezastavitelna-sila-internetu>.

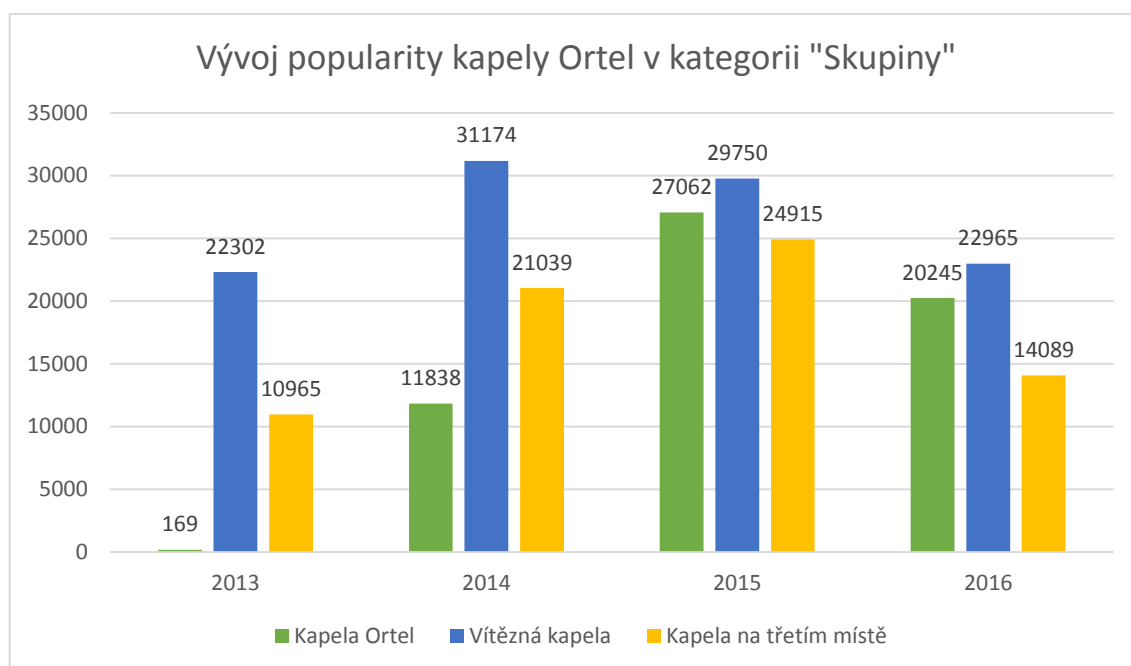
¹²³ MAXA, Martin. Řezník vs. Mattoni aneb nezastavitelná síla Internetu. *Markething* [online]. 25. listopadu 2013 [cit. 2013-11-25]. ISSN 1805-4991. Dostupné z: www.markething.cz/reznik-vs-mattoni-aneb-nezastavitelna-sila-internetu.

dosavadní tvorba rappera Řezníka také v souladu se zákonem, čímž má dle logiky věci stejné právo v televizi vystupovat a ankety se zúčastnit.

Je tedy v souladu s vyšším principem spravedlnosti, aby byl z ankety vyloučen interpret, jehož cílem je dle všeho v nadsázce a absurdní formou upozorňovat na společenské problémy, zatímco hudebníci neskrývající neonacistickou minulost a přebírají po několik let v té samé anketě ocenění ozdobení nacistickou lebkou, která se již jako propagace rasistických a jiných xenofobních myšlenek dá považovat?

Kapela Ortel se od roku 2013, kdy se umístila se 169 hlasy na 105. místě, vyhoupla přes rok na 4. místo se získanými 11 838 hlasy až na 2. místo pomocí 27 062 hlasů, které obhájila i v roce 2016 s 20 245 hlasy. Pro lepší znázornění skokového nárůstu popularity kapely Ortel je v níže uvedeném grafu srovnán počet hlasů, které obdržela kapela Ortel, vítězná kapela a pro lepší ilustraci i hlasy, které obdržela kapela na třetím místě.

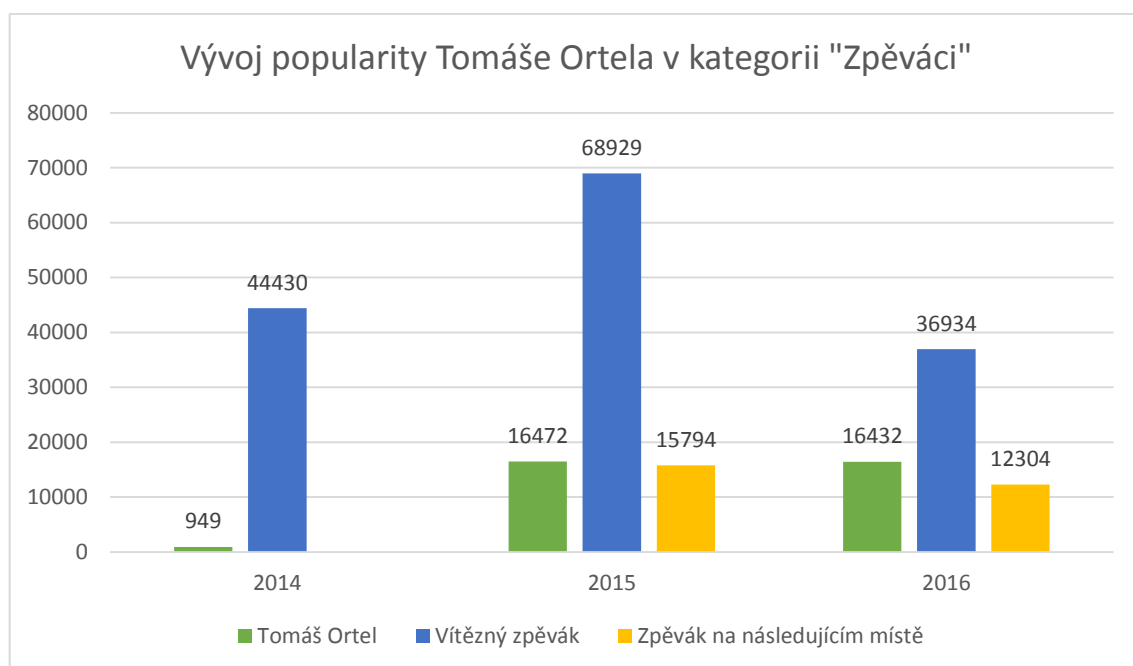
Z níže uvedeného grafu je patrné, že nárůst popularity Ortelu byl mezi lety 2013 - 2015 bez ohledu na kolísání celkového počtu hlasů více než 160 násobný a i přes pokles celkového počtu hlasujících v roce 2016 získal větší odstup od kapely, která se v anketě umístila na následujícím místě.

Zdroj: Oficiální výsledky všech ročníků ankety Český Slavík Mattoni¹²⁴

Obdobně zajímavé je sledovat i vzestup popularity samotného Tomáše Ortela v kategorii „Zpěváci“, kde v roce 2013 nebyl se svým 129. místem ani do přehledu ankety zařazen, zatímco v roce 2014 obsadil jako samostatný zpěvák 39. místo s 949 hlasy a v roce 2015 zaznamenal raketový vzestup na 3. místo s 16 472 hlasy, které i přes nižší celkový počet hlasů v roce 2016 s 16 432 hlasy o jednu pozici vylepšil. V níže uvedeném grafu je pro znázornění růstu popularity Tomáše Ortela jako zpěváka srovnán počet hlasů, které obdržel samotný Tomáš Ortel, vítězný zpěvák a zpěvák, který obsadil následující místo (v roce 2014 pro malý význam umístění).

¹²⁴ ČESKÝ SLAVÍK MATTONI: Výsledky ročníků [online]. 2016 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.ceskyslavikmattoni.cz/vysledky-rocniku/cmsarticle/#.WT6jIxPyj-Y>.

Zdroj: Oficiální výsledky všech ročníků ankety Český Slavík Mattoni¹²⁵

Z grafu je patrné, že mezi hlasováním v roce 2014 a v roce 2015 vzrostla obliba Tomáše Ortela jako zpěváka o více než 17i násobek a i v případě této kategorie došlo v roce 2016 ke znatelnému poklesu hlasujících, která vedla ke snížení rozdílu mezi Tomášem Ortelem a vítězem ankety. Srovnáme-li graf znázorňující vzestup popularity kapely Ortel v kategorii „Skupiny“ a Tomáše Ortela v kategorii „Zpěváci“, došel autor této práce k závěru, že popularita Tomáše Ortela a jeho kapely rostla souměrně, ačkoliv co se poměru získaných hlasů týče, je ve srovnání s ostatními účastníky ankety Ortel jako kapela úspěšnější.

¹²⁵ ČESKÝ SLAVÍK MATTONI: Výsledky ročníků [online]. 2016 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.ceskyslavikmattoni.cz/vysledky-rocniku/cmsarticle/#.WT6jIxPyj-Y>.

3.2.3 Shrnutí a srovnání

Z vybraného vzorku respondentů se za pravidelné posluchače rapu označilo 27 % a za občasné posluchače rapu 29 %, zatímco 20 % rap spíše neposlouchá a 24 % rap neposlouchá vůbec. 97 % respondentů uvedlo, že rap může být stejně jako ostatní hudební žánry nástrojem kritiky (76 % si bylo naprosto jistých a 21 % uvedlo spíše ano), 3 % respondentů si nebylo jisto. 87 % respondentů uvedlo, že si rap díky svému rázu může dovolit užívání expresivnějších výrazů (z toho 47 % si bylo jisto a 40 % uvedlo spíše ano), zatímco pouze 7 % uvedlo spíše ne, nikdo neuvedl určitě ne a 6 % si nebylo jisto.¹²⁶ Autora této práce tedy nikterak nepřekvapilo, kolik respondentů se domnívá, že rap může být nástrojem kritiky, a že si může i díky svému historickému kontextu dovolit užívání expresivních výrazů.

Zajímavé odpovědi se sešly pod ukázkou výše rozebraného klipu „Konečný řešení“ na otázku, zda klip může být chápán jako návod na jednání v něm uvedené. Pouze 9 % si bylo jisto, že určitě ano a 25 % respondentů se domnívalo, že spíše ano, zatímco se stejné množství respondentů domnívalo, že spíše ne. O tom, že klip určitě nemůže být chápán jako návod na jednání v něm obsažené bylo přesvědčeno 22 % respondentů a 19 % si nebylo jisto odpovědí. V související otázce, která zkoumala, co si respondenti myslí o motivu autorů klipu 48 % uvedlo, že se jedná spíše o nadsázku, ale bez znalosti kontextu může být sdělení bráno vážně a 22 % bylo přesvědčeno, že se jedná o jasnou nadsázku. 14 % respondentů se domnívalo, že se jedná spíše o projev extremismu, ale pro jeho absurditu nemusí být sdělení bráno vážně, 10 % bylo přesvědčeno, že jsou autoři klipu extremisti a podněcují k násilí a 6 % si nebylo jisto odpovědí.¹²⁷

¹²⁶ Vlastní výzkum.

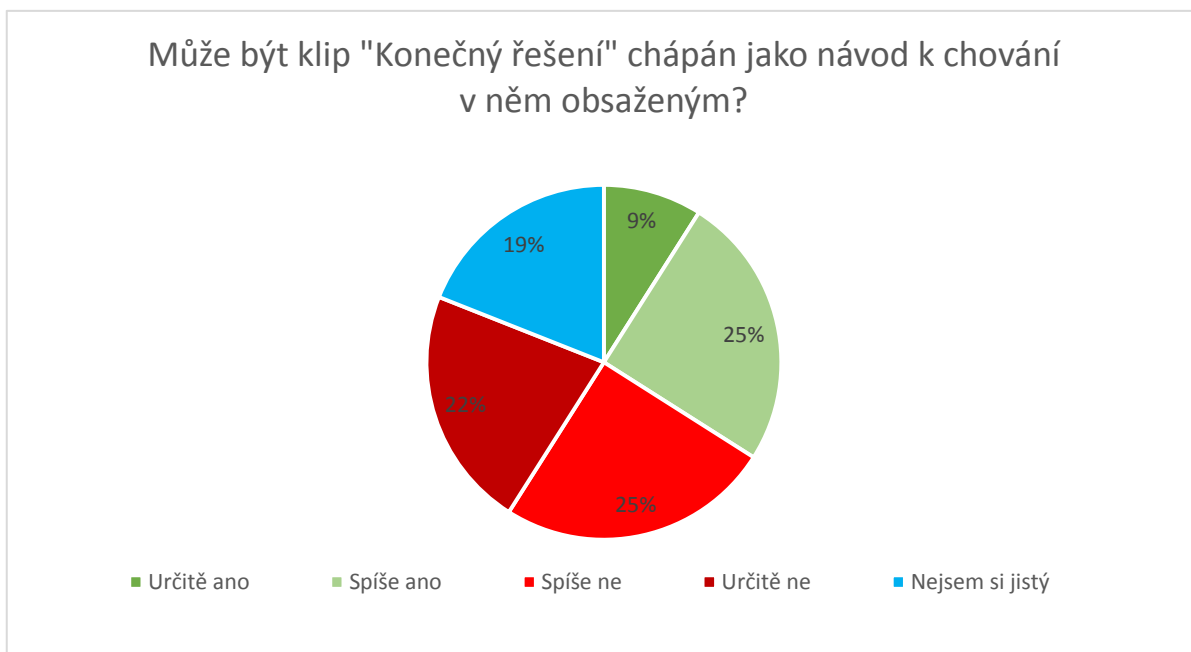
¹²⁷ Vlastní výzkum.

Stejné otázky byly položeny pod ukázkou klipu k písni „Mešita“ od výše rozebírané kapely Ortel, která na základě principu kolektivní viny vyzývá k projevům nenávisti vůči muslimskému světu a šíří xenofobní myšlenky. Na otázku, zda si respondenti myslí, že klip může být chápán jako návod na jednání v něm uvedené si 17 % bylo jisto, že určitě ano a 41 % respondentů se domnívalo, že spíše ano, zatímco 21 %, tedy téměř poloviční množství respondentů se domnívalo, že spíše ne. O tom, že klip určitě nemůže být chápán jako návod na jednání v něm obsažené bylo přesvědčeno 12 % respondentů a 9 % si nebylo jisto odpovědí.

V související otázce, která stejně jako v případě předchozího klipu zkoumala, co si respondenti myslí o motivu autorů klipu 14 % uvedlo, že se jedná spíše o nadsázku, ale bez znalosti kontextu může být sdělení bráno vážně a pouze 2 % byla přesvědčena, že se jedná o jasnou nadsázku. 37 % respondentů se domnívalo, že se jedná spíše o projev extremismu, ale pro jeho absurditu nemusí být sdělení bráno vážně, 47 % bylo přesvědčeno, že jsou autoři klipu extremisti a podněcují k násilí a nenašel se nikdo, kdo by si nebyl jistý odpovědí.¹²⁸

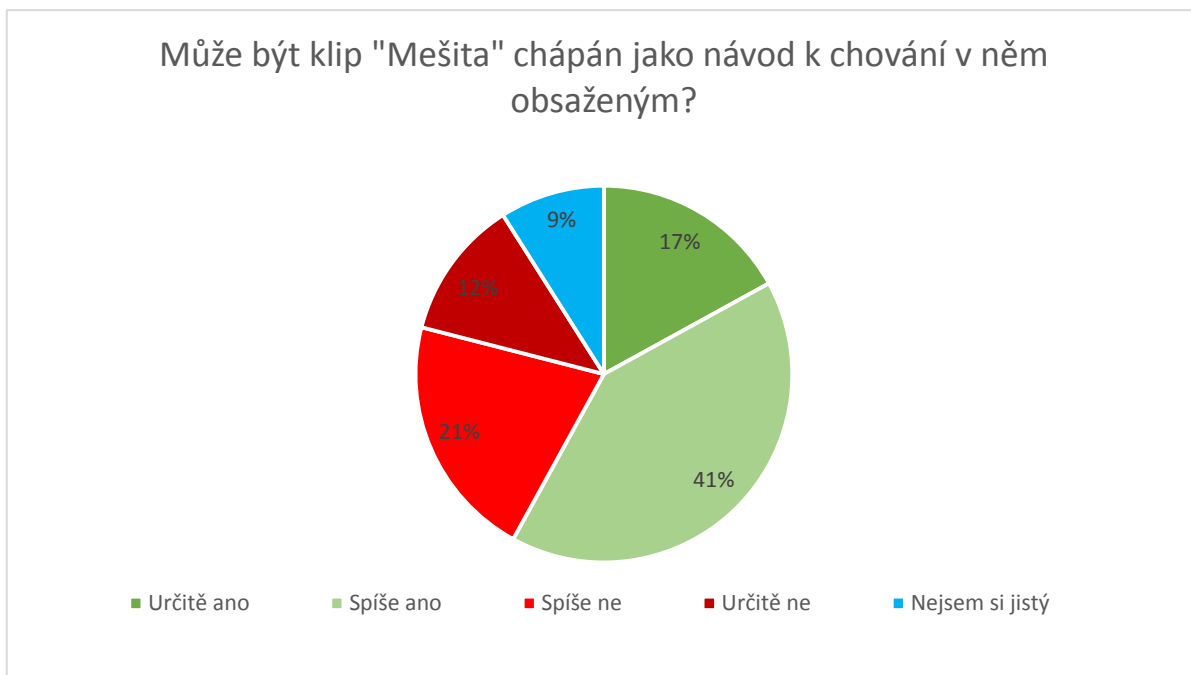
¹²⁸ Vlastní výzkum.

Příloha č. 5

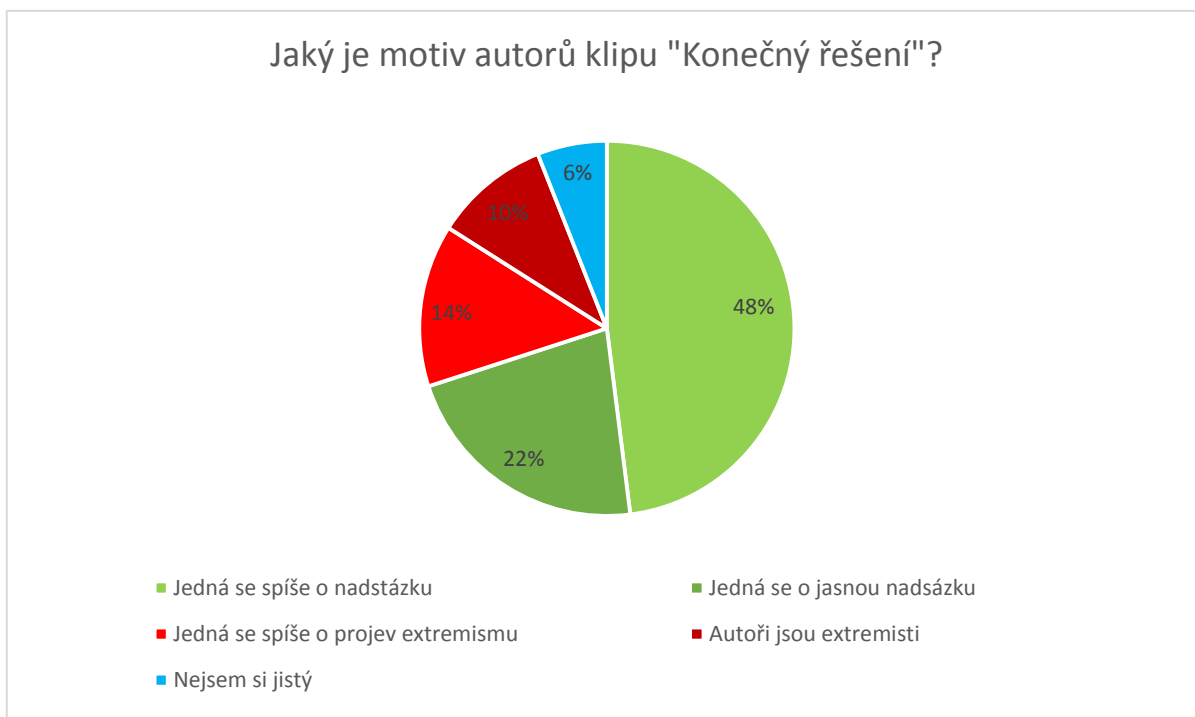
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 6

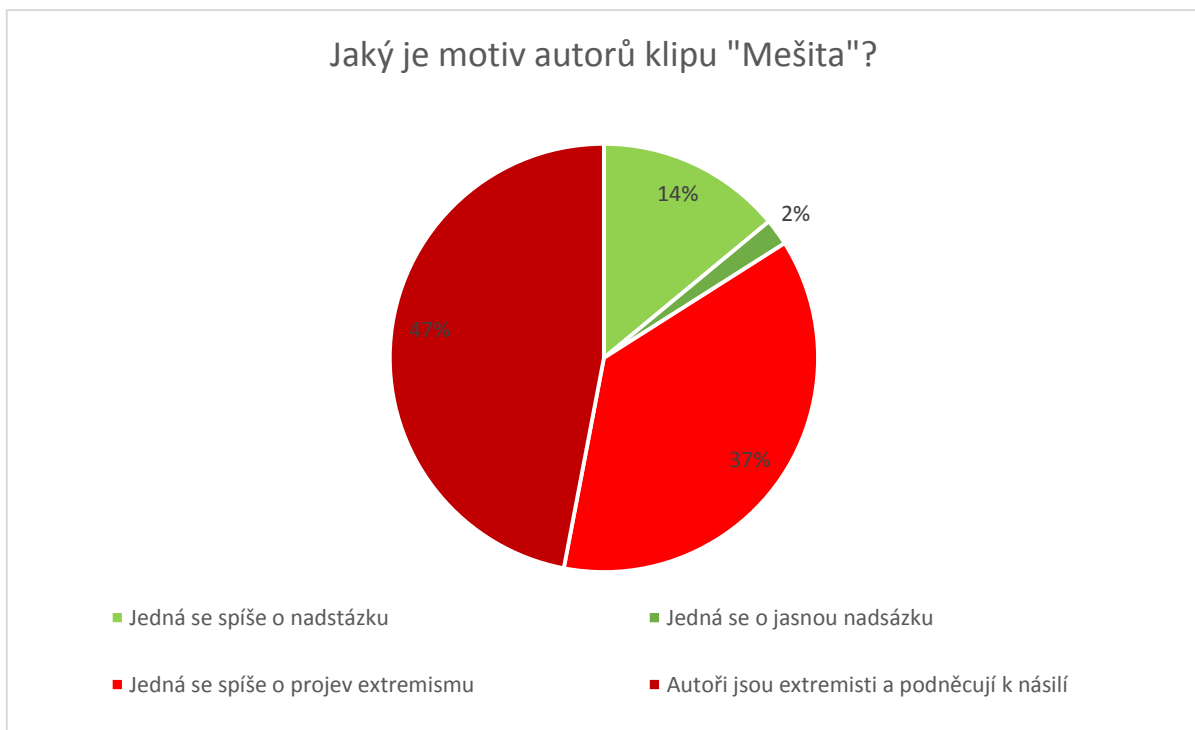
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 7

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 8

Zdroj: Vlastní výzkum

Z uvedených grafů je tedy patrné, že nadpoloviční většina respondentů se u klipu „Konečný řešení“ domnívá, že klip nemůže být chápán jako návod na jednání, které vyobrazuje, a naopak u klipu „Mešita“ se nadpoloviční většina respondentů domnívá, že k obsaženému nenávistnému jednání vyzývá. Co se motivu autorů obou klipů týče, klip „Konečný řešení“ byl nadpoloviční většinou respondentů vnímán jako nadsázka, zatímco klip „Mešita“ tak vnímalo pouze minimum respondentů a většina se domnívala, že se jedná o projevy extremismu.

Autor této práce se domnívá, že výsledky respondentů jsou z velké části ovlivněny časovým odstupem od kauzy okolo klipu „Konečný řešení“ a zejména mediálním obrazem autorů obou klipů. Např. Martin Pohl působí i pod pseudonymem „Marty“ v jeho projektu „Martyho Frky“, který formou minimalistických kreseb přetváří češtinářské slovní hříčky do morbidního humoru, a dnes je již přijímanou osobností i ve světě scénáristiky a herního designu, zatímco je v médiích neustále připomínána neonacistická minulost Tomáše Ortela a xenofobní projevy jeho příznivců.

Doplňující otázkou bylo přiřazení hodnot 1 až 5 různým druhům autorů, podle míry, jakou by si dle názoru čistě hypoteticky zasloužili býti vyloučení z ankety Český Slavík Mattoni (bez ohledu na platná pravidla ankety), kdy hodnota 1 představovala největší preferenci vyloučení a hodnota 6 nejnižší preferenci vyloučení.

Průměrnou hodnotu 1,65 (tedy nejvíce by si zasloužil vyloučení) získal autor, který podněcuje k extremismu, ale formou se jedná o kvalitní/líbivou píseň. Dále respondenti umístili s průměrnou hodnotou 2,38 autora, který formou podněcuje k extremismu, ale obsahově se jedná o nadsázku. Průměrnou hodnotu 2,51 získal autor, který se o nic nového nezasloužil a jen žije z bývalé slávy a průměrnou hodnotu 3,56 (tedy nejméně by si zasloužil vyloučení) obdržel autor, který produkuje kvalitní hudbu s přiměřenou dávkou kritiky.

Co se odpovědí vybraného vzorku týče, překvapilo autora této práce množství respondentů, kteří jsou alespoň částečně posluchači rapu. Odpovědi týkající se způsoblosti navádět diváky klipů k vyobrazenému obsahu byly velmi blízko předběžnému očekávání autora této práce, stejně jako srovnání jednotlivých typů autorů podle míry, v jaké si zaslouží být hypoteticky vyloučeni z ankety Český Slavík Mattoni. Autor této práce je toho názoru, že zpětně opravdu nelze tvorbu rapperů Řezníka, Hrobky a Pitvy posuzovat jako extremistickou, ale připouští, že mu byla jejich tvorba známa ještě před mediální kauzou a je tedy možné, že bez dalšího sledování kontextu tak některým nezúčastněným posluchačům může připadat. Nebezpečí ve skokovém růstu popularity Tomáše Ortela a jeho kapely dle názoru autora této práce spočívá zejména v dosavadní nepostižitelnosti tohoto jednání právem a zneužívání protimuslimských nálad ve společnosti, což může vést k tendencím uchylovat se svévolně k radikálním řešením.

3.3 Performance art a veřejný pořádek

Performance je spolu s happeningem a event artem jednou z forem akčního umění. V českém prostředí bývají za akční umění označovány veškeré umělecké projevy spíše zdůrazňující akci (tímto se tedy odlišují od divadla, jako formalizovaného uměleckého projevu, který více zdůrazňuje děj). Performance art, jako nejmladší z forem se proti staršímu happeningu (který rozvíjí částečný improvizovaný děj zapojením recipientů díla) vymezuje tím, že více klade důraz na samotnou akci a recipienty do akce nezapojuje. Považuje se tedy spíše za podmět k následnému hodnotícímu myšlenkového procesu recipientů. Nejznámějšími českými protagonisty akčního umění je Milan Knížák, Jiří Kovanda, skupiny Rafani a ZTOHOVEN. Nejvíce emocí však vzbuzují akce skupiny ZTOHOVEN, které požívají u soudů často většího zastání než kritické projevy běžných občanů, ač dle mínění autora této práce často naplňují typové znaky trestných činů. Kde tedy leží hranice mezi argumenty stojícími za svobodou projevu a argumenty proti ní, typizovanými zejména v konfliktech umění s ochranou veřejné bezpečnosti?

3.3.1 Atomový výbuch v pořadu Panorama

Jedním z nejznámějších počinů skupiny ZTOHOVEN byl vstup Hynka Štětky, Davida Brudňáka a Jana Kalába do notoricky známého pořadu Panorama vysílaném na programu ČT2, kterým dne 17.6.2007 digitální úpravou vysílání skupina dodala do obrazu klidné krajiny a původního hudebního podkreslení efekt atomového výbuchu.

Toto jednání mělo právní následky dvojího charakteru. Prvním z nich bylo zahájení správního řízení Radou pro rozhlasové a televizní vysílání pro správní delikt dle zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání (dále jen jako „PRTV“) a druhým bylo zahájení trestního stíhání pro přečin šíření poplašné zprávy podle § 199 odst. 1 a 2 STZ.

A/ Řízení u trestního soudu

Upravené záběry měly zcela běžnou grafickou podobu pořadu Panorama, v pravém horním rohu obrazu se nejdříve nacházelo logo střediska Markid Černý Důl a v levém dolním rohu byla navíc zobrazena adresa webové stránky skupiny ZTOHOVEN. Uprostřed této jinak běžné grafické podoby se po zmizení loga střediska ocitl digitálně přidaný 18 sekund trvající fiktivní výjev stylizovaný do jaderné exploze spolu s typickým hřibovitým mračnem, zatímco celý tento výjev dále podkreslovala původní relaxační hudba s velkým označením „ŽIVĚ“ a aktuálním časem. Dále v zobrazované scéně došlo k prudkému zhoršení kvality obrazu, zrněním a výpadkem obrazu, které následoval stříh a napojení běžného neupraveného záznamu z jiné kamery sledující Lázně Jeseník, tedy geograficky vzdálené místo.

Z technického hlediska došlo k vniknutí do areálu lomu Krkonošské vápenky Kunčice a.s. v obci Černý Důl, kde byla umístěna napadnutá kamera provozovaná externí koprodukční společností a napojení vnitřní řídící stanice této kamery k přenosnému osobnímu počítači, skrze který byl záznam kamery upraven a do živého vysílání ČT2 odeslán falešný signál.

K akci nazvané skupinou ZTOHOVEN jako „Mediální realita“ byl vydán následující manifest:

„Nejsme žádná teroristická ani politická skupina, účelem není jakkoli společnost strašit, či manipulovat, tak jako jsme toho dennodenně svědky ve světě reálném tak mediálním. Ač už to jsou politické zájmy, nebo zájmy trhu, firem, nadnárodních společností skrytě manipulují, tlačí své produkty a ideje všemi možnými cestami do podvědomí občana. Jemné narušení tohoto systému, apel na čistý rozum člověka [sic!], jeho neovlivnitelnost, si myslíme nikdy neškodí ani v demokratické zemi. Proto umělecká skupina Ztohoven před několika lety nabourala veřejný prostor hl. města Praha, zpochybnila prostor reklamy v principu, i prostor konkrétní reklamy jako takové. Dne 17.06.2007 napadla mediální prostor, prostor televize. Narušila ho, zpochybnila jeho pravdivost, uveritelnost [sic!]. Upozornila na možnou záměnu [sic!] mediálního obrazu světa [sic!] za svět jako takový, reálný. Je vše, co denně vidíme na obrazovkách televizí pravdou, realitou? Je vše, co je nám médií, novinami, televizí, internetem za pravdu předkládáno opravdu pravdou? Tuto myšlenku má náš projekt uvést, připomenout. Věříme, že i svobodný prostor veřejnoprávní televize takovouto akcí a tedy i své vlastní zpochybnění snese, bude apelem pro budoucnost a připomínkou médiím pravdu dále prezentovat. Díky za svobodná média, svobodný prostor pro společnost.“¹²⁹

Celá performance tedy velmi připomíná slavnou rozhlasovou hru H.G. Wellse, kdy v roce 1938 jeho „Válka světů“ prezentující mimozemskou invazi stylizovanou do fiktivního seriózního zpravodajství vyvolala neočekávanou paniku, když více než třetina z 6 milionů posluchačů obsahu fikce uvěřila.

K uvěřitelnosti fiktivního vysílání se v trestním řízení vedeném Okresním soudem v Trutnově vyjádřil soudní znalec v oboru zbraní hromadného ničení, který výbuch nepovažoval za reálně zobrazený. Argumentoval nereálným tvarem hříbu z pohledového úhlu kamery a také absencí ničivých účinků výbuchu, jelikož opravdová exploze vytvoří tlakovou vlnu, která má ničivý efekt na budovy a porost v nejbližším

¹²⁹ ZTOHOVEN.COM: Mediální realita. Dostupné z: http://www.ztohoven.com/?page_id=45.

okolí. Zároveň však připustil, že způsobem odvysílání v tomto čase a na této stanici mohlo dojít k vyvolání paniky. Soud však dospěl k závěru, že pro nepatrný stupeň nebezpečnosti jednání pro společnost nelze skutek posuzovat jako trestný čin a postoupil věc Městskému úřadu v Trutnově k přestupkovému řízení,¹³⁰ což po odvolání státního zástupce potvrdil i Krajský soud v Hradci Králové.¹³¹

Autor této práce se i přes to, že mu uvedené jednání přijde vtipné, neztotožňuje s názory obou soudů, jelikož takovéto napadnutí veřejnoprávního média nemá v historii televizního vysílání na území České republiky obdoby. V případě, kdy by upravené záběry byly odvysílány ve zvláštním pořadu či uveřejněny skrze streamovací služby, případně skrze dnes rozvinuté sociální sítě, bylo by možné o nepatrné nebezpečnosti jednání uvažovat, ale vzhledem k sofistikovanosti jednání a málo rozšířeným zařízením, která jsou takové úpravy schopna, bylo dle názoru autora této práce opravdu možné vysílání považovat za skutečné.

B/ Správní žaloba

Zároveň však byla Radou pro rozhlasové a televizní vysílání pro identický skutek trojici aktéru souběžně udělena pokuta ve výši 50.000,- Kč podle § 60 odst. 4 písm. a) PRTV. Proti tomuto rozhodnutí podal účastník Hynek Štětka žalobu k Městskému soudu v Praze s odůvodněním, že pro účely udělení pokuty za správní delikt byla jednoletá lhůta dle § 61 PRTV již promeškána, a navíc se dle názoru žalobce jednalo o nepřipustný souběh trestného činu a přestupku.

S prvním žalobním argumentem se soud ve svém rozhodnutí vypořádal tak, že: *„zjištění o zásahu do obsahu vysílání nelze odvíjet od okamžiku, kdy zásah do programu bylo možné zjistit z médií nebo od doby, kdy tento poznatek začal zpracovávat analytický odbor oddělení televize. Vést šetření a řízení o uložení správní sankce je v působnosti Rady pro rozhlasové a televizní vysílání jako správního úřadu, a proto je zcela legitimní odvíjet lhůtu k uložení pokuty od zjištění neoprávněného zásahu Radou jako kolektivním orgánem, tj. všemi členy Rady při obeznámení se s [sic!] skutkovou*

¹³⁰ Usnesení Okresního soudu v Trutnově ze dne 20.2.2009, č.j. 4 T 171/2007-469.

¹³¹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30.3.2008, č.j. 10 To 124/2009-486.

podstatou zásahu do vysílání.“¹³², tudíž lhůta neběžela od 17.6.2007, kdy byl upravený záznam odvysílán, ale od zasedání Rady ve dnech 26. – 27.6.2007.

Z toho důvodu bylo dle soudu uložení rozhodnutí o udělení pokuty (proti kterému není možné podat odvolání) na poště dne 20.6.2008 a vyzvednutí adresátem dne 24. 6. 2008 v souladu s výše uvedeným ustanovením § 61 PRTV, jelikož dle § 72 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, je rozhodnutí pravomocné, pokud je účastníkovi oznámeno a není proti němu možné podat řádný opravný prostředek. Paradoxně mohl žalobce promlčení dosáhnout nepřevzetím zásilky, jelikož fikce doručení dle § 24 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, by nastala až po uplynutí zmíněné jednoleté lhůty pro udělení pokuty.

K druhému argumentu soud uvedl, že žalobce nesprávně považuje předmětný správní delikt za přestupek, a tudíž se v dané věci teorie nepřípustnosti souběhu správních deliktů neuplatní. Dle soudu je třeba odlišit trestní odpovědnost žalobce danou jiným charakterem chráněného zájmu krytou zaviněním, oproti odpovědnosti za správní delikt, která je naopak konstruována na principu objektivní odpovědnosti a chrání jiný společenský zájem. Soud konstatoval, že: „*v řízení nebylo prokázáno, že by žalobce byl postižen za jiný správní delikt , [sic!] vůči němuž by mohla být jediné uplatněna zásada ne bis in idem. V době vydání napadeného rozhodnutí nebyl žalobce postižen nejen za jiný správní delikt, ale nebylo s ním ukončeno ani řízení pro trestný čin, pro který nadto následně nebyl odsouzen. V době, kdy byla projednávána správní žaloba v této věci a vydán tento rozsudek, nebylo ukončeno ani řízení o přestupku, k němuž byla trestní věc žalobce okresním soudem postoupena.*“¹³³ a žalobu jako nedůvodnou zamítl.

I přes to, že by se dle názoru autora této práce mělo uvedené jednání posoudit jako trestný čin, se s argumentací soudu ztotožňuje a nedomnívá se, že by pokutou za přestupek uložený po postoupení věci trestním soudem měly být založeny důvody pro uplatnění zásady ne bis in idem v řízení o správním deliktu, který chrání zájem na řádném provozu televizní vysílání mimo rovinu trestního či přestupkového práva.

¹³² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22.5.2009, č.j. 9 Ca 304/2008-74.

¹³³ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22.5.2009, č.j. 9 Ca 304/2008-74.

3.3.2 Rudé trenýrky nad Pražským hradem

Nejnovějším a zároveň nejodvážnějším počinem skupiny ZTOHOVEN je stále diskutované vniknutí na střechu Pražského hradu a následného nahrazení prezidentské standarty za obří červené pánské trenky z 19. 9. 2015.

Při této akci nazvané „Prezidentovo špinavé prádlo?“ Matěj Hádek a David Hons převlečení za komíníky a Filip Crhák převlečen za řemeslníka vylezli po lešení postaveném u Jižního čestného křídla Pražského hradu na střechu, po které se přesunuli až ke stožáru, kde přestřížením lanka sňali vyvěšenou standartu prezidenta republiky a nahradili ji již zmíněnými pánskými trenkami o rozměrech 1,5m x 1,5m, prezidentskou standartu zabalili do balíčku a shodili ze střechy dolů komplicům. Pravděpodobně tuto odcizenou následně skupina rozstříhala na 1 152 fragmentů, které náhodně rozdělila mezi obyvatele České republiky v rámci projektu „Decentralizace moci“.

K důvodům svého činu skupina na svých internetových stránkách uvedla:

„Nad Pražským hradem zavlála zástava muže, který se nestydí: vykazovat zdravotně postižené děti ze společného vzdělávání, kundovat v médiích, aby odvedl pozornost od svého výletu oligarchovým soukromým tryskáčem, jmenovat svým poradcem rozvědčíka Čínské lidové armády, jmenovat jiným svým poradcem nevěrohodného obchodníka s ruskou ropou, který odmítá zveřejnit své CV, držet ve funkci kancléře prezidenta ČR šmelináře bez bezpečnostní prověrky, vzdávat hold armádě, která utopila studentské hnutí v krvi, na místě, kde se to stalo, stýkat se s pochybnými diktátory, nechat stíhat člověka, který po něm údajně měl hodit vejce, zostouzet svou lži národního hrdinu, který přežil válku v koncentračním táboře, vrávorat opilý nad českými korunními klenoty a vystavovat špinavé prádlo světu na odiv mnoha dalšími způsoby.“¹³⁴

¹³⁴ ZTOHOVEN.COM: Prezidentovo špinavé prádlo?. [cit. 2017-06-16]. Dostupné z: <http://www.ztohoven.com/?p=642>.

Manifest tedy naráží na velmi negativně vnímanou návštěvu delegace Čínské lidové republiky, kterou provázela nepochopitelná bezpečnostní opatření spojená s policejní šikanou obyvatelstva. Při návštěvě dle informací dostupných médií docházelo k vypuzování lidskoprávních aktivistů z veřejných prostor ve prospěch najatých čínských „mávačů“ a nátlakovým akcím ze strany Policie ČR při vyvěšování tibetských vlajek v oknech škol a soukromých kancelářských budov.

K samotnému aktu vyvěšení pánských trenek skupina dále na svých internetových stránkách uveřejnila následující báseň:

*„rudé jak čínská vlajka
snad trapností a taky vzteky
vlají dnes nad Prahou
(a hraje balalajka)
prezidentské trenky*

*smutně si pleskají
nepostrádaje hýždí
které je i celou zemi
čím dál tím víc hyzdí*

*nad městem vlaje
zástava zeměpána
jen on a nikdo jiný
arbitr elegance
a moudrost sama“¹³⁵*

¹³⁵ ZTOHOVEN.COM: Prezidentovo špinavé prádlo?. [cit. 2017-06-16]. Dostupné z: <http://www.ztohoven.com/?p=642>.

Báseň dle názoru autora této práce pravděpodobně naráží na červené karty, které se v posledních letech staly při různých setkání občanů symbolem nesouhlasu s projevy prezidenta Miloše Zemana a na které samotné obři trenky představující vlajku Čínské lidové republiky v nesouhlasném projevu proti politice prezidenta navazují.

A/ Řízení u trestního soudu prvního stupně

Celá zmíněná akce skupiny se stala předmětem doposud tří rozhodnutí soudů a na pravomocné rozhodnutí se stále v době dokončení této diplomové práce čeká. Předmětem řízení byly tedy škody při akci způsobené a tvrzená hrubá neslušnost, které se uvedeným jednáním měla skupina dopustit.

Obvodní soud pro Prahu 1 jako soud prvního stupně při zjišťování skutkového stavu dospěl k závěru, že při akci skupiny vznikla škoda na mechanismu stožáru vlajky ve výši 10 858,90 Kč, na klempířských prvcích střechy vznikla škoda ve výši 44 285,70 Kč a samotným odcizením vlajky vznikla škoda ve výši 33 600,- Kč.

Ke způsobené škodě obžalovaní uvedli, že: *„Je pravda, že se pohybovali po střeše, pohybovali se zde s maximální opatrností, protože cílem nebylo ničit střechu a pokud k nějaké škodě došlo, tak to byly nezbytné provozní náklady k uskutečnění této akce. Šíře škody, která je jim kladena za vinu, naprosto neodpovídá, protože měli speciální boty.“*¹³⁶

K faktu, že prezidentská standarta byla odcizena, uvedl obžalovaný David Hons, že: *„Rozhodně nevnímá, že by standartu odcizili. Vnímá to tak, že standartu je nosič symbolu.“*¹³⁷ Dále uvedl, že: *„Událost probíhala v poměrně silném vypětí, tzn. že všichni tři prožívali poměrně nestandardní situaci, byla to situace krajní, primárně uvažovali o tom, aby se nezabili. Všechno ostatní tomu bylo podřízeno.“*¹³⁸

¹³⁶ Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 24.8.2016, č.j. 2 T 114/2015.

¹³⁷ Usnesení Ztohoven.

¹³⁸ Usnesení Ztohoven.

Mimo zvláštního právního konstruktu obžalovaných je zarážející také právní posouzení věci soudem a jeho následná argumentace co se otázky viny týče. K poškození mechanismu stožáru se obžalovaní Hájek a Hons doznali s tím, že chtěli ztížit odstranění jimi pověšených trenek, čímž dle soudu po formální stránce naplnili zákonné znaky skutkové podstaty přečinu poškození cizí věci podle § 228 odst. 1, odst. 3 písm. c) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen jako „TZ“), ale není dle soudu spolehlivě bez z jakýchkoliv pochybností možné učinit závěr, že dané poškození způsobili právě obžalovaní. K tomuto si nejenom autor této práce položil otázku, kdo jiný by mohl takovát poškození střechy způsobit, když odpovídají trase, po které se skupina přesouvala. Soud prvního stupně tímto dle názoru autora této práce pochybil, což mu bylo vyčítáno i ve stížnosti podané státní zástupkyně a následné argumentace soudu rozhodujícím o této stížnosti, kdy dle jejich názoru není možné, aby kdokoliv jiný tato poškození způsobil a z provedených svědeckých výpovědí a kamerových záznamů je patrné, že trasa přesunu skupiny odpovídá s místy, kde byly škody na střeše způsobeny.

K přečinu krádeže dle § 205 odst. 1 písm. a) TZ soud konstatoval, že pro subjektivní stránku trestného činu je třeba prokázání úmyslu, který musí prostupovat všechny znaky skutkové podstaty. Jelikož obžalovaní neměli v úmyslu cokoli odcizit či způsobit škodu a jejich základním a prvořadým úmyslem bylo tuto standartu vyměnit za červené trenky, nelze dle soudu pro nenaplnění subjektivní stránky tohoto trestného činu tuto právní kvalifikaci užít.

K bodu obžaloby týkajícího se přečinu výtržnictví dle § 358 TZ uvedl, že vzhledem k motivu obžalovaných, tedy recesi či zviditelnění umělecké skupiny Ztohoven nelze jednání kvalifikovat jako způsobilé závažně narušit klidné občanského soužití, jelikož pro trestný čin výtržnictví je rozhodující povaha onoho jednání, nikoliv místo, kde k němu došlo. I přesto, že autor této práce s právní kvalifikací soudu prvního stupně týkající se přečinu výtržnictví souhlasí, je nutné podotknout, že soud v tomto případě nemá pravdu, jelikož čin evidentně necíлил pouze k recesi a ke zviditelnění sama sebe. Navíc TZ explicitně stanovuje, že výtržnost musí být spáchána veřejně nebo na místě

veřejnosti přístupném, tudíž i místo spáchání je pro tento trestný čin de lege rozhodující).¹³⁹

Při považování zájmů chráněných zvláštní částí TZ a práva na svobodu projevu v čl. 17 LZPS dospěl soud k závěru, že: „rozhodnutím o trestní odpovědnosti obžalovaných v rámci trestního zákona by mohl vzniknout nebezpečný precedent hraničící s totalitními režimy omezujícími svobodu slova a politický názor.“¹⁴⁰ a po konstatování že se skutek stal, postoupil věc Úřadu městské části Praha 1, aby mohl být posouzen jako přestupek. S tímto rozhodnutím autor této práce zásadně nesouhlasí, jelikož se soud ve své argumentaci vůbec nezabýval zjevnými otázkami, které se týkají způsobené škody. V tomto případě je z hlediska právní kvalifikace nutné oddělit škody způsobené na střeše Pražského hradu, který je chráněnou památkou spolu se škodami na vlajkovém mechanismu od krádeže samotné vlajky a od posouzení celého jednání jako *performance artu* vybízejícím k diskusi dle argumentu hledání pravdy, případně dle argumentu demokracie a který je hoden ochrany dle čl. 17 LZPS.

B/ Řízení u trestního soudu druhého stupně

Jak již bylo uvedeno, proti výše rozvedenému usnesení podala stížnost státní zástupkyně, která namítala, že závěry samosoudkyně nemají oporu v provedeném dokazování a zákoně, přičemž samosoudkyně při hodnocení důkazů zcela pominula části výpovědí svědků a samotných obžalovaných, které mají na posouzení trestní odpovědnosti obžalovaných zcela zásadní vliv. Státní zástupkyně dále namítala rozpor s dosavadní judikaturou NSČR.¹⁴¹

Městský soud v Praze při řízení o stížnosti dospěl k závěru, že co se procesních otázek řízení předcházejícího rozhodnutí týče, postupoval soud prvního stupně zcela dle zákona. Dodal však, že se neztotožňuje se závěry, ke kterým obvodní soud na základě dokazování dospěl. Naopak se přiklonil k argumentaci státní zástupkyně, jejíž stížnost

¹³⁹ Usnesení Ztohoven.

¹⁴⁰ Usnesení Ztohoven.

¹⁴¹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26.7.2016, č.j. 67 To 304/2016.

označil za velmi pečlivě zpracovanou, co se rozboru skutkových i právních závěrů soudu prvního stupně týče.¹⁴²

Soud druhého stupně vytýkal zejména závěry ohledně poškození střešní krytiny, která dle velmi zvláště odůvodněného názoru soudu prvního stupně nelze bez pochyb přičítat obžalovaným. Soudu druhého stupně s odkazem na v rámci dokazování provedenou fotodokumentaci, videozáznam a výslechy svědků se s názorem soudu prvního stupně, jak již bylo dříve v této práci uvedeno, neztotožnil.

Dále soud vyčítal soudu prvního stupně závěry týkající se právní kvalifikace přečinu krádeže. Dle jeho názoru nelze odcizení standarty posuzovat jako vedlejší produkt hlavní činnosti, tedy výměny standarty za trenky. Není tedy důležité, jak obžalovaní s věcí nadále nakládali, ale její faktické odnětí z majetkové sféry oprávněné osoby, kdy z koordinovaného jednání obžalovaných byl s odkazem na shození balíčku a jeho vyzvednutím jiným členem skupiny jejich úmysl standartu odcizit zjevný.

K právnímu posouzení přečinu výtržnictví soud argumentoval, že namíření činu proti hodnotám společnosti je zcela zřejmé, jelikož volba prostředků a předmětů útoku, spolu se způsobem jeho provedení naznačuje, že obžalovaní cílili k vyvolání velkého zájmu médií a následné publicity. Dle soudu nelze zásah proti symbolům zakotveným v čl. 14 Ústavy České republiky považovat jako demokratický projev názoru krytý svobodou zakotvenou v čl. 17 LZPS. Soud dále uvádí, že tyto symboly nelze vztahovat pouze k osobě Miloše Zemana, tedy současnému vykonavateli úřadu prezidenta republiky, jelikož představují celospolečenské hodnoty a v případě standarty samotnou instituci prezidenta republiky, která tradičně požívá úcty a vážnosti. Nad rámec stížnosti státní zástupkyně soud vytknul způsob stanovení výše způsobené škody, která dle jeho mínění zcela neodpovídá realitě, jelikož vychází z pořizovací hodnoty poškozených věcí bez přihlédnutí k jejich opotřebení.¹⁴³

¹⁴² Usnesení Ztohoven 2.

¹⁴³ Usnesení Ztohoven 2.

Soud druhého stupně původní usnesení zrušil a uložil jeho nové projednání, k čemuž uvedl, že by odsouzením obžalovaných nedošlo k nebezpečnému precedentu hraničícímu s totalitními režimy, ale k pouhému vymezení hranice. Dle názoru soudu druhého stupně by naopak mohlo dojít k nebezpečnému precedentu, kdy by nadřazováním práva svobody projevu nad ochranou majetkových práv legitimovalo k bezbřehým výkonům svobody projevu.¹⁴⁴

Ačkoliv by bylo opravdu možné výše uvedenou závěrečnou argumentaci považovat za plíživé náznaky utahování šroubů typické pro nastupující totalitní režimy a autor této práce zcela nesouhlasí s veškerou argumentací soudu druhého stupně, považuje závěrečnou část argumentace týkající se nastavení určitých limitů bezbřehým projevům za rozumnou. Názory autora této práce a soudu druhého stupně se rozcházejí zejména v pohledu na kvalifikaci skutku jako trestného činu výtržnictví. Soud argumentuje tím, že jejich jednání představuje útok na symboly demokratického zřízení a svrchovanosti českého národa. Je sice pravdou, že nelze vztahovat úřad prezidenta republiky vůči jeho aktuálnímu nositeli, ale ve spojení s prohlášením uveřejněném na internetu a rozeslaném do všech médií je patrné, že odcizením symbolu prezidentského úřadu je kritizován s jeho nositelem spojený současný výkon úřadu a to poměrně vtipným způsobem. Může být tedy tato recese brána jako hrubá neslušnost? Je nepochybné, že v případě, kdy by skupina pouze pošlapala střechu Pražského hradu a takové jednání vykládala jako nesouhlas s politikou prezidenta republiky, jistě by o trestný čin výtržnictví mohlo jít, ale v případě, kdy po vzoru „foglarovek“ uloupili „táborovou“ vlajku tak je dle názoru autora této práce nutné tento projev chránit článkem 17 LZPS. Je však pravdou, že následné nevrácení „uloupené“ vlajky a její pravděpodobné zničení dobře míněný záměr celé akce dehonestuje.

C/ Řízení u trestního soudu prvního stupně po zrušení rozsudku

Po novém projednání soud prvního stupně vázaný právním názorem soudu druhého stupně ve svém rozsudku rozhodl, že na základě zhodnocení skutkového stavu se obvinění jednak společným úmyslným jednáním dopustili veřejně hrubé neslušnosti,

¹⁴⁴ Usnesení Ztohoven 2.

dále poškodili cizí věc a způsobili tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou a zároveň spáchali takový čin na věci, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu, přisvojili si cizí věc tím, že se jí zmocnili, a způsobili tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou.

Na základě uvedeného soud právně kvalifikoval jednání obžalovaných jako souběh přečinu výtržnictví dle § 358 odst. 1 TZ s přečinem poškození cizí věci dle § 228 odst. 1, 3 písm. c) TZ a přečinem krádeže dle § 205 odst. 1 písm. a) TZ spáchaný ve spolupachatelství, za což je odsoudil úhrnnému trestu odnětí svobody v době trvání 6 měsíců, které podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 1 roku.¹⁴⁵

Na pokyn soudu druhého stupně se soud vypořádal i s tvrzenou výší způsobené škody, kdy na základě znaleckého posudku určil hodnotu standardy v čase odcizení na 8.400,- Kč, místo původně tvrzených 33.600,- Kč. Co se tedy výroku o náhradě škody týče, soud přikázal náhradu škody poškozené České republice – Správě Pražského hradu částku ve výši 63.544,60,- Kč.

Autor této práce souhlasí s přehodnocením výše způsobené škody, která byla v původním řízení před soudem prvního stupně zcela evidentně nepřiměřená, ale s odkazem na výše uvedené hodnocení argumentace soudu druhého stupně týkající se právní kvalifikace trestného činu výtržnictví konstatuje, že dle jeho názoru nebyl spáchán. Dle autora této práce je dále kuriozitou fakt, že se k řízení připojila další poškozená, konkrétně Česká republika – Kancelář prezidenta republiky s částkou 310.692,70,- Kč za nemajetkovou újmu, která jí byla způsobena. Je sice pravdou, že dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, má na základě zákonné fikce Česká republika v občanskoprávních vztazích právní osobnost, ale dle většiny odborníků na občanské právo nemůže Česká republika jako stát požadovat nemajetkovou újmu prostřednictvím soukromého práva, jelikož nemůže být zasaženo do jejich vnitřních pocitů, a navíc k ochraně jejích zájmů slouží instituty veřejného práva. Bohužel, výsledek adhezního řízení, ke kterému soud prvního stupně tento nárok přikázal, není v době dokončení této práce znám.

¹⁴⁵ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 5.4.2017, č.j. 2 T 114/2015.

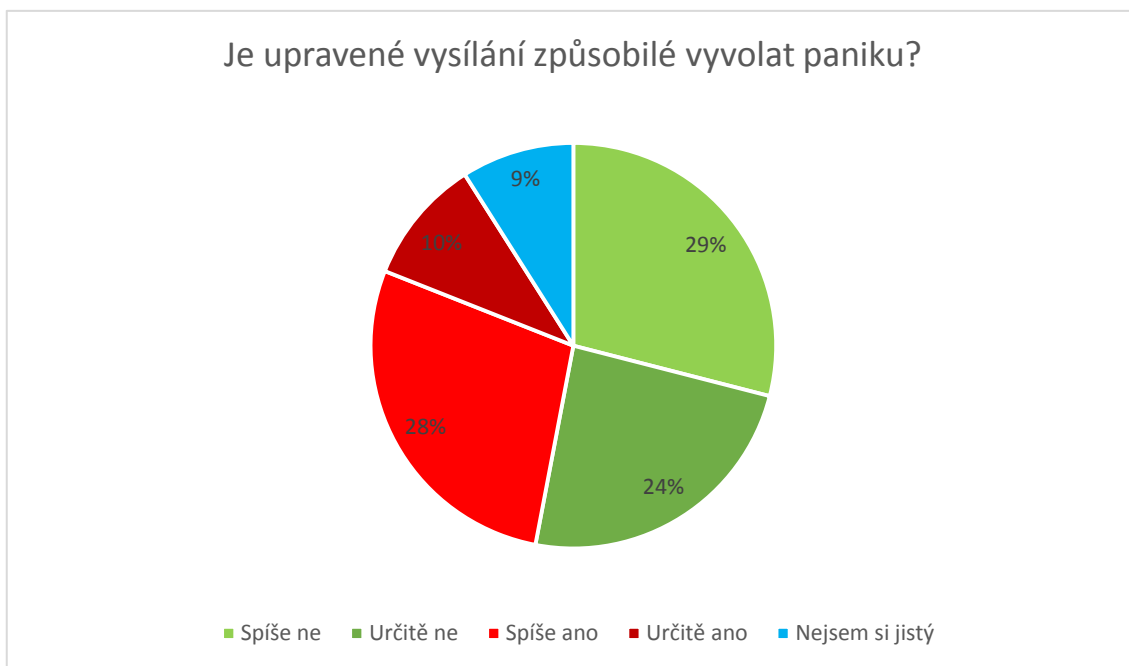
3.3.3 Shrnutí a srovnání

Pod ukázkou upraveného záběru pořadu Panorama vytvořeného při akci „Mediální realita“ odpovídal vzorek respondentů na otázku, zda je tento záběr bez znalosti kontextu schopný způsobit paniku. Pouze 10 % odpovědělo, že určitě ano, jelikož je záběr velmi autentický. 28 % odpovědělo, že spíše ano, jelikož důvěryhodnost České televize a pořadu Panorama je vysoká. Naopak 29 % se domnívalo, že spíše ne, jelikož situace jim nepřipadala jako pravděpodobná, zatímco 24 % uvedlo, že určitě ne, jelikož z kvality obrazu je patrné, že se jedná o vtip a 9 % si nebylo odpovědi jisto.

Odpovědi, kde si respondenti nebyli úplně jistí, tedy bylo velmi vyrovnané množství a mezi odpověďmi, u kterých si byli respondenti určitě jistí, převládal názor, že uvedené upravené záběry nebyly schopné způsobit paniku. Lehce tedy převládal názor, že je z videa recese evidentní, ale více než čtvrtina respondentů by vzhledem k důvěryhodnosti České televize byla znepokojena.

Na související otázku, co si respondenti myslí o uvedeném videu 35 % uvedlo, že je vtipné, ale může způsobit paniku. 26 % se domnívalo, že se nejedná o moc dobrý vtip a naopak 21 % označilo video za skvělý vtip. Pouze 10 % označilo upravené video za nebezpečný žert a 8 % si nebylo odpovědi na otázku jisto. Téměř polovina respondentů tedy hodnotila vtip spíše pozitivně, zatímco menší část vzorku spíše negativně. Vyrovnanost odpovědí je patrná i z dále uvedených výsečových grafů. Autor této práce se však domnívá, že i přes soudním znalcem tvrzenou neautentičnost upravených záběrů je možné takto způsobit paniku a na závěr upraveného úseku mělo být uvedeno varování, že se jedná o předem neschválenou recesi, která není v režii České televize.

Příloha č. 9

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 10

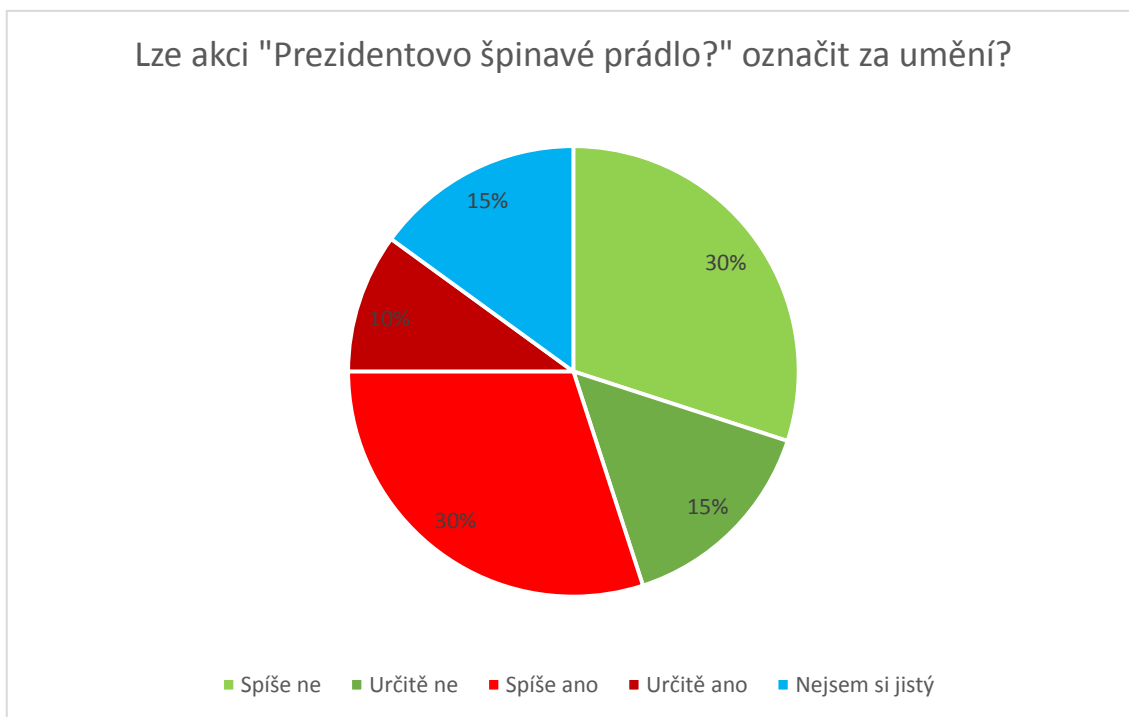
Zdroj: Vlastní výzkum

Pod ukázkou z akce „Prezidentovo špinavé prádlo?“ odpovídali respondenti na otázku, zda uvedené jednání lze ještě posuzovat jako umělecké dílo, u které byly odpovědi velmi vyrovnané a dle názoru autora této práce zcela reflektují rozpolcení názoru společnosti. Za umělecké dílo by akci určitě označilo pouze 10 % respondentů, a naopak určitě neoznačilo 15 % respondentů. Odpovědi spíše ano a spíše ne byly vyrovnané na 30 % a 15 % respondentů si nebylo s odpovědí na otázku jisto. Ve výsledku tedy spíše převládal v dotazovaném vzorku názor, že akci nelze za umění považovat. Autor této práce v souladu se závěrem první kapitoly této práce konstatuje, že dle jeho názoru je akci skupiny nutné za umělecké dílo považovat a takto její i v přiměřené míře chránit.

Mezi odpověďmi na související otázku, která se ptala na způsob, jakým by respondenti uvedené jednání posoudili, suverénně se svými 66 % převládalo řešení v přestupkovém řízení, které se svými 14 % následovalo přesvědčení respondentů, že se nejedná o žádné deliktní jednání. Pouze 11 % respondentů by jednání označilo jako majetkový trestný čin a 9 % za trestný čin proti veřejnému pořádku. Je nutné podotknout, že pouze minimum respondentů z okruhu autorem dotazovaných jedinců měla alespoň základní právní vzdělání, tudíž lze výsledky považovat za velmi vypovídající o stavu společnosti, která jednání hodnotí jako pouhý přestupek, případně jako jednání, které by nemělo být jakkoliv postihováno.

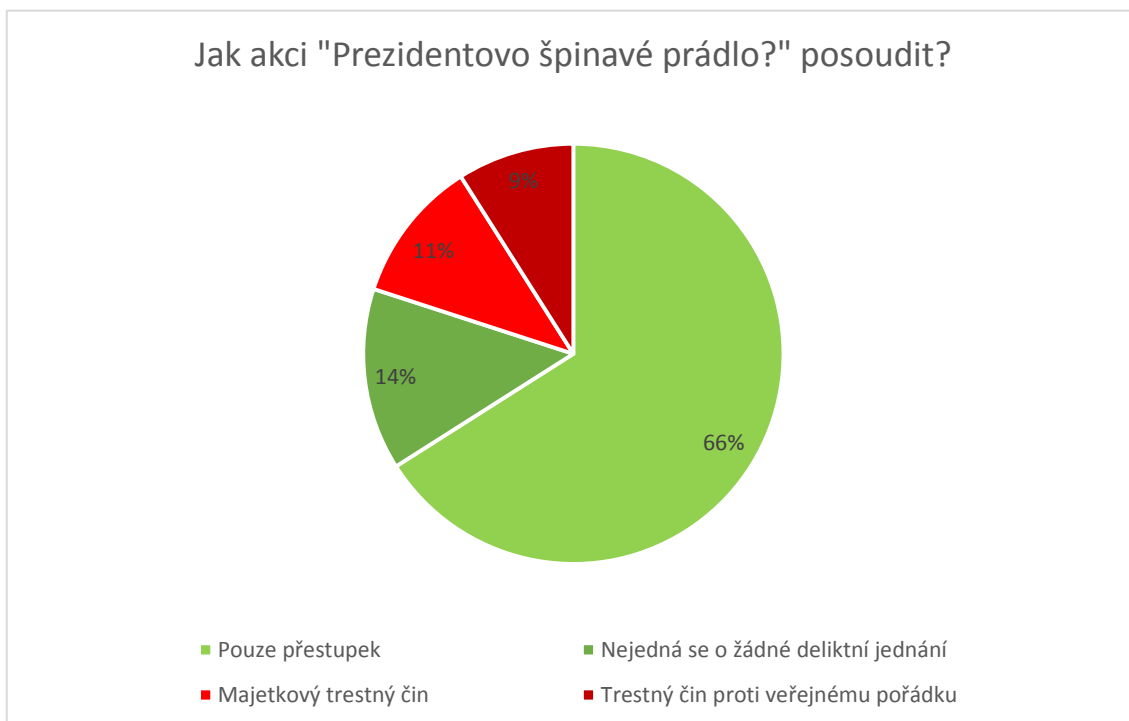
Z dále uvedených výsečových grafů je patrné, že ačkoliv názor, zda se uvedená akce skupiny dá považovat za umění, není jednotný, převažuje ve zkoumaném vzorku přesvědčení, že by věc měla býti řešena v přestupkovém řízení či neměla být postihována právem vůbec

Příloha č. 11

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 12

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpovědi vybraného vzorku respondentů týkající se upraveného vysílání pořadu Panorama autora této práce mírně překvapily. Autor se domníval, že odvysíláním upraveného záběru opravdu mohlo dojít ke znepokojení většího počtu obyvatel, ačkoliv si tak vybraný vzorek nemyslel. Autor této práce se však shoduje, že výsledek této úpravy je vtipný, ačkoliv nesouhlasí s usnesením soudu, které ho pravomocně postoupilo k přestupkovému řízení, jelikož ho opravdu považuje za trestný čin.

Celou akci „Prezidentovo špinavé prádlo?“ by dle názoru autora této diplomové práce bylo za jiných okolností možné hodnotit kladně jako projev nesouhlasu prostřednictvím vkusného humoru s odkazem na skautské letní tábory, kdy největší ostudou oddílu bylo odcizení vyvěšené vlajky jiným družstvem. Avšak fakt, že při akci skupina způsobila na střeše kulturní památky, kterou Pražský hrad je, škodu nikoliv malou a prezidentskou standartu odcizila a následně pravděpodobně rozstříhala, nechává na věci nepříjemnou pachut’.

Na druhou stranu nelze i přes prokazatelnou trestnou činnost proti majetku a velmi mírný trest aktéry postihovat za trestný čin výtržnictví, jelikož by dle názoru autora této práce mohlo dojít k porušení práv obžalovaných obsažených v čl. 15 a 17 LZPS. Bohužel, v době dokončení této práce nedošlo k pravomocnému rozhodnutí ve věci, tudíž je možné činit závěry pouze z poskytnutých usnesení soudu prvního stupně, soudu druhého stupně po podané stížnosti státní zástupkyně a nepravomocného rozsudku soudu prvního stupně po zrušení jím vydaného usnesení a vrácení věci k novému projednání.

Závěr

Do začátků práce jsem vstupoval s cílem zjistit, jaký mají před orgány veřejné moci projednávané kauzy vliv na formování povědomí o umění v očích veřejnosti, a zároveň jsem si chtěl ověřit hypotézu, že svobody umělecké tvorby bývá zneužíváno ve prospěch aktů, které se za umění vydávají, ale jinak si svou povahou tuto ochranu nezaslouží.

Pro další rozbor tématu bylo nejdříve nutné si pro účely práce definovat pojem svobody umělecké tvorby. Nejdříve jsem si pojem rozdělil na dva tematické okruhy a věnoval se pojmu umění z pohledu filosofie umění. Po stručném exkurzu do historických směrů hledajících pravý význam pojmu jsem došel k závěru, že pro účely této diplomové práce by bylo užítí jiného přístupu než toho institucionálního příliš ambiciózní, a proto jsem jakýkoliv projev nadále v práci zkoumaný považoval za umělecký v případě, že ho za něj autor nebo někdo jiný označil. Dále jsem se věnoval druhému tematickému okruhu pojmu, tedy svobodě projevu, který jsem pomocí teorie práva rozčlenil nezávisle na systém práva kontinentálního, systém práva USA a podle čtveřice hlavních argumentů pro a proti svobodě projevu, které uvedené právní systémy v různém poměru prostupují. Zde jsem přejal již zavedené názory na postupně se vytrácející dualitu liberálního systému USA a evropské doktríny aktivní intolerance představované judikaturou ESLP, SDEU a národních soudů evropských států.

Dále jsem se věnoval úpravě svobody projevu a svobody umění v systému evropského a českého práva, konkrétně v Úmluvě, LZPSEU a českém ústavním pořádku, spolu se související rozhodovací praxí ESLP, SDEU a ÚS. Jelikož je rozhodovací praxe evropských soudů často citována v rozhodnutích českého ÚS, rozdělil jsem jejich klíčová rozhodnutí podle literatury do čtyř základních kategorií typizovaných střetů svobodného projevu se zájmy společnosti a srovnal vztah obou evropských soudních institucí, ze kterého plyne, že dalším integračním krokem Evropské unie je pomyslné převzetí štafetového kolíku ochrany lidských práv a jeho zařazení do systému komunitárního práva. V českém ústavním pořádku jsem rozvedl práva obsažená v člancích 15 a 17 LZPS, tedy svobodu myšlení, vědeckého bádání a umělecké tvorby, spolu se svobodou projevu, definoval jejich vzájemný vztah a související rozhodovací

praxi ÚS. Ze závěrů této podkapitoly vyplývá, že tato práva jsou spolu nedílně spojena a nelze mluvit o svobodě myšlení, vědeckého bádání či umělecké tvorby, pokud výsledky této činnosti nelze svobodně prezentovat. V literatuře jsem však narazil na čtyři typizované limity těchto práv, které ÚS rozlišuje a které jsem spolu s citovanými příklady uvedl.

V klíčové kapitole, která tvoří jádro celé této diplomové práce, jsem důkladně rozebral několik mediálně známých případů střetu umění s právním systémem, které mě osobně při formování názoru na vztah práva a umění ovlivnily a u kterých mě zajímalo, jak jsou způsobily ovlivnit vnímání umění u ostatních členů české společnosti. Tyto vybrané případy jsem rozdělil do tří tematických okruhů podle umělecké formy a pro ověření svých hypotéz jsem dotazníkem oslovil vzorek 100 osob z mého sociálního okolí. Jsem si vědom, že počet a diverzifikace osloveného vzorku respondentů není vypovídající pro celou českou společnost, ale domnívám se, že je alespoň pro podpůrné ověření mých hypotéz dostačující.

Před zpracováním případů, kdy bylo satirickým komiksem Zelený Raoul zasaženo do sféry známého politika Karla Březiny a manželky bývalého předsedy vlády Jiřího Paroubka jsem byl toho názoru, že by taková míra ochrany neměla být osobě veřejného zájmu poskytována a v druhém případě jsem se naopak domníval, že by si těhotná manželka již bývalého předsedy vlády zasloužila většího zastání. Z výsledků dotazníku mě překvapilo množství odpovědí, které vyjadřovaly souhlas i s vulgárními prvky v komiksu a následného satirického zobrazení osobního života osoby veřejného zájmu oproti mnou favorizované satiry pro samotný výkon veřejné funkce. Po detailním studiu argumentace ÚS k oběma případům jsem dospěl k závěru, že je zastání bývalého ministra ze strany ÚS oprávněné a takto vulgární prvky do satirického komiksu otištěného v jinak seriózním týdeníku nepatří. Naopak se stále osobně neztotožňuji s argumentací ÚS v případě těhotné manželky bývalého předsedy vlády, ač z racionálního hlediska jejich závěry chápu. Osobně mě však překvapilo velké množství respondentů, kteří v satíře spatřovali kritiku obou manželů Paroubkových zároveň, a nikoliv pouze bývalého vrcholného politika. Z čistě subjektivního a mimoprávního hlediska se domnívám, že ÚS by se jako garant ústavnosti a vyšších cílů právního řádu

měl těhotné ženy bez ohledu na její společenské postavení minimálně ve své argumentaci částečně zastat.

Dalším tematickým okruhem třetí kapitoly byly vztahy nadsázky a extremismu v hudebních textech, u kterých jsem se domníval, že nadsázka rapperů Hrobky, Pitvy a Řezníka v jejich textech a videoklipech je očividná, zatímco šíření xenofobních myšlenek v hudební anketě favorizovanými hudebníky v pořádku není. Po studiu argumentace trestního soudu projednávajícího text a související klip trojice rapperů se stále domnívám, že nelze takovouto tvorbu postihovat a s rozhodnutím soudu o zproštění obžaloby souhlasím. Z odpovědí dotazovaného vzorku jsem došel k závěru, že i přes nejednotnost názorů na tvorbu rappera Řezníka se většina respondentů stejně jako já domnívá, že jde o evidentní nadsázku, zatímco xenofobní kapela Ortel extremistické názory opravdu šíří a ve veřejném prostoru nemá co dělat.

Před rozbořem nejznámějších akcí skupiny Ztohoven jsem byl přesvědčen, že jejich akce je sice nutné chránit jako umělecký projev, ale svými činy však naplňují skutkové podstaty majetkových a jiných trestných činů, které stejnou mírou chránit nelze. Zejména v případě úpravy vysílání pořadu Panorama se přikláním k tomu názoru, že i přes dle mého názoru vtipný výsledek není možné přehlížet protiprávní jednání, které k němu vedlo, zvláště je-li na něm celé umělecké dílo spočívající v performanci a jeho poselstvím založeno. Z výsledků dotazníku však vyplývá, že nadpoloviční většina respondentů jejich jednání považuje za vtipné a nedomnívá se, že by mohlo způsobit paniku. Co se poslední akce spočívající v záměně prezidentské standarty za obří rudé pánské trenýrky týče, domnívám se i přes nejednotnost názorů dotázaných respondentů, že se sice jedná o vtipné jednání zasluhující jako performance ochranu uměleckého projevu, ale nad škodami způsobenými jeho provedením nelze přivírat oči a je nutné je jako majetkovou trestnou činnost postihnout, ačkoliv se drtivá většina respondentů domnívala, že jednání je pouze přestupkem či není vůbec deliktním. Domnívám se tedy, že v případě, kdy budou aktéři pravomocně odsouzeni i za trestný čin výtržnictví, dojde k porušení jejich práv obsažených v člancích 15 a 17 LZPS.

Zpracováním této diplomové práce jsem si na vybraných případech ověřil, že i kontroverzní umělecké projevy vždy požívají ústavní ochrany, ačkoliv při překročení nastavených mantinelů může převážet právo chránící jiný společenský zájem. Dále jsem prostřednictvím dotazníku zjistil, jak vybraný vzorek vybrané případy vnímá a tyto poznatky jsem konfrontoval s argumentací soudů a vlastním subjektivním názorem. Z uvedeného vyvozují, že i přes roztržičnost názorů na různé hraniční umělecké projevy je nutné jim poskytovat co nejvyšší možnou ochranu, i když se nám subjektivně vůbec nemusí zamlouvat.

Seznam použitých zkratk

BARTOŇ - BARTOŇ, Michal. Svoboda projevu: principy, garance, meze. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-42-4.

BARTOŇ, Svoboda projevu a její meze v právu ČR - BARTOŇ, Michal. Svoboda projevu a její meze v právu ČR. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-367-X.

CIPORANOV - CIPORANOV, Denis. Definice pojmu umění a analytická estetika. In Co je umění? Texty angloamerické estetiky 20. století. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5.

Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století - CIPORANOV, Denis. Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5.

čl. – článek

ESD – Evropský soudní dvůr

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

EU – Evropská unie

ES – Evropské společenství

GERLOCH - GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1.

KULKA - KULKA, Tomáš. Umění a kýč. Vyd. 3. Praha: Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-477-7.

LZPS - Česká republika. Listina základních práv a svobod. In Sbírka zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 17-23. ISSN 1211-1244.

Listina základních práv a svobod: komentář - Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

LZPEU – Listina základních práv Evropské unie

např. – například

sp. zn. – spisová značka

USA – Spojené státy americké

Úmluva – Evropská úmluva o ochraně lidských práv

OSN – Organizace spojených národů

PÍTROVÁ - PÍTROVÁ, Lenka. Listina základních práv Evropské unie. Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století : v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-23-0.

PRTV – zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání

SDEU – Soudní dvůr Evropské unie

STZ – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

TZ - zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

ÚS – Ústavní soud České republiky

ÚS Březina - Usnesení ÚS z 25.11.2010, sp.zn. II.ÚS 468/03. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

ÚS Paroubková - Usnesení ÚS z 17.4.2014, sp.zn. I. ÚS 2246/12. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

ÚS Rejžek vs Vondráčková - Nález ÚS Svoboda projevu versus právo na ochranu osobnosti - Rejžek v. Vondráčková z 15.3.2005, sp.zn. I. ÚS 367/03, N 57/36 SbNU 605. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Rozsudek Řezník, Hrobka, Pitva - Rozsudek obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 29.11.2009, č.j. 19 T 117/2011.

Usnesení Ztohoven - Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 24.8.2016, č.j. 2 T 114/2015.

Usnesení Ztohoven 2 - Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26.7.2016, č.j. 67 To 304/2016.

Vlastní výzkum: ŽÁČEK, Matěj. Hranice svobody umělecké tvorby (výsledky průzkumu), 2017. Dostupné online na <https://hranice-svobody-umelecke-tvo.vyplnto.cz>.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie, učebnice, komentáře

BARTOŇ, Michal. Svoboda projevu a její meze v právu ČR. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-367-X. s.28.

BARTOŇ, Michal. Svoboda projevu: principy, garance, meze. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-42-4.

GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1. s.281.

GRAHAM, Gordon. Filosofie umění. Brno: Barrister & Principal, 2000. Studium. ISBN 80-85947-53-6.

HENCKMANN, Wolfhart., LOTTER, Konrad. Estetický slovník. Praha: Svoboda, 1995. Členská knihnice. ISBN 80-205-0478-8.

HERCZEG, Jiří. Meze svobody projevu. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-94-0. s.17.

KEARNS, Paul. The Judicial Nemesis: Artistic Freedom and the European Court of Human Rights. in Irish Law Journal, vol. 1, 2012. s. 56 – 92.

KOSAŘ, David. Svoboda projevu (čl. 10 EÚLP). in KMEC, Jiří et al.: Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, Velké komentáře.

KULKA, Tomáš. Umění a kýč. Vyd. 3. Praha: Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-477-7.

Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6. s.370.

MILL, J. S., O svobodě (přeložil K. Radil), vlastním nákladem vydal J. Otto, Praha, 1907, s. 30.

TYMOFEYEVA, Alla. Omezení práva na svobodu projevu na základě článku 17 Evropské úmluvy o lidských právech. Mezinárodněprávní aspekty ochrany lidských práv. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. 79-88. ISBN 978-80-87146-97-2.

ŠÁMAL, Pavel., PŮRY, František., RIZMAN, Stanislav. Trestní zákon: komentář. Díl II, (§ 91 až § 301). 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Beck, 2004. Komentované zákony. ISBN 80-7179-896-7.

WEYR, František. Československé právo ústavní. Praha: Melantrich, 1937. Vysokoškolské rukověti. Řada spisů právnických a hospodářských.

Kolektivní sborníky

CIPORANOV, Denis. Definice pojmu umění a analytická estetika. in Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5.

KŮHN, Zdeněk., BOBEK, Michal., POLČÁK, Radim (eds.). Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou. Praha: Auditorium, 2006. ISBN 80-903786-0-9. s.41.

MANDELBAUM, Maurice. Rodové podobnosti a zobecňování v mění. in Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5. Původně otištěno pod názvem Family Rembrances and Generalization Concerning the Arts v American Philosophical Quarterly 2, 1965.

WEITZ, Morris. Role teorie v estetice. in Co je umění?: Texty angloamerické estetiky 20. století. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-46-5. Původně otištěno pod názvem The Role of Theory in Aesthetics v Journal of Aesthetics and Art Criticism 15, 1956.

Časopisecké články

BĚLOHRADSKÝ, Václav: Je u nás dost svobody? Právo, 29. 12. 2001. s.7.

ČAPEK, Jan. Svoboda projevu a její trestněprávní limity ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Trestní právo. 2010, 14(2), 21-32. ISSN 1214-3758.

ČERNÝ, Petr. Je svoboda projevu opravdu pro všechny? Právní rozhledy. 2009, 17(5). ISSN 1210-6410. s.176.

HERCZEG, Jiří. Extremismus a hranice svobody projevu na internetu. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2008, 2008(4). ISSN 0323-0619.

HERCZEG, Jiří. Tolerance intolerantních: svoboda projevu versus blasfemie. Justičná revue : časopis pre právnú praxi. 2015. ISSN 1335-6461. s.437-447.

HERCZEG, Jiří. Tolerance intolerantních - svoboda projevu versus rasismus. Justičná revue. 1047, 63(8). ISSN 1335-6461.

HERZCEG, Jiří. Svoboda projevu, rudá hvězda na klopě a role symbolů v trestním právu. Trestněprávní revue. 2008, 7(11), 321-327. ISSN 1213-5313.

KNAPP, V.: Antinomie a iluze svobody projevu; in: „Tolerance svobody projevu a její meze“, sborník z vědecké konference, AUC Iuridica 1-2/1996, Praha: Univerzita Karlova, 1996, s 89.

KEARNS, Paul. The Judicial Nemesis: Artistic Freedom and the European Court of Human Rights. in Irish Law Journal, vol. 1, 2012.

KUČERA, Pavel a Michal PTÁČEK. Náhubkový zákon, ano či ne? Trestní právo. 2009, 14(5), 3-7. ISSN 1211-2860.

LICHOVNÍK, Tomáš. *Soudce*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, 18(5), ISSN 1211–5347. s.15.

REPÍK, Bohumil. Svoboda projevu versus rasismus ve štrasburské judikatuře. Trestněprávní revue. 2004, 3(2). ISSN 1213-5313. s.52.

K hodnotovým soudům a svobodě projevu: (I. ÚS 367/03, 14.3. 2005, částečně vyhověno). Judikatura Ústavního soudu ČR. 2005, 6(3), 117-118. ISSN 1213-0109.

Ke konfliktu svobody projevu a práva na ochranu cti a dobré pověsti: (IV. ÚS 146/04, 4.4. 2005, částečně vyhověno). Judikatura Ústavního soudu ČR. 2005, 6(3), 129-130. ISSN 1213-0109.

Elektronické zdroje

ČESKÝ SLAVÍK MATTONI: Výsledky ročníků. [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.ceskyslavikmattoni.cz/vysledky-rocniku/cmsarticle/#.WT6jIxPyj-Y>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Čtvrtletní zprávy o extremismu Odboru bezpečnostní politiky MV: Extremismus Souhrnná situační zpráva 4. čtvrtletí roku 2016. Dostupné také z: <http://www.mvcr.cz/soubor/souhrnna-situacni-zprava-za-4-ctvrtleti-roku-2016.aspx>.

ZTOHOVEN.COM: Mediální realita. [cit. 2017-06-16]. Dostupné z: http://www.ztohoven.com/?page_id=45.

ZTOHOVEN.COM: Prezidentovo špinavé prádlo?. [cit. 2017-06-16]. Dostupné z: <http://www.ztohoven.com/?p=642>.

Ostatní zdroje

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Violation by Article and by States (1959-2016): Statistical Reports. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2016_ENG.pdf.

FUNKEN, Katja. "The Best of Both Worlds" - The Trend Towards Convergence of the Civil Law and the Common Law System. *www.jurawelt.com: LA732 Comparative Legal Essay*. [online]. [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://www.jurawelt.com/sunrise/media/mediafiles/13598/convergence.pdf>.

HOLUBOVÁ, Eliška. Nesnesitelná lehkost karikatury aneb výbušné obrázky pod soudcovskou lupou. *IUS et SOCIETAS*. roč. 3, 2009/2010. s. 14. Dostupné z: http://www.iusetocietas.cz/fileadmin/user_upload/Vitezne_prace/Holubova.pdf.

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY. Roční statistické analýzy 2016. Statistika. Dostupné z: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Statistika/Rocni_statisticke_analyzy_2016.pdf.

Právní předpisy a judikatura

BVerfGE 30, 173, Mephisto, ze dne 24.02.1971 nebo BVerfGE 67, 213 1 BvR 816/82, Anachronistischer Zug, ze dne 17.07. 1984.

Česká republika. Listina základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 17-23. ISSN 1211-1244.

Nález Ústavního soudu ČSFR ze dne 4. září 1992 sp. zn. Pl. ÚS 5/92 (publikovaný ve Sb. n. a u. ÚS pod č. 25).

Nález ÚS K poměru mezi právem na ochranu osobnosti a právem na šíření informací z 9.2.1998, sp. zn. IV.ÚS 154/97, N 17/10 SbNU 113.

Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS K nepřipustnosti dovolávat se ústavní ochrany svobody projevu. K trestnosti. K vyčerpání procesních prostředků ochrany práv z 10.7.1997, sp.zn. III.ÚS 359/96, N 95/8 SbNU 367. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS Ke střetu práva na svobodu projevu a informace a práva na ochranu osobnosti z 8.2.2000, sp.zn. I. ÚS 156/99, N 19/17 SbNU 133. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS Odpovědnost vydavatele za publikování citace z 17.2.2004, sp.zn. II.ÚS 73/02, N 21/32 SbNU 193. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Usnesení ÚS Svoboda projevu a svoboda umělecké tvorby. Trestný čin ohrožování mravnosti z 19.04.2004, sp.zn. IV. ÚS 606/03, U 23/33 SbNU 453. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS Svoboda projevu versus právo na ochranu osobnosti - Rejžek v. Vondráčková z 15.3.2005, sp.zn. I. ÚS 367/03, N 57/36 SbNU 605. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS K mezím práva na ochranu osobnosti politiků a jiných veřejně činných osob z 4.4.2005, sp.zn. IV. ÚS 146/04, N 71/37 SbNU 9.

Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS K právu na ochranu osobnosti z 11.11.2005, sp.zn. I. ÚS 453/03, N 209/39 SbNU 215.

Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS K rozhodování o podjatosti soudce z 7.3.2007, sp.zn. I.ÚS 722/05, N 42/44 SbNU 533. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS K ochraně práva na zveřejnění informací o činnosti soudců jako osob působících ve veřejném životě z 17.7.2007, sp.zn. IV. ÚS 23/05, N 111/46 SbNU 41. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Nález ÚS K trestnému činu propagace neonacismu (extrémistického hnutí Národní odpor) z 28. 11. 2011, sp.zn. IV.ÚS 2011/10, N 201/63 SbNU 339. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

Rozhodnutí Komise ze dne 6.9.1995 ve věci Remer proti Německu.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 10.11.1919, 250 U.S.616 (1919), ve věci Abrams v. United States.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 16.5. 1927, 274 U.S.357 (1927), ve věci Whitney v. People of State of California.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 9.6.1969, 395 U.S.444 (1969), ve věci Brandenburg v. Ohio.

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 12.11.1969, Stauder, C-29/69, EU:C:1969:57.

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 17.12.1970, Internationale Handelsgesellschaft, C-11/70, EU:C: 1970:114.

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 28.10.1975, Rutili, C-36/75, EU:C:1975:137.

Rozsudek senátu ESLP ze dne 7.12.1976 ve věci Handyside v. Spojené království, stížnost č. 5493/72.

Rozsudek senátu ESLP ze dne 24.5.1988 ve věci Müller a ostatní v. Švýcarsko, stížnost č. 10737/84.

Rozsudek senátu ESLP ze dne 20.9.1994 ve věci Otto-Preminger-Institut v. Rakousko, stížnost č. 13470/87.

Rozhodnutí senátu ESLP ze dne 13.12.2005 ve věci Witzsch proti Německu, stížnost č. 7485/03.

Rozsudek senátu ESLP ze dne 6.10.2009 ve věci Kuliś a Różycki v. Polsko, stížnost č. 27209/03.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 24.5.1988 ve věci Arslan v. Turecko, stížnost č. 23462/94.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 23.9.1994 ve věci Jersild proti Dánsku, stížnost č. 15890/89.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8.7.1999 ve věci Karatas v. Turecko, stížnost č. 23168/94.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22.5.2009, č.j. 9 Ca 304/2008-74.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14.12.2009, č.j. 32 C 44/2009-42.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 29.11.2009, č.j. 19 T 117/2011.

.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 5.4.2017, č.j. 2 T 114/2015.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 7. 2010, č. j. 1 Co 83/2010-70.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30.3.2008, č.j. 10 To 124/2009-486.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26.7.2016, č.j. 67 To 304/2016.

Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 24.8.2016, č.j. 2 T 114/2015.

Usnesení Okresního soudu v Trutnově ze dne 20.2.2009, č.j. 4 T 171/2007-469.

Abstrakt

Práce se jako celek zabývá střety svobody umělecké tvorby s právními normami a zkoumá, jak projednávání těchto střetů před orgány veřejné moci ovlivňuje mínění společnosti. Nejdříve jsou v práci rozebrány teoretické základy pojmů svobody projevu a umění. Pomocí rozdílných právních i mimoprávních disciplín je pojem rozčleněn na několik částí, díky kterým je možné lépe rozebrat a pojmenovat jeho klíčové aspekty, jako je umělecká tvorba v estetickém slova smyslu a svoboda projevu jako pojem teorie práva.

V druhé části se práce zabývá právní úpravou svobody projevu a svobody umělecké tvorby v mezinárodních i vnitrostátních dokumentech, jejich vzájemnými vztahy v systému práva a na ně navazující rozhodovací praxí.

Jádro této diplomové práce tvoří její třetí část, která rozebírá do tří okruhů rozdělené mediálně známé výstupy tuzemské rozhodovací praxe v oblasti svobody umělecké tvorby a srovnává je s odpověďmi dotazovaného vzorku respondentů spolu se subjektivním pohledem autora této práce.

Tato práce tedy sleduje hranice svobody umělecké tvorby se souborem právních norem a jiných společenských vztahů a následně hodnotí její vliv na postoj vybraného vzorku společnosti k hraničním formám vybraných uměleckých projevů.

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate and identify the present status of relations between a freedom of an artistic work and a legal system of the Czech Republic with reflection of the the way the legal proceedings can affect a public opinion on artistic work. In order to delineate and understand key aspects of the freedom of expression and of the artistic work is the opening theoretical chapter of the thesis divided into two major segments using jurisprudence and aesthetics separately.

The goal intended to be attained in the second chapter of this thesis is to identify the characteristics of freedom of artistic work in the most significant international treaties and national constitutional legislative system. Furthermore the chapter links the legislation to judicial practice of European Court of Human Rights, European Court of Justice and the Constitutional Court of the Czech Republic.

The core part of the thesis consists of major Czech art vs. law cases divided into three topics by the kind of artistic expression. All cases were chosen for the influence they have had on forming of the author's of this thesis opinions on controversial art.

Presented cases were compared to results of a public opinion questionnaire to evaluate the impact of chosen cases on opinions of selected sample of respondents.

Klíčová slova

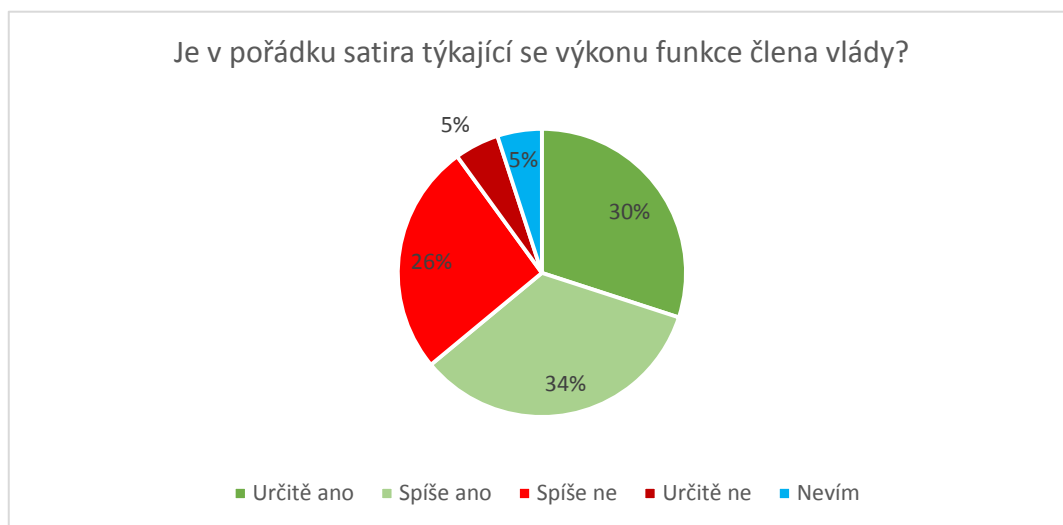
Svoboda projevu, Umění, Hraniční případy umělecké tvorby

Key words

Freedom of expression, Art, Controversial art

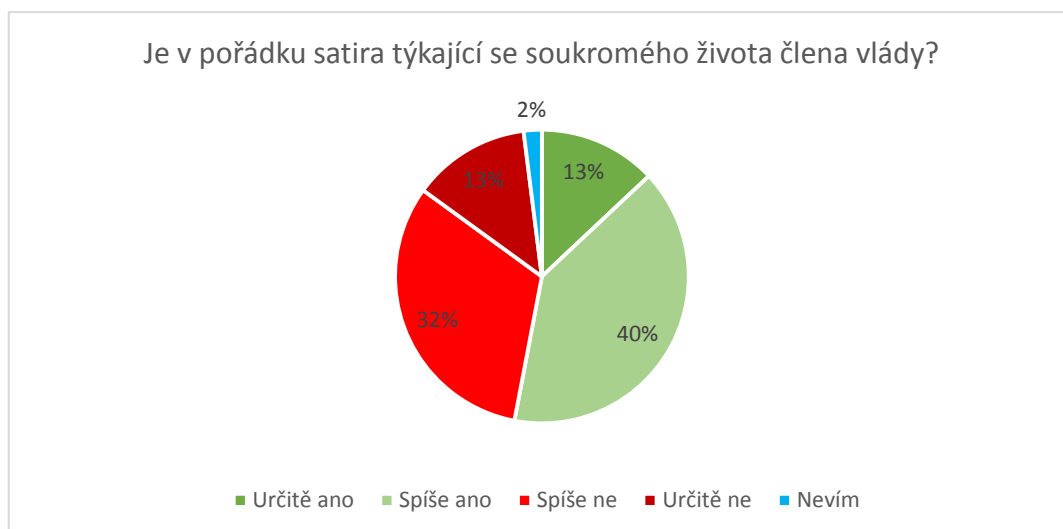
Přílohy

Příloha č. 1

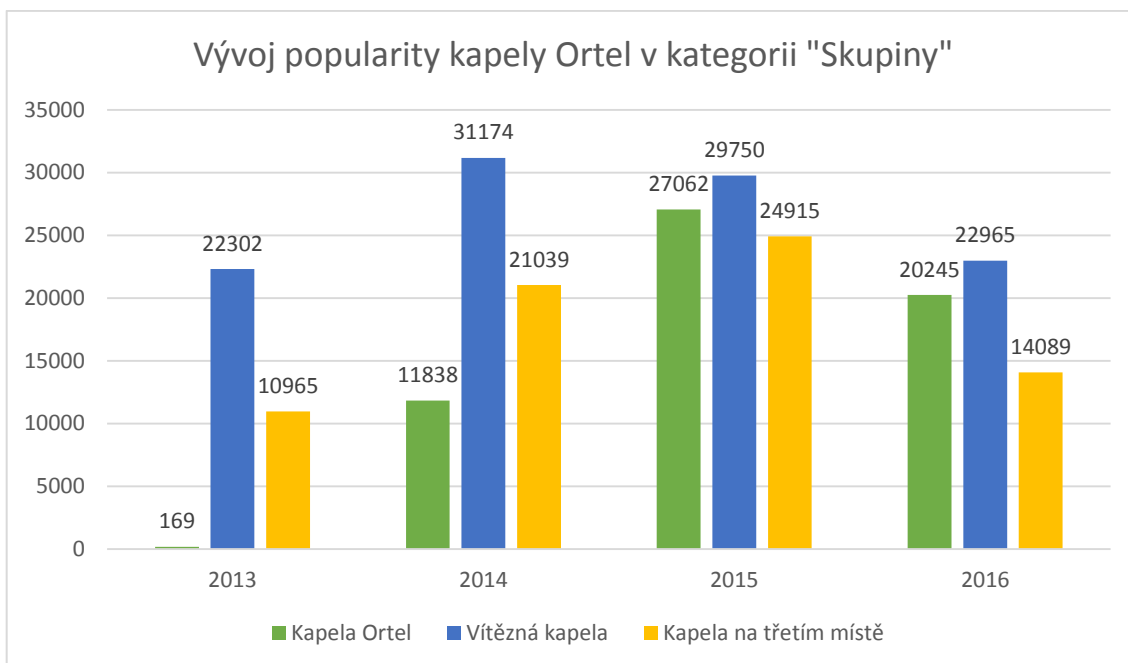
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 2

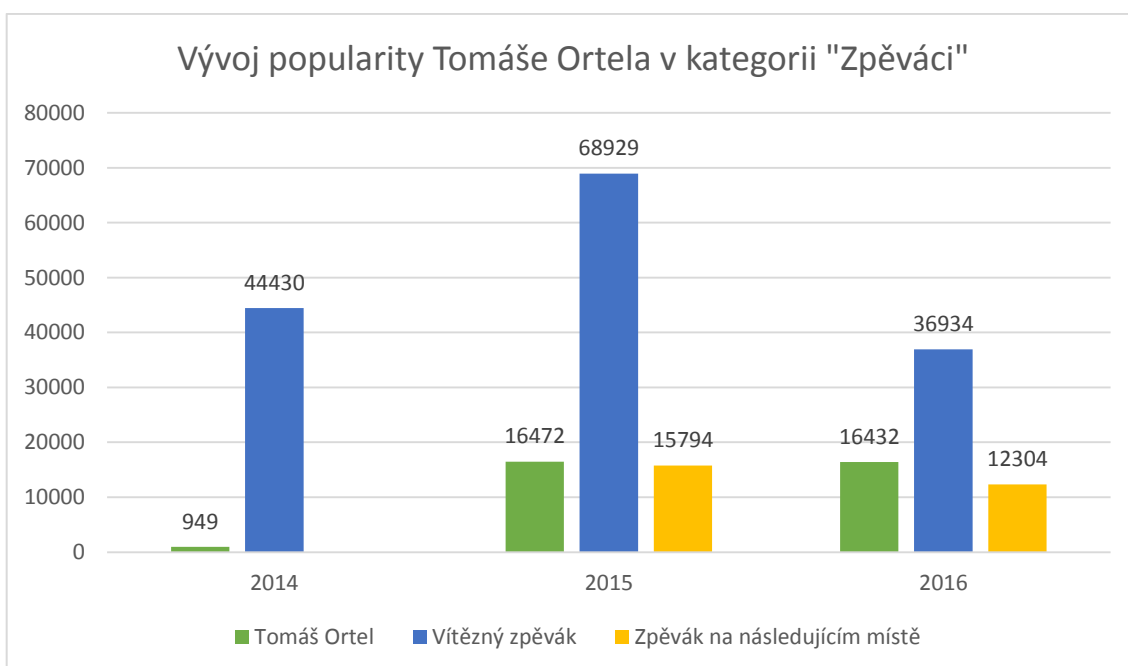
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 3

Zdroj: Oficiální výsledky všech ročníků ankety Český Slavík Mattoni¹⁴⁶

Příloha č. 4

Zdroj: Oficiální výsledky všech ročníků ankety Český Slavík Mattoni¹⁴⁷

¹⁴⁶ ČESKÝ SLAVÍK MATTONI: Výsledky ročníků [online]. 2016 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.ceskyslavikmattoni.cz/vysledky-rocniku/cmsarticle/#.WT6jIxPyj-Y>.

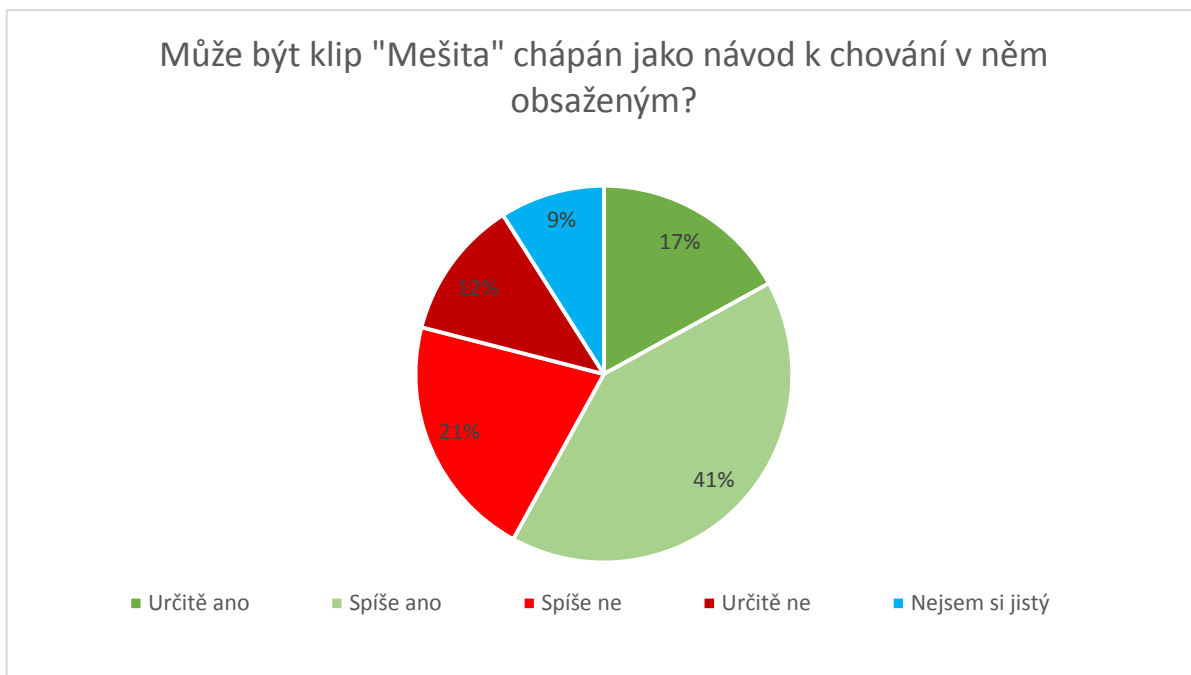
¹⁴⁷ ČESKÝ SLAVÍK MATTONI: Výsledky ročníků [online]. 2016 [cit. 2017-06-12]. Dostupné z: <http://www.ceskyslavikmattoni.cz/vysledky-rocniku/cmsarticle/#.WT6jIxPyj-Y>.

Příloha č. 5

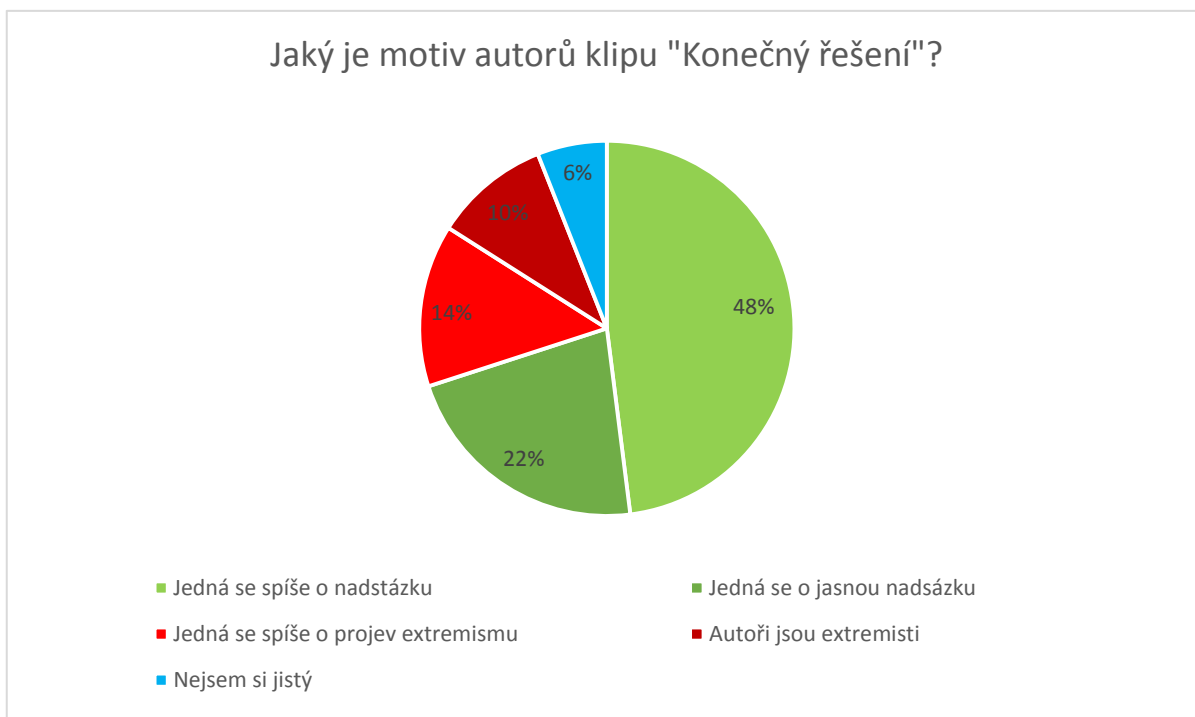
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 6

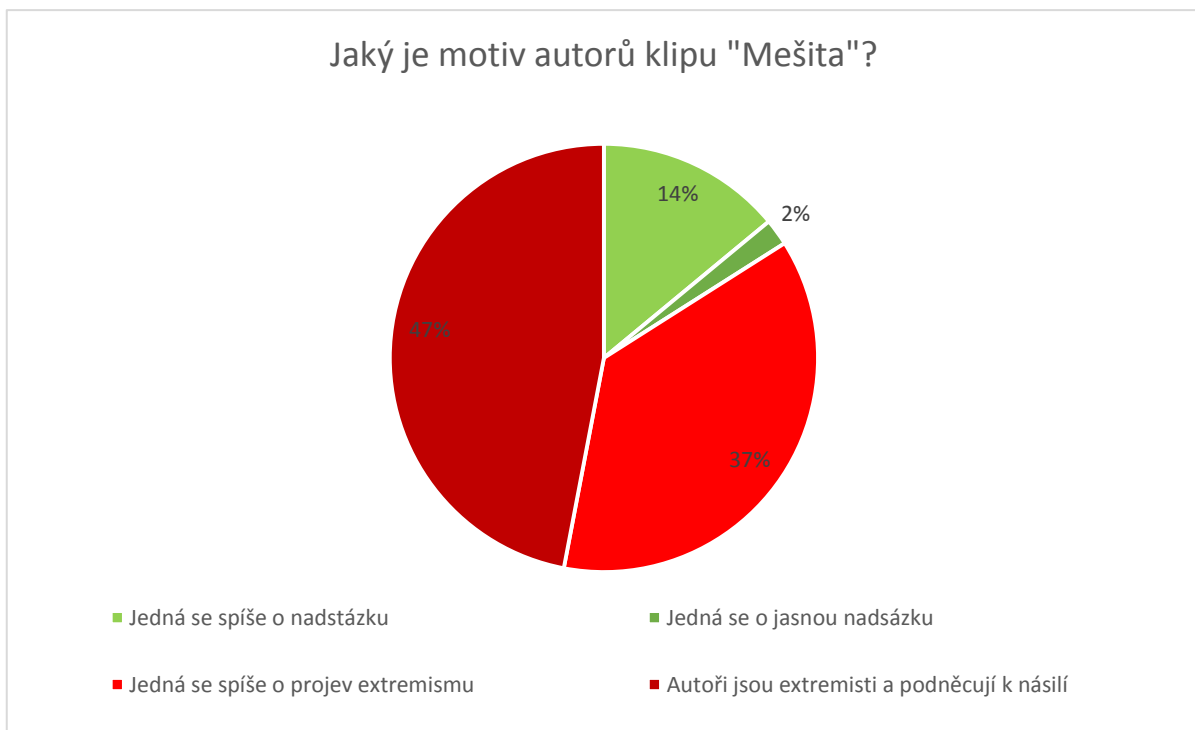
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 7

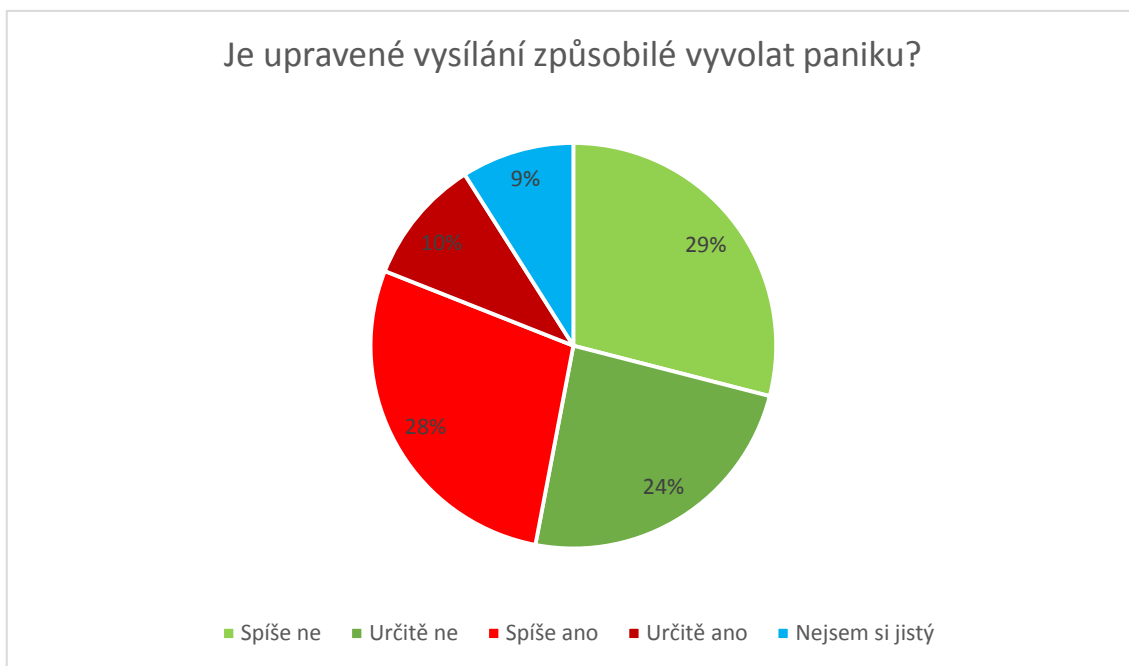
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 8

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 9

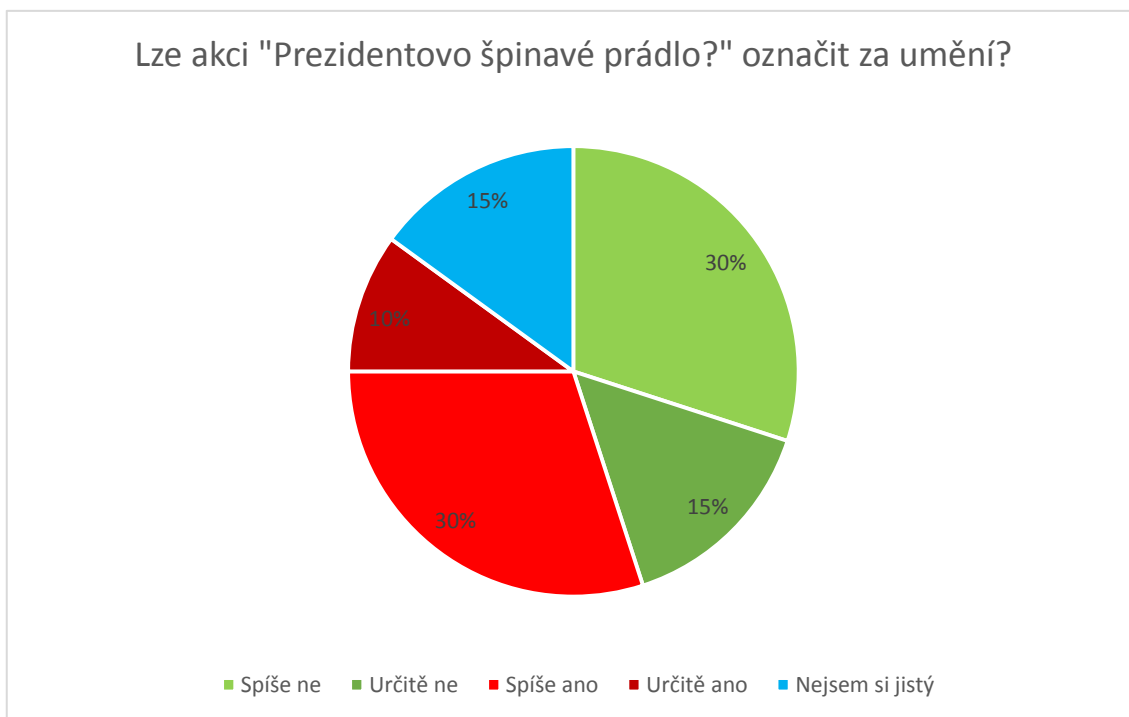
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 10

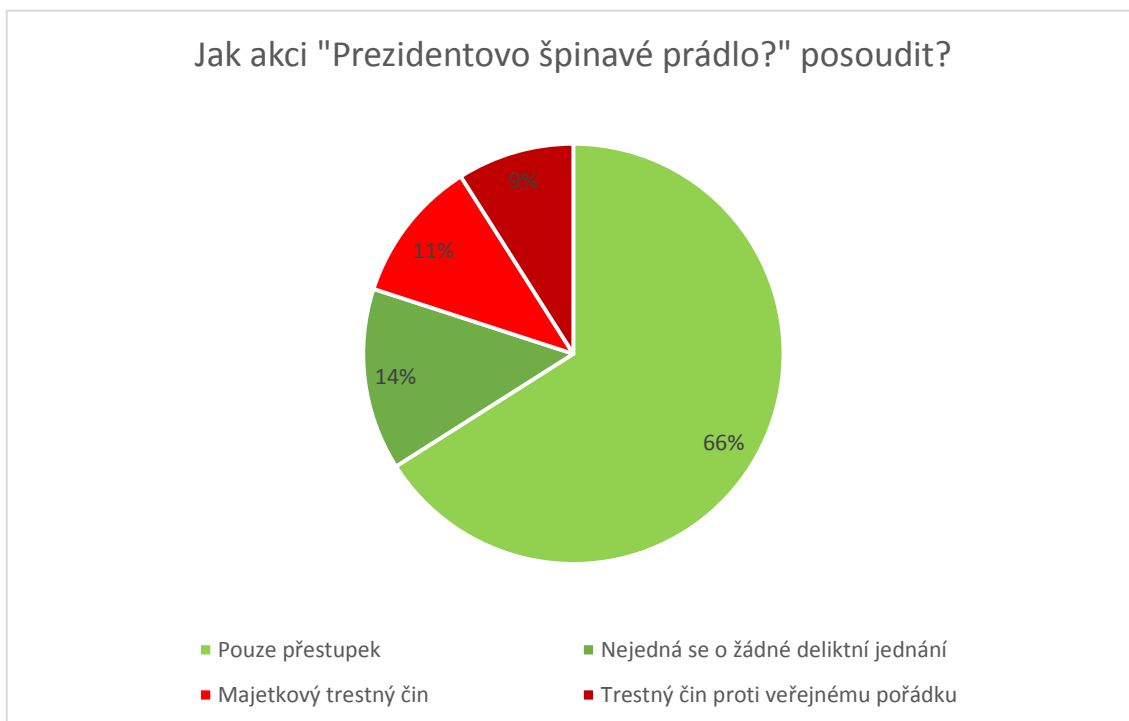
Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 11

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha č. 12

Zdroj: Vlastní výzkum